DE NATVRA ET INCREMENTO NILI.

Libri Duo.

In quibus inter diſputandum plures aliæ quæſtiones phyſicæ explicantur.

Authore P. IOANNE BAPTISTA SCORTIA Genuenſi Theologo Societatis IESV.

Nunc primùm prodeunt triplici Indice locupletati.

1878

LVGDVNI,
Sumptibus Horatij Cardon.

M. DC.XVII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

IVLIO NIGRONO SOCIETATIS IESV IOANNES BAPTISTA SCORTIA.

S. P.

DVM ante duos & triginta annos in noſtra illa nobili Academia Patauina, vt noſti, Iuli chariſſime, iuuenes ſimul verſaremur, te non tantùm hortante, ſed penè impellente, & cogente de Nilo diſputaui, etſi nunquam in publicam lucem opuſculum putarem exiturum. Sed qui fueras author, vt ſcriberetur, fuiſti etiam, vt euulgaretur: ſtatim enim ma-

nuſcriptú per te in multorú illuſtrium Philoſophorú,& amicorú deuenit manus, ſatis benigno, & hilari vultu exceptú. Poſt emiſſos autem de Miſſæ ſacrificio libros, cùm in prima iuuẽtute, etiam dictata, & ſcripta ſenex perſcrutarer, ad manus etiam venit, quod de Nilo ſcripſeram; legi itaque iterum attentè, diligenter expendi, nec omnino improbaui. Vidi tamen operi vltimam limam deeſſe, vt honeſtiùs prodire in publicum poſſet. Quare denuò ſingula ſub iudicium reuocaui, expoliui, & de nouo adieci non pauca; adeò vt penè opuſculo euenerit, quod ipſi Nilo ſingulis annis in auctu ſolet euenire. Quin etiam, vt Nilus diu vnico alueo progreſſus, tandem initio Deltæ in duos ſeſe findit ramos; ita huic de Nilo diſputationi accidit. Cùm enim antea vnico contineretur libello, iam nunc in duos diuiſa eſt; in quorum al- [illegible] tero [illegible]

Google

tero de natura Nili agitur, in altero de eiuſdem incremento. Hos igitur duos de Nilo libellos amice ab amico accipe, qui olim magna lætitia, & voluptate ab eodem vnicum excepiſti. Vale. Genuæ 3. Kal. Septembris 1616.

Ad Lectorem in Authoris laudem Epigramma P. Andreæ Blanci Soc. IESV.

QVisquis es, attonitus magni miracula Nili
Qui legis, & cauſas diſcutis, atque modos.
Hoc potius mirare, leui quòd SCORTIA cymba
Enatat immenſas, flumine maior, aquas.
Curſúſque, flexúſque, & multiplices labyrinthos
Explicat, atque auctus, initiúmque docet.
Dignũ opus eſt Liguris mundũ reſeraſſe ſecundũ;
Dignum etiam Nilo ponere poſſe caput.

Mutius

Digitized by Google

Mutius Vitelleſcus Societatis IESV *Præpoſitus Generalis.*

CVm Opus *de natura Nili à P. Ioanne Baptiſta Scortia, noſtra* [S]*ocietatis compoſitum*, tres eiuſdem Societatis quibus id commiſſum fuit, recognouerint, & in lucē edi poſſe probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita iis ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romæ 6. Auguſti 1616.

MVTIVS VITELLESCVS.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV *in Prouincia Lugdunenſi.*

EGo Bartholomæus Iacquinotius Societatis IESV in Prouincia Lugdunenſi Præpoſitus Prouincialis, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. 10. Maij. 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII nunc regnante 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus noſtræ Societatis compoſitos abſque ſuperiorum eius permiſſione imprimant, permitto HORATIO CARDON Lugdunenſi Bibliopolæ, vt Opus quod inſcribitur, *De natura & incremento Nili libri duo, auctore P. Ioanne Baptiſta Scortia Genuenſi Theologo Societatis* IESV, ad ſex primos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſit. Datum Lugduni die 7. Iulij M.DC.XVII.

B. IACQVINOTIVS.

APPROBATIO.

IOANNES CLAVDIVS DE VILLE in ſacra Theologia Magiſter, & in S. Pauli Lugdunenſis Canonicus, & in hac Lugdunenſi Diœceſi, à Domino Dionyſio Simone de Marquemont Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo Archiepiſcopo librorum Cenſor deſignatus: fidem facimus, nos Opus inſcriptum, *De natura & incremento Nili libri duo, auctore P. Ioanne Baptiſta Scortia Genuēſi Theologo Societatis* IESV, perlegiſſe, nihilque in illo aduerſus ſanam Catholicæ Apoſtolicæ ac Romanæ Eccleſiæ doctrinam tradi animaduertiſſe. Lugduni apud S. Paulū die 10. Iunij 1617.

DE VILLE.

R. D. D. de Meſchatin la Faye huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes Canonicus, & Camerarius Eccleſiæ Lugdunēſis, in ſuprema Dombarum Parlamenti Curia Conſiliarius, Galliarum Primatię Officialis, & in Archiepiſcopatu Lugdunenſi Vicarius Generalis, viſa Theologorum approbatione: Opus ꝙ inſcribitur, *De natura & incremento Nili libri duo, auctore P. Ioāne Baptiſta Scortia Genuēſi Theologo Societ.* IESV, vt in lucē edatur, facultatē concedo. Lugd. 15. Auguſti 1617.

MESCHATIN LA FAYE.

Summa Priuilegij à Chriſtianiſſimo Galliarum Rege conceſſi.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis auctoritate ſancitū eſt; atq; patentibus literis cautum, ne quis in Regno ſuo, aliíſve locis ditioni ſuę ſubiectis, intra proximos annos decē à die impreſſionis primæ inchoandos ac numerandos excudat, vendat, excudendū, vendendúmq; quouis modo & ratione conetur librum, qui inſcribitur, *De natura & incremento Nili libri duo, auctore P. Ioanne Baptiſta Scortia Genuēſi Theologo Societ.* IESV, præter HORATIVM CARDON Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos, quibus ipſemet cōceſſerit. Prohibitum inſuper eâdem auctoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis, eundem librum extra Regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac inſtigare ſine conſenſu dicti HORATII CARDON. Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliíſque pœnis originali diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Turonibus die 19. Aprilis 1616.

De mandato Regis.

Signatum,

BERRVYER.

INDEX AVTHORVM, QVORVM TESTIMONIA in his de natura & incremento Nili libris citantur.

A

ABrahamus Ortelius.
Achillinus.
Ægydius Romanus.
Ætius.
Alazenus.
Albertus Magnus.
Alcimus Auitus.
Alexãder ab Alexandro.
Alexãder Aphrodiſæus.
Aloyſius Cadamuſtus.
Alphraganus.
Alphonſus Abulenſis.
S. Ambroſius.
Ambroſius Catherinus.
Americus Veſputius.
Ammianus Marcellinus.
Anaſtaſius Nicænus.
Anaſtaſius Synaita.
Andreas Baccius.
Andreas Ciſalpinus.
Apollonius Tyaneus
Apuleius.
Aratus.
Archimedes.
Ariſtides.
Ariſtophanes.
Ariſtoteles.
Arrianus.
Aſclepiodorus.
S. Athanaſius.
Athenæus.
Auerroës.
Auicenna.
S. Auguſtinus.
Auguſtinus Eugubinus.
Aulus Gellius.
Auſonius.
Author libri de cauſis & prop. elem.
Author libri de Mundo.

Author libri de Nilo.

B

Baſilius.
Beda.
Benedictus Pereria Soc. IESV.
Bernardus Mirandulanus.
Beroaldus.
Biblia ſacra.
Budæus.

C

Cæſarius.
Catullus.
Cedrenus.
Chriſtianus Ardichomius
Chriſtophorus Clauius.
Claudianus.
Cleomedes.
Cœlius Rodiginus.
Columella.
Cornelius Celſus.
Cornelius Tacitus.

D

Damianus Goës.
Diodorus Siculus.
Dion.
Dionyſius Afer.
Dioſcorides.
Drogo Epiſcopus Oſtiē-ſis.

E

Ennius.
S.Epiphanius.
Euripides.
Euſebius Cæſarienſis.
Euſtathius.

F

Fernelius.
Flaminius Nobilis.
Franciſcus Aluarez.
Franciſcus Patritius.
Franciſcus Petrarcha.
Franciſcus Valeſius.
Frāciſcus Vicomercatus.

G

Gabriel Falopius.
Galenus.
Gaſpar Contarenus Cardinalis.
Georgius Agricola.
Gerardus Mercator.
S.Gregorius Nazianzenus.
S.Gregorius Nyſſenus.

H

Hannibal Roſſeli.
Hegeſippus.

Helio

Google

Heliodorus.
Heraclitus Ponticus.
Herodotus.
S.Hieronymus.
Hieronymus Burius.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Fracaſto-
rius.
Hieronymus Maggius.
Hieronymus Oleaſter.
Hippocrates.
Hirtius.
Homerus.
Horatius.

I

Iacobus de Forliuio.
Iacobus de Valentia.
Iamblicus.
Ioannes Barrius.
Ioannes Boccatius.
Ioan. Baptiſtæ Ramnu-
ſius.
Ioan. Bapt. Vilapandus
Soc. IESV.
Ioannes Boterus.
Ioannes Buridana.
Ioannes Cantacuzenus.
Ioannes Caſſianus.
S.Ioãnes Chryſoſtomus.
S.Ioannes Damaſcenus.
Ioannes Gonzales.
Ioannes Goropius.
Ioannes Iandunus.
Io.Leo Africanus.
Ioan. Lucena Soc. IESV.
Ioannes Nouiomagus.
Ioannes Petrus Maffeus
Soc.IESV.
Ioannes Philoponus.
Ioannes Picus Mirandu-
lanus.
Ioãnes Pineda Soc.IESV.
Ioannes Regiomõtanus.
Ioannes Scotus.
Ioannes Stobæus.
Ioannes Zonaras.
Ioſeph.Acoſta Soc.IESV.
Ioſephus Iudæus.
S. Irenæus.
S.Iſidorus Hiſpalenſis.
Iſocrates.
Iulianus Apoſtata.
Iulius Capitolinus.
Iulius Cæſar Scaliger.
Iulius Frontinus.
Iús Ciuile.
Iuſtinus Martyr.

L

Lactantius Firmianus.
Laërtius.
Leo Bapt. Albertus.
Lycophron.
Linconienſis.
Litteræ annuæ Soc.IESV.

Digitized by Google

Louanienſes DD.
Lucretius.
Lucanus.
Ludouicus Buccaferrus.
Ludouicus Comes Nugarolæ.

M

Macrobius.
Maluenda.
Marcus Ant. Sabellicus.
Marcus Tull. Cicero.
Marſilius Inguem.
Martialis
Maximus Tyrius.
Melchior Canus.
Mercurius Triſmegiſtus.
Methodius.
Moyſes Bar-Cephas.

N

Nicephorus.
Nicolaus Godignus.
Nicolaus Copernicus.
Nicolaus Liranus.
Nonnus.

O

Olaus Magnus.
Olympiodorus.
Oribaſius.
Origenes.
Orus.
Ouidius.

P

Parmeno Poëta Bizãtius.
Paulus Burgenſis.
Paulus Diaconus.
Paulus Egineta.
Paulus Iouius.
Paulus Oroſius.
Paulus Venetus.
Pauſanias.
Petrus de Abano.
Petrus Martyr Gõzales.
Petrus Nonius.
Philippus Pigafeta.
Philo Iudæus.
Philoſtratus.
Pierius Valerianus.
Pindarus.
Plato.
Plautus.
Plinius I.
Plinius II.
Plutarchus.
Pomponatius.
Pomponius Mela.
Pontanus.
Porphyrius.
Proclus.
Procopius.
Priſcianus.
Ptolemæus.

Q

Quintilianus.

Q.Cur

Q. Curtius.

R

Rabanus.
Rabbi Auenazer.
Rabbi Dauid.
Rabbi Moyſes.
Raphaël Volaterranus.
Relatio itineris in Syriã N. de Federicis Brixiani.
Rogerius de Baccò.
Ruffinus.
Ruffus Epheſius.
Rupertus Abbas.

S

Seneca Philoſophus.
Seneca Poëta.
Seruius.
Sextus Empiricus.
Silius Italicus.
Simplicius Philoſophus.
Sirianus.
Solinus.
Sophoclis Interpres.
Sozomenus.
Statius.
Strabo hiſtoricus.
Strabo Fuldenſis.
Suetonius.
Suidas.
Symmachus.
Syrenius.

T

Tertullianus.
Theodoretus.
Theophilus.
Theocritus.
Theodoricus Rex Italiæ.
Theophraſtus.
Thienenſis.
S. Thomas Aquinas.
Themiſtius.
Tibullus.

T

Valerius Flaccus.
Varro.
Vatablus.
Vgo de S. Victore.
Victorius.
Vitellio.
Vincentius Bellouacenſis.
Vibius Sequeſter.
Virgilius.
Vitruuius.
Vlpianus.
Wolphangus Lazius.

Z

Zeno.
Zezes.
Zimara.

ELEN

ELENCHVS CAPITVM VTRIVSQVE LIBRI de natura & incremento Nili.

LIBRI PRIMI.

PRopoſitio & ordo diſputationis. pag. 1
Cap. I. De variis Nili nominibus. 2
Cap. II. De Nili origine. 9
Cap. III. De Nili curſu. 26
Cap. IV. De Nili oſtiis. 30
Cap. V. De Nili magnitudine. 32
Cap. VI. De Nili aqua bonitate & praſtantia. 34
Cap. VII. Nilus quantùm conferat ad Ægypti fertilitatem. 43
Cap. VIII. Nili Soliſque munere Ægyptum non intremiſcere. 50

LIBRI SECVNDI.

Cap. I. QVibus ſymbolis veteres Nili incrementum ſignificârent. 56
Cap. II. De tempore incrementi Nili. 58
Cap. III. De magnitudine incrementi Nili. 66
Cap. IV. An incrementum Nili ſolùm ſit à diuina prouidentia abſque ſecundis cauſis? 71

Cap.

Cap. V. *An Nilus æſtate creſcat quòd aqua ex Septentrione fluat ad ferẽdam opem æſtuanti Ægypto?* 74

Cap. VI. *An incrementum Nili fiat ab Ægypti ſolo ſabuloſo ex ſe aquam effundente, & exſudante?* 77

Cap. VII. *An Nilus nullis aquis auctus exundet æſtate quòd minùs à frigeſcente terra in cauernis conſumatur?* 79

Cap. VIII. *An augeatur æſtate Nilus quòd Sol remotior ſit, minúſque illius aquas abſumat?* 85

Cap. IX. *An augeatur Nilus, quòd ab aſtrorum radiis ſuſpendantur aquæ, abſque additione nouarum aquarum?* 86

Cap. X. *An augeatur Nilus quòd in Solſtitio hyemali vapores eleuati in cauernis Æthiopiæ tunc in aquam concreſcant?* 93

Cap. XI. *An Nili incrementum ſit ab Atlantico Oceano à ventis vehementiùs agitato?* 96

Cap. XII. *An incrementum Nili fiat ab eliquatis niuibus in Æthiopia?* 121

Cap. XIII. *An incrementum Nili ſit ab Eteſiis Nili curſum inhibentibus?* 124

Cap. XIV. *An Nilus creſcat ob arenam congeſtam ab Eteſiis ad eius oſtia?* 126

Cap. XV. *An incrementum Nili fiat ab Eteſiis propellentibus in Æthiopiam nubes, ibique in aquam reſolutas?* 129

Cap. XVI. *An Nilus æſtiuo Solſtitio creſcat quòd tunc hyems ſit apud Antichthones, vnde oriatur & ad nos defluat?* 131

Cap.

Google

Elenchus capitum.

Cap. XVII. *Nili incrementum eſſe ab aquis pluuiis in Æthiopum hyeme cadentibus.* 133

Cap. XVIII. *Cur non citiùs, aut tardiùs fiant pluuiæ augentes Nilum.* 142

Cap. XIX. *Vndenam ſuppetant in Æthiopia vapores tantorum imbrium materia.* 144

Cap. XX. *An eodem die quo incipiunt in Æthiopia pluuiæ, incrementum deprehendatur apud Memphim?* 147

DE

DE NATVRA ET INCREMENTO NILI.

LIBER PRIMVS.

Propoſitio, & ordo diſputationis.

DISPVTATVR de Nilo, cuius tanti facta eſt à ſapientibus cognitio, vt quæſierit Lactantius Firmianus lib. 3. diuin. Inſtit c.8. num cœli, & Nili fontis cognitio hominem beate poſſet; quod non ſolum pulchra difficilia ſint, vt Academicorum magiſter & princeps Plato in Hippia maiore, Cratylo, & ſecundo, quarto, & ſexto de Rep. libro ſcriptum, teſtatúrque reliquis, ſed vicisſim difficilia cognitione comprehenſa, ſuauia & pulchra eſſe putentur, cùm & cognitio mali ſit bona, & morbi ſalubris, & amari dulcis, & infælicitatis iucunda, naturali vi ſua intellectu quod ſuaue, & vtile eſt, à moleſto & inutili ſecernente; vniuerſam diſputationem ita

diſtribuemus, vt hoc primo libro de Nili nominibus,origine,curſu,oſtiis,magnitudine, bonitate aquarum eius, fertilitate, & terræmotus immunitate,quas affert Ægypto,diſputemus; altero verò de illius æſtiuo tempore contrà quàm cæteris penè accidit fluminibus, incremento, quod nobis potiſſimùm in hac diſputatione propoſitum eſt,cuiúſque cauſam ſoli Deo cognitam cenſuit D.Irenæus lib. 2. c. 47. quàm breuiſſimè diſſeramus.

De Nili nominibus.

CAPVT I.

PRINCIPIO igitur Nilum variis,ac diuerſis nominibus appellatum eſſe certum eſt apud omnes.Dictus eſt enim Ægyptus ab Hom.lib.4.Odyſſ.& aliis, vt videre eſt apud Diodorum Siculum lib. 1. Plutarchum lib. de fluminib.c.16. Ammianum Marcellinum lib. 22. Porphyrium in lib.qq.Homericarum,& Euſtathium in lib. 4. Odyſſ. eodémque modo vocari in lib. Geneſ.cap.15.putat D.Ambroſius lib.2.de Abraham.cap.10. Cuius appellationis cauſam eam eſſe dicit Nearchus apud Strabonem lib.15.quòd Ægypti ſolum factum ſit à Nilo deferente limum è ſuperioribus partibus Æthiopiæ. Quod etiam ſcripſerat Herodotus lib.2.Ariſtoteles lib.1. Meteor.c.vltimo, & Proclus in Timæum Platonis: & refert ex eiuſdem Homeri ſententia Plinius lib.2.

lib.2.c.35. & Sen.lib.7.nat.qq.c.26.olim à Pharo inſula in Ægyptum diei, & noctis nauigationem fuiſſe, cùm iam illi cohæreat. Oceanum eundem nominat Hecatæus, & alij apud Diodorum Siculum lib.1. vt obſeruauit etiam Pierius Valerianus lib.46. c. 1. fortè quòd adeò inundet Ægyptum tempore incrementi, vt ſpeciem maris referat, vel potiùs, vt ſcribit Seneca, ſeptem maria ob totidem eius oſtia. Aquilam dixere alij apud Diodorum loco cit. Pierium Valerian. lib.19. c. de Nilo, & Cœlium Rodiginum lib.20.c.13. ob miram videlicet velocitatem curſus eius, de qua inferiùs c.3. Oſirim alij ex Plutarcho lib. de Iſide, & Oſiride, & Æliano lib.10.c.46. Tritonem Lycophron in Caſſandra, vt ex Apollonio docet Plinius lib.5.c.9. Sirim alij, vt ibid. docet Plin. Solinus c.34. Raphaël Volaterranus lib.12. c. de Ægypto, & canit Dionyſius Afer lib. de ſitu orbis,

Siris ab Æthiopum populis cognomine fertur.

quam denominationem Euſtathius ibidem factam putat ab εἴρω, id eſt, *ordino*, quòd certo ordinatóque tempore creſcat, etſi aliàs ita dictum velit quòd per Sirium ſtellam exundet. Qui Syenem inhabitant (abeſt Syene ab Alexandria, teſte Plinio lib.2.c.73. paſſuum millibus 625.) Verſum nuncupant, vnde Dionyſius lib. de ſitu orbis,

Verſum cultores Nilum dixere Syenes.

Num etiam dixiſſe veteres tradit Orus lib. 1. & Pier. Valer. lib.1.c.13. Itêq; Dyrim, vt teſtatur idẽ Pierius lib.46. & Tacuin, ex Ioanne Barrio: atque etiam Abacuin, quod fluminum patrem deſignat, ex Paulo Iouio lib. 18. Melonem quoque

ab originis obſcuritate vocant Seruius in lib. 1. Æneid.& alij apud Plutarchum lib.de fluminib. Maluendam lib.de Paradiſ. c.5.& Ioannem Boccacium lib.de fluminib.& lib.7.de Genealogiis. c.30.inter quos Auſonius litteras à Cadmo apud Græcos inuentas,ex Zenone in Epigram. Herodoto in Terpſichore,Sexto Empyrico lib.4.Pyrrhoneorum,& Plinio,papyrum,quam copioſam producit Nilus,vt dicetur c.7. attramentum ſcriptorium, & calamos Cnydos, qui ex Plinio lib. 16.probatiſſimi habebantur, ænigmaticè deſcribens dixit:

Cadmi nigellas filias,
Melonis albam paginam,
Notáſque furua Sepiæ,
Cnydóſque nodos prodidit.

Parmeno Poëta Bizantius apud interpretem Pindari in Pythia, Athenæum lib. 2.& Euſtathium lib.4.Odyſſ.Iouem Ægypti eũ nominat,eo quòd Nilus in Ægypto imbribus Iouis Pluuij proportione reſpondeat.vnde Tibullus,

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres
Arida,nec Pluuio ſupplicat herba Ioui.

eodem nomine vocat Zezes,& alij apud Diodorum Siculum. Quare Ægyptij Nilo ſolemne feſtum quotannis publicè celebrabant;in quo omnes accederent ad Theatra,& epularentur,initáque communi chorea Nilo eoſdem canerent hymnos,quos Ioui decantabant, quaſi Nilus eis Iouis opus,vt cæca putabat antiquitas, exequeretur,vt ſcripſit Ariſtenæt.Eodẽ ſpectabat ſuperſtitio illa & idololatria, quòd cùm Nili aquæ vrna

Nilus diuinis honorib. cultus. *V. Helio. lib.9.Æthiop.*

vrna deferretur in templum, omnes in genua procumberent, vt videre eſt apud Alexandrum ab Alexandro lib.4.cap.17.& quòd in vrbe, quæ à Crocodilis, quorum ingentem copiam gignit Nilus, ex Æliano lib.1. de Var. hiſt. Plinio lib.8. c.40.& Macrobio lib.2.Satur.nomen inuenit, inſigni cultu & honore Nilus coleretur, eidémque vti Deo ſacrificaretur, vt ſcribit Euſebius lib.4.de vita Conſtantini.c.25.Heliodorus lib.9. Æthiopiæ, & D. Chryſoſtomus homilia de tribus pœnis, quæ eſt 13. ex illis 17. quas nuper ex Græco vertit Fronto Ducæus Societ. IESV. Quin etiam vt victor ac Princeps Deorum omnium colebatur; indéque erroris manauit origo, vt ſcribit Ruffinus lib. 2. hiſt. cap. 26. quòd cùm Chaldæi Ignem Deum ſuum circumferrent, vt cum cæterarum Prouinciarum Diis conflictum haberet ea conditione, vt qui viciſſet, ab omnibus crederetur Deus: cúmque reliquarum Prouinciarum Dij corrumperentur ab igne, quippe qui conſtarent ex auro, argento, ligno, ſimilique materia, quæ ignis vim non ferebat, Canopi Sacerdos callidum quiddam excogitauit. Hydriæ fieri ſolent in Ægypto fictiles, vndique crebris & minutiſſimis foraminibus patulæ, quibus turbida aqua deſudans defecatior & purior redditur. Harum ille vnam cera foraminibus obturatis, variiſque pictam coloribus aqua repletam ſtatuit in Deum; & exciſum veteris ſimulachri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput deſuper poſitum diligenter aptauit. Adſunt poſt hæc Chaldæi, itur in conflictum, circa hydriam ignis

accenditur, cera, qua foramina fuerant obturata reſoluitur; ſudãte hydria ignis extinguitur, Sacerdotiſq; fraude Canopus Chaldæorũ victor prædicatur. Vnde ipſum Canopi ſimulachrũ perexiguis pedib. attracto collo, & quaſi ſugillato, ventre tumido in modũ hydriæ cũ dorſo æquabiliter tereti formari cœptum eſt. Eſt autẽ Canopus præcipuũ oſtium Nili, vt docet Ariſtot. lib. 1. Meteor. ſum. 4. cap. 2. Quare haud mirum ſi eundem fluuium ſanctiſſimum appellarit Mercurius Triſmegiſtus Ethnicam ſuperſtitionem ſequutus in Aſclepio cap. 9. Dicitur verò in ſacris litteris, vt Iſaiæ c. 23. & Ieremiæ c. 2. Sichor, & *turbidum* ſignificat, vt confirmat D. Hieronymus ibidem, quòd Nilus cœnoſus ſit, & limum deferat, vnde ei nomen factum eſt, vt ſentit Nearchus apud Strabonem, Heliodorus lib. 9. Æthiop. Iſidorus lib. 13. Etym. c. 21. Seruius lib. 9. Æneid. Nonnus & Euſtathius in Dionyſium Alexand. lib. de ſitu orbis, & ex recentioribus Ioannes Boccacius lib. de fluminibus, & Ioannes Goropius in Niloſcopio, aſſerentes Nilum ita dictum quòd *νέα ἰλύς*, id eſt, *nouus limus*, ab eo quotannis deferatur. Quare etiam ſingulis annis agrorum limites ſolet confundere, & nunc hos, nunc illos poſſeſſores ditiores reddere, qua de re Hieronymus Maggius lib. 1. c. 10. Herodotus lib. 2. Diodorus Siculus lib. 1. M. Tullius lib. 2. de nat. Deorum, Strabo lib. 17. Iulius Frontinus lib. 1. de controuerſiis limitum, & Vlpianus lib. 1. §. *ripa. ff. de fluminibus.* meminerúntque eiuſdem rei in Nouellis Impp. Theodoſius, Valens, Arcadius, & Honorius

Nilus agrorum limites in auctu confundit.

tius

rius ſub Tit. *de Alluuionibus, & palud.* & lib. 3. *Cod. eodem.* & Theodoricus Rex Italiæ apud Caſſiodorum lib. 3. epiſt. 52. ad virum Conſularem illis verbis. *Quid iſti facerent, ſi Ægyptiacis partibus præſiderent? vbi Nili fluminis ſu eueniente diluuio indicia finium vaſtiſſimus gurges abradit, & indiſcreta terræ facies redditur, vbi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec tunc ad arma concurrere debuiſſent.* & paulo pòſt. *Hanc* (nempe Geometriam à Chaldæis primùm inuentam) *pòſt Ægyptij non diſſimiliter animi feruore calentes propter augmenta Nilotica, quæ ſingulis annis votiua inundatione patiuntur, ad dimenſionem terræ, & recuperandas formas finium tranſtulerunt, vt fieret arte diſtinctum, quod litigioſæ confuſioni videbatur obnoxium.* Tametſi Diodorus lib. 1. & Volaterranus lib. 12. c. de Ægypto, velint Nilum ita dictum à Nileo Ægypti Rege. Sunt apud Solinum c. 34. Vitruuium lib. 8. c. 2. Plin. lib. 5. cap. 9. Pomponium Melam lib. 1. c. 5. qui circa Meroëm læuo alueo Aſtaborem nominent, quod aquam è tenebris profluentem denotat; dextero verò Aſtupaſem, ſeu Aſtapum. Sed magis probo ſententiam Eratoſtenis apud Strabonem lib. 17. Ptolemæi lib. 4. & Ioannis Barrij in ſua Aſia decad. 1. lib. 10. c. 1. aſſerentium hæc duo flumina eſſe diuerſa à Nilo, & in illum influere. Aſtapus enim, vt ſcribit Ptolemæus, promanat ex Coloë palude, quæ iacet ſub Æquinoctiali, habétque longitudinis gradus 67. ex recentioribus verò 71. Aſtabores autem eſt gradibus quinque vltra Æquinoctialem, longitudinis autem veteribus gradibus 70. recentioribus verò gradibus 75.

eúmque à Nilo diſtinguit Heliodorus lib. 10. Æthiop. Ex quibus conſtat erraſſe Hieronymum Cardanum lib. 2. de ſubt. c. 21. negantem vlla flumina in Nilum influere, quod etiam conſtat ex Ariſtotele ſcribente lib. 2 Meteor. Danubium, & Nilum maxima eſſe flumina eorum, quæ in hoc mare illabuntur, eo quòd multorum amnium excipiant fluxus loco & longitudine eorum curſibus interceptis, & Philippo Pigafeta lib. 2. de Regno Congi. c. 10. Similiter ex prædictis putat decipi Vitruuium, dum lib. 8. c. 2. ſentit, Coloëm paludem circumdare Meroëm. Denique plures Patres exiſtimant Nilum Geonem in ſacris litteris nuncupari vt Cæſarius dial. 3. qq. Theolog. Ambroſius lib. de Paradiſo. c. 3. & lib. 1. de Abraham. c. 10. Auguſtinus lib. 8. de Gen. ad litteram. cap. 7. & lib. 2. de Gen. contra Manich. Anaſtaſius Synaita in Hexam. lib. 1. & 8. Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolycum, & Alcimus Auitus Viennenſis Archiepiſcopus, qui lib. 2. de mundo. c. 9. fluuiorum Paradiſi ortum deſcribens canit.

Nilus plures recipit amnes.

Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur, ignoto cunctis illuſtrior ortu,
Cuius in Ægyptum lenis perlabitur vnda.

Omitto cæteros tum veteres, tum recentiores, quos quiſque videre poteſt apud Maluendam in lib. de Paradiſo, c. 28. 29. Quo item nomine vtuntur Æthiopes aliqui hoc tempore, vt ſcribit Franciſcus Aluarez in Itinerario. c. 135. Cuius ſanè nominis eam vim eſſe exiſtimat Moyſes Bar-Cephas Syrus Epiſcopus in lib. de Paradiſo, quòd extra ripas egreſſus agros inundet. Idem enim

Geonis etymon, & diuerſitas.

eſt

Digitized by Google

eſt Syris *Gab*, quod *fluendo inundare*. Zonaras autem *multum*: Rabanus *præruptum*; Anaſtaſius Synaita lib.8.Hexameron, *exinanitorem*: Philo denique lib 1. Allegor. leg. *pectus* ſeu *cornupetam* ſignificare putant. Alij tamen Authores graues, vt Auguſt. Eugubinus, Hieronymus Oleaſter, Benedictus Pererius, & alij, vt ſequenti cap. dicemus, Geonem à Nilo diſtinguunt. & eſt etiam nomen commune & monti proximo Sioni, ex Occidentali plaga, & fonti etiam Gihon dicto, ex illius radice versùs Caluariæ montem erumpenti, cuius ſuperior ſcaturigo Gihon ſuperior dicitur; inferior ad partem Auſtralem Gihon inferior, ſeu Rogeb, qui irrigabat concluſum hortum Regium; qua de re Chriſtianus Ardichomius in ſua Ieruſalem. c.189. 225. 236. Ioannes Pineda lib.2. de rebus Salomonis. c.2.& Villapandus tom.3. lib.1.de Vrbe. c.16.& lib.2.c. 17. Illud poſtremò tanquam coronidis loco adiiciemus, quod ſcribit Heliodorus lib.9.Æthiopiæ, litteris, quæ in Nili nomine continentur in calculos diſtributis confici trecentas, & ſaxaginta quinque vnitates, quot etiam dies colligit annus. nam Ν. 50. Ε. 5. Ι. 10. Λ. 30. Ο. 70.& Σ.200. deſignant. ex quo etiam factum eſt, vt veteribus Nilus annum ſignificaret. Sed hactenus de nominibus.

De origine Nili.

CAPVT II.

ORIGINIS Nili cognitio maximè fatigauit antiquos, vt notauit etiam Franciſcus

Petrarcha in fine Itinerarij Syriaci. Et quidem de Alexandro, Seſoſtre, & Cambyſe teſtatur Lucanus, cùm lib. 10. belli Pharſalici canit:

Summus Alexander Regum quem Memphis adorat,
Inuidit Nilo, miſitque per vltima terræ
Æthiopum lectos, illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit; Nilum vidêre calentem.
Venit ad Occaſum, mundique extrema Seſoſtris,
V. Plin. lib. 33. c. 3. *Et Pharios curru Regum ceruicibus egit.*
Antè tamē veſtros amnes, Rhodanumq;, Padumq;,
Quàm Nilum de fonte bibit. Veſanus in ortus
Cambyſes longi populos peruenit ad æui,
Defectuſq; epulis, & paſtus cæde ſuorum
Ignoto te Nile redit.———

Nec aliud percunctatus eſt idem Alexander, cùm in Ægyptum ad Ammonis veniſſet oraculum, quàm quo loco fluendi Nilus exordium caperet, vt litteris mandauit Maximus Tyrius oratione 25. Ptolemæi quoque Reges Ægypti, præſertim verò Philadelphus, vt ſcribit Strabo lib. 17. qui rerum cognoſcendarum ſtudioſiſſimi fuerunt, plures miſerunt (etſi fruſtra) qui fluminis originem indagarent. Quos imitatus eſt Nero Cæſar, qui ad eandem perquirendam duos miſit Centuriones, quos ſe alloquutum ſcribit Sen. lib. 6. nat. qq. c. 8.

2. Prima igitur ſententia eſt Herodoti lib. 2. & 4. Solini c. 34. & aliorum, qui haud ſciri poſſe putauerunt. Vnde Ammianus Marcellinus lib. 22. *Origines* (inquit) *fontium Nili, ſicut adhuc factum eſt, poſtera quoque ignorabunt ætates.* Pariterque

Clau

Claudianus Epigram. de Nilo:

Secreto de fonte cadens, qui ſemper inani
Quærendus ratione latet, nec contigit vlli
Hoc vidiſſe caput. fertur ſine teſte creatus.

Eadem de cauſa dixit Tibullus lib. 1.

Nile pater, quanam poſſum te dicere cauſa,
Aut quibus in terris occuluiſſe caput?

Et Lucanus lib. 10.

Nulláque non ætas voluit conferre futuris
Notitiam, ſed vincit adhuc natura latendi.

Ad hoc idem alluſit Auſon. Epigr. 10. cùm ait;

Inueniet fontes hic quoque Nile tuos.

Omitto Horatium lib. 4. Carm. Ode 14. Ouid. lib. 2. Metamorph. Procopium Cæſarienſem lib. 1. de reb. Gothorum, & alios, quibus condonandus error, quòd ante patrum noſtrorum memoriam ob arenarum deſerta, immanitatem ferarum, Solis ardores, mercimoniorum carentiam, fluminiſque longitudinem interiores, & vltimi Africæ tractus minùs noti eſſent. Sed iam Luſitani nauigandi peritia tota Africa circumuecti, extremáque ora occupata, ſibi aditum ad Abyſſinos, alióſque populos in Africæ meditullio aperuerunt, Niliique fontes luſtrarunt. Sed vndenam oritur?

2. Eſt igitur altera ſententia, oriri ex Paradiſo terreſtri, ex quo etiam oriantur Tygris, Euphrates & Ganges; quamuis deinde huius ſententiæ authores nō omnes eodem modo explicent: nam Philo lib. de Opificio ſex dierum, & lib. 1. Alleg. leg. Origenes in Geneſ. Methodius in dial. cui nomen *Aglaophon* apud Epiphanium in Ancora-

to,

to, D. Ambroſius lib. de Paradiſo. c.3.volunt id eſſe intelligendum allegoricè. eos tamen pluribus confutat Anaſtaſius Synaita q. 24. in Scripturam,Chryſoſtomus in Geneſim,Hieronymus in cap.10. Danielis, Theodoretus ibidem, Epiphanius in Ancorato,Auguſtinus lib. 13.de Ciu. cap.21.Iſidorus lib.14. Etymolog. Ioſephus lib.1. de Antiquit.c.2.Beda in Epiſt. 2.ad Corinth.cap. 12. S.Thomas p.1.q.102.art.1. & Abulenſis in c. 2.Gen. à quæſt. 15. ad 20. intelligunt ſecundùm litteram,& veram hiſtoriam. Verum horum aliqui fontem,ex quo hæc quatuor flumina naſcuntur, autumant cum Platone in Phædone, eſſe Tartarum,voraginem nempe circa medium terræ ingenti ſpatio porrectam,abundantem ab initio mundi dulcibus aquis, quaſi alterum Oceanum, imò eo latiorem, quo plus terra in altum, ſeu profundum patet,quã Oceanus, qui vix alicubi duorum milliarium excedit altitudinem, ex Scaligero & nautis,qui in medio Oceano bolide fundum deprehendunt; & ratione ipſa:mare enim occupat eum locum, quem debuiſſet occupare terra in montes exaggerata,ſi terra fuiſſet perfectè rotunda,vt rectè explicat Damaſcenus lib.2. de fid. c. 9. & 10. & Philoponus lib. 2. de gen.tex. 37. At vix vllus mons reperitur, qui duorum milliarium altitudinem ad perpendiculum attingat,cùm ipſe Pelion Græciæ mons,omnium ferè altiſſimus, non excedat, Plinio teſte lib. 2. c. 65. mille ducentos quinquaginta paſſus ad perpendiculum; profunditas verò terræ ſit vſque ad centrum, complectatúrque milliaria

ria 3579. ex ſententia Ptolemæi,vel ex opinione Alphragani 3245. cùm tamen ſuperficies vtriuſque elementi penè ſint pares. Ita Rupertus Abbas lib.2.Com.in Gen.cap.29.vbi etiam nomine *Paradiſi* vniuerſam terram intelligit, quod etiam ſcripſerat cap. 24. quod etiam putat probabile Hugo de S. Victore in Annot.in Gen. Improbat tamen huiuſmodi commentum de Tartaro ex quo flumina ſcaturiant Ariſtoteles lib. 1. & 2. Meteor. ex eo præcipuè, quòd ſi aquæ, quæ perenniter toto vno anno (ne dum ſeculis omnibus,vt ponderat Gregorius Nyſſenus) fluit, facto ante oculos receptaculo in quo recipiatur, copiam conſideres,futurum ſit, vt terræ magnitudinem ſua mole ſuperet. Addit Nyſſenus in Hexam.contra eandem ſubterranei lacus fictionem, tunc nullam aſſignari poſſe cauſam, qua ſurſum ad orificium,& fontis ſcaturiginem aqua poſſit aſcendere, cùm ſua natura ſit grauis,& deſit à quo eleuetur in altum. *Quamobrem* (inquit) *cùm reperienda ſit cauſa,qua prima aqua natura conſtituatur,magis conſentaneum eſt eam in ipſos fontes conferre,quàm ſub terra lacus confingere. Quorum ratio ſtatim commentitia ab aqua natura deorſum tendente labefactetur,& conuellatur. Quomodo enim ſurſum fluet, quod deorſum vt fluat naturam habet?* &c. Vt etiam improbari debet in eo , quod ſentit Paradiſum totam terram eſſe,neque enim Deus,cùm Adam de Paradiſo eiecit,de vniuerſa terra eiecit,ſed de peculiari quodam deliciarum loco ; nec fluuius, qui egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum,quique in quatuor capita diuiditur,

ditur, aliò fluebat quàm ſuper terram. Ioannes Nouiomagus in librum Bedæ de natura rerum, *fontis* nomine mare ipſum eſſe credidit; malè tamen, vt inferiùs euidenter oſtendemus de Nili incremento diſputantes, eo quòd mare ſit depreſſius origine fluminum, quippe quæ in mare prolabatur, eadémque futura ſit prima origo omnium fluminum, & non ſolùm illorum quatuor, quorum meminit Moyſes Gen.c.2.ſi mare ſit fluuiorum initium. D. Auguſtinus lib. 8. de Gen.ad litteram c.7. Theodoretus in Gen. q.29. & Abulenſis in c.2.Gen.à quæſt. 15. ad 20. & in c.26.q.2. ſcribunt, Nilum etiam cum aliis tribus ex vno Paradiſi fonte oriri, ſed terra abſorptum poſt longa etiam maris ſpatia rurſus emergere in Africa. Quæ ſanè ſententia ſuperioribus eſt probabilior, cùm idem accidat Alphæo, qui in Peloponneſo merſus ſub mari longiſſimo tractu fluit, & in agro Syracuſano in fontem Arethuſam deſinit, vbi redduntur, quæ in Alphæum iaciuntur. Sicut etiam quæ Athenis in Æſculapij fonte merguntur, in Phalerico rurſus emergunt. qua de re Solinus c. 9. Stobæus ſer.62. Vibius Sequeſter, Plinius lib.2.c.103. lib. 31.c. 5. Seneca lib. 3. nat.qq. c. 26. Virgilius lib. 3. Æneid. Ouid.lib.5. Metamorph. & Albiæ fluuius in Carniola terra abſorptùs erumpit tandem in fontibus Timaui, ex Wolph.Lazio, Abrahamo Ortelio, & aliis: & Tygris eripitur ex oculis, vt ait Seneca epiſt. 104. & alto per occulta curſu integræ magnitudini iterum redditur. Quin & Pauſanias lib.2.aſſerit, à multis conſtanti fama Nilum Euphratem credi, qui

qui terra abſorptus tandẽ ſcaturiat in Æthiopia. Sunt tamen contra hanc ſententiam non leues difficultates, ob quas plures viri graues & eruditi negarunt Nilum eſſe fluuium illum, quem Moyſes Gen. 2. Geonem vocat ortum ex Paradiſo, vt Auguſtinus Eugubinus, Hieronymus Oleaſter, Benedictus Pererius noſter in c. 2. Gen. Comeſtabularius Armeniæ in litteris ad Regem Cypri tempore Innocentij IV. apud Vincentium Belloacenſem lib. 31. c. 92. vbi ſcribit, ſe cum exercitu Indiam verſùs iter agentem tranſiiſſe Geonem, qui ex Paradiſo oritur. addique poſſunt ex Philoſophis Auicenna 1. Can. fen. 3. d. 2 cap. 16. & Author libri de cauſis & propt. elem. in fin. qui Geonem in Aſia ponunt, & in Oceanum Meridionalem influere ſcribunt, contra quàm accidat Nilo, qui in Africa fluit, & Septentrionem verſùs. Et primò ſanè ſacræ litteræ Nilum appellare ſolent flumen Ægypti, vt Deut. 11. & alibi; non flumen Æthiopiæ, eoque magis confirmatur, quia ſi Gen. c. 2. Moyſes deſignare vellet Nilum, dixiſſet potiùs Ægyptum alluere, quàm Æthiopiam, cùm velit per terras Iudæis notiſſimas Paradiſi flumina deſcribere; Iudæis autem multo notior erat Ægyptus, quippe qui tunc ex ea egrederentur, quàm Æthiopia. Secundò, Nilus proprio nomine in ſacris litteris, vt Iſaiæ c. 23. & alibi Sichor vocari ſolet; & non Gihon. Quòd ſi dicas Ieremiæ cap. 2. pro eo, quod nos legimus; *Quid tibi vis, vt bibas aquam turbidam?* Septuaginta vertiſſe; *Quid tibi vis vt bibas aquam Gihon?* cùm ſermo ſit de Nilo, qui turbidus fluit, ideo Geonem,

nem, & Nilum eundem eſſe, quod ſanè argumentum firmiſſimum eſſe putat Epiphanius in epiſtola ad Ioannem Ieroſolymitanum. Reſpondendum erit, in textu Hebræo & Chaldæo eo loco non eſſe *Gihon*, ſed *Sichor*, quæ vox *nigrum* & *turbidum* ſignificat; éſtque Nili epithetum ob turbidam, quam vehit aquam, vt ibidem aduertit D. Hieronymus, unde coniectura eſt in tranſlatione LXX. illo loco Ieremiæ mendosè legi *Gihon*, pro *Sichor*. Tertiò, Cus regio, quam præterfluit Geon, quámque *Æthiopiam* tranſtulimus, eſt regio Arabiæ: nam Madianitæ & Cuſæi ſunt iidem, tum quia vxor Moyſis de Madian, Hebraicè dicitur Cuſith, etſi interpres *Æthiopiſſam* vertit; tum quia apud Abacuch tentoria Madianitæ & Cuſæi vnam eandémque gentem ſignificant. At Madianitæ & Iſraëlitæ ſunt Arabes Scenitæ, qui ſub tentoriis habitant, vt paulo pòſt dicetur. Quòd ſi dicas, ex Gen. cap. 2. Geon alluit Æthiopiam; cùm igitur id ſolus Nilus præſtet, Geon & Nilus idem fluuius erunt. Reſpondeo ex Strabone lib. 7. Plin. lib. 5. Seneca in Hercule furente, ſcena 1. Iſidoro lib. 14. Etym. cap. 5. & aliis, duas eſſe Æthiopias, alteram Meridionalem vergentem ad Occaſum, quam Nilus peragrat; alteram Orientalem, quæ Arabiam & Meſopotamiam attingit; & ex Solino c. 16. & Abulenſi in c. 3. epiſtolæ D. Hieronymi ad Paulin. eſt Meridiana pars Aſiæ, quæ verſus Occidentem coniungitur Africæ, & excurrit ſecundùm longitudinem Aſiæ ad Orientem, in eaque nigreſcit hominum color ob Tropici Cancri vicinitatem,

Digitized by Google

nitatem, vt Æthiopum Africæ, déque hac tantùm loquitur Moyſes, & conſequenter Geon eſt prope Meſopotamiam. Et quidem conſtat ex diuina Scriptura aliquam Æthiopiam eſſe Syriæ & Paleſtinæ vicinam: tum quia, vt dictum eſt, Moyſis vxor fuit Madianitis, Exod. c. 2. & tamen Num. 12. appellatur Æthiopiſſa; neceſſe igitur eſt, vt regio Madianitica in Scriptura veniat nomine *Æthiopiæ*, vt argumentatur S. Auguſtinus q. 20. ſuper Num. Lyranus, & Vatablus in cap. 12. Num. tum quia in Cantico Abacuch Æthiopes & Madianitæ pro eadem gente ponuntur, vt ſentit etiam Rabbi Dauid, cùm in Cornucopiæ docet, Madianitas, & Iſmaëlitas eandem gentem eſſe, eóſque eſſe Æthiopes ex Arabia, & Sabæos: tum quia lib. 2. Paral. cap. 21. & Pſalm. 71. & 86. Æthiopes, Arabes, Sabæi, & Paleſtini tanquam finitimi recenſentur: tum denique quia lib. 2. Paralip. cap. 12. & 14. habemus, Æthiopes feciſſe impreſſionem in Iudæam, cùm tamen id haud poſſit intelligi de Meridionalibus, inter quos eſt maxima diſtantia. Non videtur igitur Gihon, de quo loquitur Moyſes c. 2. Gen. eſſe Nilus, ſed alius quiſpiam fluuius circa Meſopotamiam. Quanquã id nobis in hac diſputatione haud iure negotium facere poſſit, quippe qui eam Nili indagemus originem, quæ eſt in Africa veteribus occulta, vt ſuprà docuimus, non quæ in Aſia, ſi vlla ſit, cùm Nili incrementum nobis præcipuè in hoc libro propoſitum, non poſſit ex Aſia, ſed ſolùm ex Africa prouenire; aliàs eodem ſimul tempore, ac modo etiam alia flumina Aſiæ, ma-

C ximè

ximè verò Euphrates, Tygris & Phiſon, quæ cum Geone in origine communicant Gen. c. 2. incrementum paterentur, quod falſum eſt; quod dixerim contra opinionem Abulenſis in Gen. cap. 26. q. 2. exiſtimantis Nili incrementum & decrementum fieri ob virtutem aliquam naturalem, quam conſequatur in exitu Paradiſi de quo profluat. Sed inde ortus eſt error, quòd exiſtimet in partibus Meridionalibus Africæ nullas fieri pluuias, nubes nullas ob ſummos, quos fingit calores: vnde eam Zonam putat inhabitabilem, quod à veritate alienum eſſe, vt deinde etiam dicemus, experiētia comprobauit: & Abulenſis videtur ſibi ipſi contrarius; nam Gen. cap. 2. q. 18. ita ſcripſerat. *Notandum tamen quòd licèt Nilus in æſtate augeatur; non tamen in omni terra, ſed in Ægypto ſolùm, & in Libya; non autem in Orientalibus partibus decurſus ſui in Aſia, vt Paulus Oroſius innuit libro primo de Ormeſta mundi.* quæ ſanè non cohærent cum cap. 26. q. 2. nobis tamen plurimùm fauent. Quin etiam Phiſon, qui terrā Euilath circuire dicitur, iure videri poteſt non eſſe Ganges, tum quia inter Gangem, Euphratem & Tygrim immenſa eſt diſtantia, cùm hi, teſte Q. Curtio lib. 5. Strabone, & Plinio, in Armeniæ montibus oriantur, ille autem in India ex Imao ſeu Caucaſo, cùm tamen Phiſon reliquis vicinus eſſe debeat, vt qui ex eo fonte, & flumine flueret, quod Paradiſum irrigabat, tum quia Euilath quam Phiſon alluit, non eſt regio in vltima India, vbi eſt Ganges, ſed eſt vicina Paleſtinæ & Syriæ, cùm lib. 1. Reg. c. 15. habeamus, Saülem perſequutum eſſe

eſſe Amalechitas ab Euilath vſque ad Sur: conſtat autem Amalechitas Paleſtinis fuiſſe vicinos; & Gen.c.25.legamus,Iſmaëlem habitaſſe ab Euilath vſque ad Sur,quæ reſpicit Ægyptum introëuntibus Aſſyrios. At Iſmaëlitas Paleſtinis fuiſſe propinquos conſtat ex pluribus ſacræ Scripturæ locis. Idem colligimus ex eo quòd Chauila,quæ corruptè dicitur Euilath, à Cauila qui eam habitauit,dicta eſt. At Gen.cap.10.Cauila & Ophir fratres dicuntur habitaſſe à Meſſa vſque ad Seper montem Orientis. Meſſa autem regio eſt in Arabia deſerta; vnde Ptolemæus Meſſanæos, & Eſitas, qui & Huſſitæ, cuias fuit Iob,vt dicitur initio illius libri: *Vir erat in terra Hus nomine Iob*; ponit in Arabia deſerta. Idem colligitur ex Lxx. in cap.vlt.Iob.Euſebio lib.1. de præp. cap.4.Plinio lib.5. cap.13. Olympiodoro initio Catenæ in Iob,Abulenſi in cap. 20. Num.Sepher autem mons eſt Babyloniæ, quare neceſſe eſt,vt terra Cauila,ſeu Euilath, à Cauila fratre Ophir dicta, ſit regio,quæ ab Occaſu habeat Meſſam, vbi attingit Euphratem, & ab Ortu montem Sepher. Conſentit etiam Strabo,qui Caulatæos,qui ſunt Cauilacæi, Nabathæos, & Agræos inter gentes Arabes recenſet. Non igitur Cauila, ſeu Euilath eſt India, aut Phiſon Ganges. Quare cùm Euilath in Aſia ſit, non in Africa, vt ex dictis conſtar,manifeſtè falluntur Rabbi Salomon,& alij, qui apud R. Moyſen Maimonem,& R.Abenezra Phiſonem Nilum eſſe putauerunt.Sicut etiam (vt hoc quoque per tranſennam attingam)minùs rectè exiſtimauit vir alioquin de Coſmographia

Gen. 25. verſ. 18.
Gen. 28. verſ. 9.
Gen. 36. verſ. 3.

Gangis ſitus. optimè meritus Girardus Mercator, Gangem non eſſe fluuium illum, qui in ſinum Bengalenſem influit, & vnà cum Indo flumine, & Oceano Meridionali Indiam humanæ linguæ ſimilem efficit, ſed alium quempiam prope vrbem Cantonem in Sinis; id enim falſum eſt, tum ex recentiori Sinenſi Tabula, tum quia fluuius ille apud Bengalas, & incolas Regis Mogorris Gangis retinet nomen; vt teſtes ſunt oculati Patres Societatis IESV, qui apud Mogorrem Regem degunt, & in vaſtiſſimis illis regionibus Euangelium prædicant, in annuis litteris anni 1591. 1595. Et quidem occaſionem errandi ſumpſit Girardus ex Ptolemæo, qui cum Plinio lib. 6. c. 22. & aliis veteribus Geographis inſulam Ceilani è regione oræ Piſcariæ Taprobanam nominauit, vt etiam notauit Ioannes Barrius in ſua Aſia, & Ioannes Lucena Soc. IESV in vita B. Franciſci Xauerij. Cùm igitur ille vltra veterem Taprobanam, id eſt, Ceilanum, Gangem ponat, exiſtimauit Girardus vltra Somatram, quæ malè à neotericis *Taprobanæ* appellatione inſignitur, Gangem ponendum eſſe, quod facere commodè non potuit niſi in Sinis. Sed vt ad rem noſtram redeamus, ſi in re tanta, tantiſque viris diſceptatoribus reliquus eſt dicendi locus, Tygris, Euphrates, Phiſon, & Gihon videntur flumina Meſopotamiæ, & adiacentis regionis, quorum illa antiqua nomina retinuerint, poſteriora amiſerint, vt ſæpe ſolet accidere, teſte D. Auguſtino q. 20. in Numeros.

Taprobana quæ.

3. Tertia opinio fuit Iubæ Regis apud Ammianum

Digitized by Google

num Marcellinum lib.22. Solinum c. 34. Plutarchum lib.4 de plac.c.1. quem ſequutus eſt Dion in Epit. Seueri, & Vitruuius lib. 8. c. 2. qui ſentiunt, Nilum oriri ex Atlante Mauritaniæ monte, vbi Oceano propinquat. Falluntur tamen, Atlas enim maior, ne dum minor, vbi Oceanum proſpectat, Ptolemæo teſte, Mauritaniam Getuliamque interiacet in octauo gradu longitudinis; altitudinis verò ab Æquinoctiali grad.26. At fontes Nili inde diſtant in longitudine grad.47. & altitudinis 38. vt ex ſequentibus patebit. Neque verò dicas, Iubam, Dionem & Vitruuium *Atlantis* nomine intelligere omnes illos Africæ montes, qui continui ſunt, ſi enim id ſenſiſſent, haud dixiſſent oriri in Mauritania, ſed in Æthiopia, & minùs impropriè ſumpſiſſent *Atlantis* nomen.

Quarta opinio fuit Cuſtodis templi Mineruæ in vrbe Sai, qui apud Herodotum ſenſit oriri ex palude quapiam inter vrbem Elephantinam & Syenem, cuius etiam meminiſſe videtur Pauſanias lib.5. cùm ait, eos qui ſupra Syenem, vel ad Meroëm profecti ſunt, narraſſe, Nilum paludem quandam ingreſſum, inde tamquam è continenti terra elapſum per Æthiopiam inferiorem & Ægyptum decurrere. Sed & hic deceptus eſt, vt etiam ex Strabone lib. 17. Seneca lib.6. nat. qq. c. 8. & Paulo Oroſio colligi poteſt, cùm longè ſupra Elephantinam vrbem, & Syenem, & Meroëm Nilus fluat: oritur enim ad 12. grad. vltra Æquinoctialem, vt inferiùs dicemus. Sicut etiam decipitur in eo, quòd paludem ponat inter vr- 4.

bem Elephantinam & Syenem; nulla enim alia eſt palus, quàm Nilus ipſe, qui inſulam efficit.

5. Quinta Pauli Oroſij lib. 1. de mundo exiſtimantis oriri ex littore incipientis maris rubri. Sed experientia eum erraſſe docet: nuſquam enim Nilus littus maris Erythræi adit, ſed è contrà è media Africa fluit, & quæ vltra Barnagaſſi Regnum flumina decurrunt, recipit ſupra Meroëm. Neque exiſtimes nomine *maris rubri*, Oceanum Meridionalem intelligendum, cùm fontes Nili ab eo longiſſimè abſint, vt ex ſequentibus patebit.

6. Sexto verò loco Sacerdotes Ægyptiorum, teſte Diodoro Siculo lib. 1. & Plutarch. lib. 4. de plac. cap. 1. cùm vniuerſum terrarum orbem tres in partes diuiderent primam quam nos incolimus, alteram ob nimios ardores inhabitabilem, quod etiam ſenſit Ariſtoteles lib. 2. Meteor. ſum. 2. c. 1. Cicero lib. 1. de nat. Deorum, Plin. lib. 2. c. 68. Eratoſtenes dum apud Heraclitum Ponticum in Allegoriis Homeri ait,

Mundi Zonæ.

Quinque autem Zonæ rotundæ circumuoluuntur,
Duæ quidem glauco ſunt obſcuriores cyano:
Vna verò ſabuloſa, torridáque & rubens,
Verberata flammis, quoniam eam partem
Sibi ſubiectam perpetuò ardentes radij torrent.
Reliquæ duæ, &c.———

Virgilius lib. 1. Georgicorum canens,

Quinque tenent cælum Zonæ, quarum vna coruſco
Semper Sole rubens, & torrida ſemper ab igne.

quem imitatus Ouidius lib. 1. Metamorphoſ. inquit,

———*toridemq;*

——totidemq́, plagæ tellure premuntur,
Quarum quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu.

Et Claudian. Proſerpinæ telam deſcribens lib. 1.

Addit quinque plagas; mediam ſub tegmine rubro
Obſeſſam feruore notat: ſquallebat aduſtus
Limes, & aſſiduo ſitiebant ſtamina Sole.
Vitaléſque vtrinque duas, quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris, &c.——

Quod tamen falſum eſſe experientia ipſa poſtea declarauit, non ſolùm in Africa, ſed & in India & in America. Tertiam nobis oppoſitam vltra Tropicum Capricorni; ex hac poſtrema Nilum fluere, & incrementum accipere, cùm Sol nobis æſtatem attulerit, oppoſitis autem è regione hyemem effecerit, arbitrabãtur. Haud tamen omnino verè, cùm deinde ipſa experientia conſtiterit, Nili fontes intra Tropicos contineri, vt infrà oſtendemus.

Vltima igitur, vera & omnino indubitabilis ſententia eſt, ſcaturire Nilum in Æthiopia loco edito, ex quo etiam, vt poſtea dicemus, originem capit Zuama, quæ oppoſito curſu à Nilo in Oceanum Meridionalem exoneratur, & Coanza, quæ influit in Atlanticum, ad radices montium inter Regnum Goyamum, Congenſe, Caſſatenſe, & Monomotapæ, qui ab incolis, vt habet Paulus Iouius lib. 18. Cardanus, & Franciſcus Aluarez, Beth appellantur, ab aliis Caſſates, à Theophraſto montes Lunæ, quòd ſua altitudine videantur Lunam attingere, à Promatho Samio, Ariſtotele lib. 1. Meteor. ſum. 4. cap. 1. & Authore libri de Nilo montes argenti, fortè, vt placet

Olympiodoro, & Ludouico Buccaferro in eundem locum Ariſtotelis, quòd inde effodiatur argentum. minùſque in hac re probo Philippum Pigafetam lib. 2. de Regno Congi. c. 10. & Ioannem Boterum p. 1. lib. 3. c. de Nilo, qui Lunæ montes magis Auſtrales aſſerunt, nempe ſub Tropico Capricorni, cũ Theophraſtus, & alij antiqui nouerint, & nominarint montes Lunæ, qui tamen terras ſub Tropico haud cognouerunt, vt conſtat ex antiquis Geographiæ Tabulis. Probatur igitur veritas huius ſententiæ teſtimonio oculati & fide digniſſimi Dauidis Regis Æthiopiæ, qui in litteris datis anno 1521. ad Emanuelem Luſitaniæ Regem, & aliis datis anno 1524. ad Pontificem Romanum, allatiſque Clementi VII. Bononiam, vbi cum Carolo V. Imp. aderat, à Franciſco Aluarez, lectiſque coram Cardinalibus & vniuerſo populo anno 1533. die 29. Ianuarij, quæ habentur impreſſæ apud Damianum Goës libro de moribus & releg. Æthiopum, & Ioann. Baptiſtam Ramnuſium in fine Æthiopicæ peregrinationis Franciſci Aluarez, ſcribit ſe in Æthiopia imperitare multis Regnis, & in primis Regno Goyamo, ex quo Nilus habet originem. Item Antonius Fernandus Societatis IESV, qui diu in Æthiopia vixit, & tandem ſanctiſſimè obiit, in epiſtola inde ſcripta, quam ponit Nicolaus Godignus lib. 1. de reb. Abyſſ. c. 11. ait. *Magna huius piſcis* (ſcilicet torpedinis) *copia in Nilo reperitur ad extremos Prouinciæ Goyamæ fines, vbi palus eſt fundo carens, perennes habens atque mirabiles ebullientium aquarum ſcaturigines. Hic Nilo principium eſt.* Illud autem

autem notauerim ex recentioribus duas videri origines Nili, alteram quidem lacum in 12. (ſi eius medium accipias) gradu altitudinis poli Antarctici; longitudinis verò grad. 55. ex quo oritur etiam Zuama, quæ alluit Regnum Monomotapæ, & in Oceanum Meridionalem influit bipartito alueo, quorum alter exoneratur ſeptuaginta milliaribus prope Sofalam; alter, cui nomen eſt à Spiritu ſancto, in 27. gradu vltra Tropicum Capricorni, longitudinis autem grad. 63. & Coanza, quæ prope Angolam in Regno Cõgi fertur in Oceanum Occidentalem, quæ Ptolemæo, & antiquioribus prorſus ignota fuerunt. Alteram verò originem eſſe ſub Æquinoctiali longitudinis etiam grad. 55. & eſt lacus diametri ſtadiorum 1700. quo, eodem Antonio Fernando teſte, nullus maior, aut par eſſe putatur in orbe terrarum, & à ſuperiori in eum vno die cum dimidio Nilus fluit. Ex hoc in Septentrionem fluit Nilus, in Occidentem Zaire; cuius oſtium, ex Pigafeta lib. 1. de Regno Congi. cap. 4. & Ioanne Borero, patet 28. paſſuum millibus: ex annuis verò litteris anni 1582. Patrum Societatis IESV, qui ibi in Chriſti fide diſſeminanda laborant, triginta ſex millibus, adeóque violentus in mare fertur, vt diſiectis marinis fluctibus, in mari diu ſeruet proprium alueum, adeò vt nautæ inter marinas aquas ad octuaginta paſſuũ millia à cõtinẽti aquas potabiles ac dulces hauriãt; alluítq, Congi Regnum in 6. grad. vltra Æquinoctialem, longitudinis verò grad. 42. vt ex relationibus mercatorum, qui in eo Regno mercimonia exer-

Digitized by Google

cent,Boterus,Pigafeta, & alij docent: etſi Ioannes Barrius decad.1.lib.10.c.1.ex eodem lacu Zaire,& Zuama vnà cum Nilo oriri ſcripſerit. hactenus de Nili origine.

De Nili curſu.

Capvt III.

Nili curſus(quicquid ſenſerit Paulus Oroſius lib. 1. de mundo) ſi excipias eius initia,in quibus, ex Antonio Fernando loc. cit. paucis diebus versùs orientem Solem fluit, & flexus omnibus fluminibus communes, ſemper eſt à Meridie in Septentrionem; vnde Lucretius lib.6.ſuæ Philoſophiæ cecinit:

Ille ex æſtifera parte venit amnis ab Auſtro
Inter nigra virûm percoctoſecla colore,
Exoriens penitùs media ab regione diei.

Claudianus Epigr.de Nilo,

Qui rapido tractu mediis elapſus ab Auſtris
Flammifera patiens Zona, Cancrique calentis,
Fluctibus ignotis noſtrum procurrit in orbem.

Quod etiam ſcripſit Vibius Sequeſter,Philoſtrat. in imaginib. Lucanus lib. 10. Plutarchus lib. de Iſide & Oſiride,& Auicenna lib.1.Can.fen. 2. d. 2.cap.16.vbi ex eo quòd à Meridie deferatur in Septentrionem, ſcribit, Nili aquam attenuari optimámque fieri,aquis videlicet confractis,domitáque illarum violentia cæli calore, & longo curſu, quo fit, vt rariſſimæ & penè aëreæ red-

dantur,

dantur, nec diſſimiles ab aqua cocta, quæ calore ignis tenuior, rarior, atque vtilior redditur, ex ſententia Galeni lib. 6. Epidimiorum, & Alexandri Aphrodiſæi in qq. nat. Et ante hos ſic ſcripſerat Plinius lib. 31. c. 3. *Neronis Principis inuentum eſt decoquere aquam, vitróque demiſſam in niues refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit ſine vitiis niuis. Omnem vtique decoctam vtiliorem eſſe conuenit. Itémque calefactam magis refrigerari ſubtiliſſimo inuento. Vitioſæ aquæ remedium eſt ſi decoquatur ad dimidias partes.* hæc ille. Penè itaque decoquitur Nili aqua, longóque curſu fit optima. Fluit autem longiſſimo terrarum tractu, nempe ad vigintiquatuor ſtadiorum millia, omiſſis eius flexibus, vt aduertit etiam Franciſcus Vicomercatus in lib. 2. Meteor. Ariſtotelis, cùm à priori fonte ad eius oſtia intercipiantur gradus 44. In eóque fluxu, teſte Diodoro & Plinio, intercipit fermè ſeptingentas inſulas, pleraſque cultas & habitabiles, quarũ præcipua eſt Meroë, in longitudine ſtadiorum tribus millibus, ex Herodoto, & Heliodoro lib. 19. Æthiop. & mille in latitudine; quæ abeſt ab Alexandria, teſte Plinio lib. 2. cap. 73. 1250. milliaribus. Et magna ſanè diuini Numinis prouidentia tanta aquarum copia tantam terræ plagam excurrit, vt nimirum calidiſſimæ plagæ temperaret exceſſus, & viuentibus vitam alimentáque præberet. eo namque ſublato, regio illa omnium eſſet infœliciſſima, & arenarum deſertum. Ex longo huiuſmodi fluxu fieri credit Iulius Cæſar Scaliger exercit. 48. vt Nilus non edat auras, vt ait Plin. lib. 5. c. 9. Ammianus Marcellinus lib. 22.

Aqua cocta melior.

Auras non edit Nilus.

Helio

Heliodorus lib.2.Æthiop.& Strabo lib.17.quòd humor ille & vapor longo curſu attenuetur, vnde in aërem ſublatus non poteſt conuerti in auram, quippe cùm aër ſibi ſimilem auram exceptam diffundi in ſe ipſum facilè patiatur. Quamquam non improbem ſententiam Hieronymi Cardani exiſtimantis id fieri, quòd vapores ex Nilo eleuati conſumantur à Sole antequam conuertantur in auram, cùm Nili curſus ſit ſub Sole vehementiſſimo. Curſus eius velocitas omnino eſt mira, ob quam Aquilam appellatum diximus, Diodoro teſte lib.1. eiúſque meminit Plinius lib.5. *c.9.* vbi etiam in Catadupis ſagittam arcu emiſſam ſuperare ſentit; etſi, quia ſine ſtrepitu fluit extra cataractas, dicat Claudianus in Panegyrico Manlij,

cap.1.

Lene fluit Nilus; ſed cunctis amnibus extat
Vtilior: nullas confeſſus murmure vires.

Illud verò fabuloſè omnino à Plinio lib.5.cap.9. Oroſio lib.1.de mundo, Abulenſi in Gen.cap.2. q.16.aliiſque veteribus creditum, Nilum ſe ſubtus terram condere, iterúmque poſtea emergere, vt conſtat de Ana, ſeu Guadiana in Betica, & aliis, de quibus ſuperiori capite diximus, quos ſequutus Pontanus dixit in Meteoris,

Condit & in latebris Nilus, poſt liber apertis
Inſultat campis, ſepteno & gurgite fertur.

Nilus enim nullibi ſe in terris condit, ſed alueo ſemper conſpicuo fluit, vt iam ætate noſtra docuit experientia, Pigafeta, cæteriſque conſentientibus; quamuis aliquando profundiſſimis terræ hiatibus veluti abſorptus ita ripis conſtringatur,

vt

Digitized by Google

vt locis aliquot paſſu vno tranſiri queat, vt ſcribit idem Antonius Fernandus apud Nicolaum Godignum lib. 1. cap. 11. Ruit tamen, ſeſéque præcipitat in cataractis, vt etiam euenit aliis pluribus fluminibus, vt in Hircanis montibus quædam tam altè in mare Caſpium præcipitant, teſte Strabone, vt ſubiectum littus relinquant intactum, & tranſeuntibus peruium: pręcipitat ex eodem etiam in Pamphylia ex alta rupe Cataractes fluuius: præcipitat Tybure Anienis in loco, qui dicitur Infernus, & in agro Reatino totus Velinus lacus perpetuæ, quam ob id faciunt auræ cum Sole, Iridis admirando ſpectaculo. Immenſum autem fragorem in cataractis ruens Nilus reddit ex aquarum ad ſcopulos alliſione, vt dicemus etiam lib. 2. cap. 14. quod & Velinus lacus præcipitans facit, & Hypanis Scytharum fluuius, ob quam cauſam dicitur à Virgilio lib. 4. Georg. verſ. 370. *ſonans*. Scimus etiam in aliquibus ſpecubus in Hiſpaniola inſula tanto cum ſonitu, & fragore fluuios præcipitare, vt ad quinque inde milliaria ſentiantur. Vener quoque lacus in Gothia, teſte Olao Magno, præcipitans ad viginti quinque milliaria ſtrepitum mittit: qui etiam ad Botnicum mare in abditiſſimis cauernis adeò vehementes ſtrepitus fieri ſcribit, vt nautæ, qui acceſſerint, niſi aſſiduo remigio fugiant, ipſo ſtrepitu aut ſtupidi, aut ſurdaſti reddantur, aut etiam intereant. Quare non inſulsè Sophoclis interpres ſcribit ex ſententia Homeri, flumina taurino capite fingi ob ſtrepitum & mugitum tauri proximum. qua etiam de re videndus Ælianus lib. 2.

Aquarũ ſtrepitus.

lib.2.c.34. de Var.hiſt vbi & quæ flumina, & à quibus populis taurinis capitibus ſint figurata, docet. Illud in aquarum ſtrepitu notauit Ariſtoteles ſect.11.probl.10. aquam frigidam maiorem facere ſonitum quàm calidam, quòd frigida grauiùs cadat, leuiùs calida, quippe quæ calore rarior ſit, & aëre permixta. Quærenti autem an Nili curſus aliò auerti poſſit, reſpondeo, ſententiam eſſe Ioan. Cantacuzeni lib. 4. cap. 15. & Æthiopum, teſte Antonio Fernando apud Godignum loc. citato, poſſe; ſed ipſe dubitat. Exiſtimarem ego poſſe quidem magnam aquarum eius copiam auerti in aliorum fluminum alueos, de quibus egimus in fine cap.2. ſed non omnino exſiccari, cùm multa flumina in illum tamquam depreſſiorem locum influant.

De Nili oſtiis.

CAPVT IV.

QVONIAM de Nili origine eiúſque curſu diſputauimus, iam de oſtiis & fine illius diſſeramus. Nilum ſeptem oſtiis in mare procurrere, ſicut etiam totidem Danubius, Padus & Indus exonerantur, teſtis eſt Author libri de Mundo. cap.2. Plinius lib.5. cap.9. Solinus c.34. Strabo lib.17. Ammian. Marcellinus lib. 22. Seneca lib. 4. nat. qq. cap. 2. Herodotus lib. 2. Pomponius Mela lib.1.c.5. Theocrit. in Europa, Dionyſ. Afer lib. de ſitu orbis, Virg. dum canit;

— & ſeptem turbant trepida oſtia Nili.

Valer.

Digitized by Google

Valer.Flacc.lib.8.Argonaut.

——aut ſeptem proiectus in amnes
Nilus.——

Catullus Ode ad Aurelium & Furium,

Siue qua ſeptimgeminus colorat
Æquora Nilus.

Omitto Statium lib.8. Thebaid. Ouid.lib.3.5.9. 16.Metamorph.Claudianum Epig.de Nilo,& ex Patribus Drogonem Epiſcopum Hoſtienſem ſer. 1.de Paſſione Domini, & Ioan. Caſſian.Collat. 18.c.1.Quare miratus ſum contra tot, tantóſque viros Hannibalem Roſſeli lib. 5.in Pimandrum Mercurij Triſmegiſti Com.11.dial.5. c.de Africa ſcribere,Nilum nouem oſtiis mari infundi: neq; his contentum,poſt duas pagellas tria addere;nā c.de Nilo ita ait.*Delatus in locum,qui dicitur Delta, tamquam à vertice ſcinditur in duodecim fluenta quæ deſcendunt in mare Mediterraneum*; cùm citati omnes ſeptem tantùm legitima oſtia Nilo tribuant. Qua in re Nilus Volgæ cedit,quæ orta ex Sarmatia duobus & ſeptuaginta oſtiis præceps fertur in mare Caſpium. Sunt autem Nili oſtia in trigeſimoſecundo gradu altitudinis poli Arctici, longitudinis verò gradibus 65.66.67.Eorum nomina ex Herodoto,Plinio, Ammiano Marcellino,& aliis ſunt hæc;Heracleoticum, ſiue Canopicum, quod præcipuum eſt; cætera enim manu facta videntur Ariſtoteli lib. 1.Meteor.ſum. 4. capite ſecundo, Sebeniticum, Bolbitinum, Phaniticum, Mendeſium, Taniticum, & Pelluſiacum, quorum aliqua adeò magna erant Senecæ tempore, vt maria videri dixerit. Noſtra

ſtra iam tempeſtate tria tantùm videntur digna conſideratione, Heracleoticum prope Roſetum, Bolbitinum, & Pelluſiacum prope Damiatam, quorum primus & vltimus alueus efficiunt Delta, quod in circuitu penè trecenta colligit paſſuum millia. Scripſit Alexander ab Alexandro lib. 4. c. 17. Reges Babylonios aquas ex Iſtro & Nilo inter gazas ſolitos aſſeruare ad ſuam oſtendendam potentiam, quippe qui per tot terrarum ſpatia, & inuias regiones illorum vndas aduehere potuerint.

De Nili magnitudine.

Capvt V.

Nilvs adeò aquis abundat, vt ſcripſerit Ariſtoteles lib. 2. Meteor. Nilum & Iſtrum maximos eſſe fluuiorum, qui in hoc mare influant. Inter hos autem excedit Nilus ex Auſonij ſententia, cùm ſcribat Epigram. 4.

Illyricis regnator aquis tibi Nile ſecundus
Danubius. ——

& Silius Italicus lib. 16.

——*vt flumina Nilus,*
Vt pater Oceanus Neptunia cærula vincit.

Idémque ſenſit Gellius lib. 10. cap. 7. & Symmachus epiſt. ad Auſonium. vbi enim totus ſimul fluit, magnæ profunditatis eſt, & decem millibus paſſuum latitudinis. Eidem in aquarum copia cedunt celeberrimi fluuij, Tygris, Euphrates, Tanais,

nais, & Boriſtenes. Quare ex regula Ariſtotelis lib.1.Meteor.ſum.4.c.1.neceſſe fuit, vt originem caperet ex magnis montibus. Cùm enim fluuiorum ortus ſit ex vapore in montium cauernis in aquam à frigiditate denſato, vt lib.2.dicetur, ſolùm verò magnis in montibus magnæ & peramplæ cauernæ, ac ſpecus poſſint contineri, fit, vt magna flumina, vti Nilus eſt, ex magnis montibus, quales ſunt Lunæ & Caffatum, vberi & larga vena ſcaturiant, & capiant initium. Talis tamen ac tantus fluuius Galieni temporibus penitus exaruit, vt ſcripſit Nicephorus lib.6.c.19. Vincitur tamen in magnitudine & aquarum copia ab Indo, & Gange, vt teſtatur Arrianus lib.5. & 8.de rebus geſtis Alexandri. Vincitur ab Oreliano noui orbis flumine, cuius tanta eſt aquæ abundantia, vt docet Ioſephus Acoſta, qui diu in ea regione vixit, in lib.de rebus noui orbis, vt in fine ad nonaginta quinque leucas (continet leuca paſſuum tria millia, ſeu ſtadia viginti quatuor) pateat, adeò vt in medio nauigans non niſi cælum & aquam conſpicias. Vnde meritò dixit Hieronymus Cardanus eſſe maximum totius orbis flumen. Vincitur denique, vt taceam de Zaire, de quo diximus in fine c.1. ab Argenteo fluuio in eadem America, qui oſtio patente ad quadraginta leucas adeò violentus currit in Oceanum, vt nautæ priuſquàm tellurem ex alto conſpiciant, dulces latices hauriant, vt ſcripſit Ioannes Petrus Maffeus lib.2. hiſtoriarum Indicarum.

by Google

De Nili aquæ bonitate & præſtantia.

CAPVT VI.

V. etiam c.3.

IAM verò quem locum inter aquas fluuiales obtineat Nili aqua, ex eo patet, quòd ſcribat Galenus & Ruffus omnibus fluminum aquis anteferendam eſſe. Et Ætius cùm dixiſſet lib.3. fluuiales & ſtagninas aquas omnes eſſe malas, vnam excipit Nilum aquam, quam virtutibus omnibus dicit præditam, quòd in potu iucunda ſit, & dulcis, non diu moretur in aluo, ſitim facilè extinguat, nullámque moleſtiam afferat, quamuis frigida bibatur, ad concoctionem & digeſtionem ſit vtilis, & corpus concinnum reddat, robuſtum & bene coloratum. Etſi Ætiũ in eo minùs probem, quòd fluuiales aquas malas cenſeat. Quamuis enim concedant pluuiali (dummodo, vt docet Hippocrates, ſilente cælo, abſque ventorum procella, & tonitruorum impetu, ne multas exhalationes habeat raptim collectas, aut quaſi incendiis exuſta ſit, colligatur) quòd pluuialis ſit tenuis, leuis, dulcis, & concoctu facillima, Sole ſurſum eleuante tantùm quod dulce & tenuiſſimũ eſt, & ſi nocturna, vel Aquilonia ſit, vt monet Theophraſtus lib. 1. de cauſis plant. c.2.3.4. & 8. ſit ſimul egregiè frigida. Itémque fontanæ, quippe quæ adhuc ſit pura, & retineat naturalem bonitatem; præſtant tamẽ puteanis (quas maximè probat Plinius lib.31. cap.3.) quòd ob commixtionem corruptarum aquarũ, immo

Aqua pluuia optima congruo tempore collecta.

Aqua fontana bona.

Aqua puteana quando bona, & quando mala.

immobilitatem, & frigiditatem loci, conſueuerint eſſe limoſæ, graues & frigidæ; & adhuc multo peiores, ſi puteus ſit in vitiato ſolo, non ſub dio, nec celebri & frequenti concurſu agitetur, aut eò aquæ confluant ex proxima palude, aut vitiata origine. Tum niualibus & ſtagninis, vt rectè docet Hippocrates, Cornelius Celſus, Plinius lib.31. cap.3. Plutarchus lib. de cauſis naturalibus. c.33. Columella lib.1. cap.5. Auicenna lib.1. Can. fen.2. & Leo Bapt. Albertus lib.10. Archit. c.6. Ob id vehementer miror Athenæum, qui lib. 2. cap.2. niuales & glaciales aquas maximè laudat: rectè enim ſcripſit Hippocrates lib. de aëre, aquis & locis, aquas ex niue omnes eſſe malas, & Galenus lib.3. de ratione victus, eas impedire concoctionem, cohibere vrinam, ventriculo, thoraci, pulmonibus officere, neruos lædere, conuulſiones, cruditates, flatus, pleuritides denique gignere. Quod docet etiam ipſa ratio, quia frigidiſſimæ ſunt, turbidæ, crudæ, graues, conſumpto quod leue erat, & tenue, vt probat experientia. Vnde Auienus Philoſophus apud Macrobium lib.7. cap.12. q.13. *Iamdudum* (inquit) *noſſe aueo, cur aqua, quæ obſita globis niuium perducitur ad niualem rigorem minùs in potu noxia ſit, quàm ex ipſa niue aqua reſoluta. Scimus enim quot quantaq; noxæ epoto niuis humore naſcantur.* Ibidémque ſubiicit Diſarius, aquam ex niue reſolutam, etiamſi igne calefiat, æquè noxiam eſſe, ac ſi epota ſit frigida, eo quòd niualis aqua non ſolo rigore pernicioſa ſit, ſed maximè quòd in niuis condenſatione tenuiſſimam ſui partem amiſerit. Docétque

Aquæ niuales, glaciales & ſtagninæ peſſimæ.

Niuis vſus in potu malus apud antiquos.

Martialis lib.6. Epig. 86. niuis vſum vehementer vetitum à Medicis, dum ait,

Setinum, dominaq; niues, denſiq; trientes,

Quando ego vos, Medico non prohibente, bibam?

& Seneca epiſt. 78. eundem exprobrans vſum. *O infœlicem* (inquit) *agrum! quare? quia non vino niuem diluit, quia non rigorem potionis ſua, quam capaci ſcypho miſcuit, renouat fracta inſuper glacie.* & epiſt. 95. *Quid tu illam æſtiuam niuem non putas callum iecinioribus obducere?* & tandem lib. 4. nat. qq. cap. vlt. *Videbis quoſdam graciles, & palliolo focalique circumdatos, pallentes & ægros, non ſorbere ſolùm niuem, ſed etiam eſſe, & fruſta eius in ſcyphos ſuos deiicere, ne inter ipſam bibendi moram tepeſcant. Sitim iſtam eſſe putas? febris eſt, & quidem eo acrior, quòd non tactu venarum, nec in cutem effuſo dolore deprehenditur. Sed cor ipſum excoquit luxuria, inuictum malum, & ex molli fluidoq; durum atque patiens.* Eadem eſt Hippocratis ſententia de glacialibus, cùm poſt concretionem nunquam poſſint in priſtinum ſtatum reſtitui, ſecreto iam leui & tenuiſſimo. quod ex eo Hippocrates probat, quia ſi hyeme vas certa aquæ menſura infuſa congeletur, ſoluta glacie multo minor ſit, quàm eſſet ante congelationem, leuiſſimo iam ac tenuiſſimo deperdito. Ariſtoteles etiam apud Gellium lib. 19. cap. 5. reddens cauſam cur huiuſmodi aquæ potus ſit inſalubris, ſerùmque tabem ac morbos viſceribus inſeminet, eamdem reddit, quòd ſcilicet ſubtilior pars euaporet, relinquatur autem quod graue eſt, & deterius. Quos deinde ſequuti ſunt Alexander Aphrodiſæus in nat. qq. Plinius lib. 2. cap. 60. & lib. 31.

Digitized by Google

lib. 31. c. 3. Paulus Egineta lib. 1. cap. 50. Paulus Venetus lib. 1. de gener. tex. 81. & Georgius Agricola lib. 1. de nat. eorum, quæ ſub terra fluxerunt. idémque docet quotidiana experientia, cùm aqua ex ſoluta niue aut glacie liquata ſemper ſit turbida, vt notauit etiam Ludouicus Buccaferrus lib. 1. de gener. tex. 55. ideo ſi niue manus abluas, non ſolùm non purgantur, ſed plurimùm inſordeſcunt, & niue campi redduntur feraces. Quid? gulæ tumores quibus Ligeris, Duriæ, & Olij accolæ infeſtantur, nónne ab eliquatis niuibus gignuntur? vt notauit etiam Iulius Cæſar Scal. & Andr. Baccius lib. 6. c. 26. quòd multùm crudi & terreſtris frigidi contineant. crudum enim reſolutioni repugnat, & terreſtre frigidum cum aquea humiditate ſeſe muſculis gutturis inſinuans concreſcit, & gutturoſos efficit. Quod & Plinius ſenſit dum lib. 11. cap. 37. ait, *Guttur homini tantùm & ſuibus intumeſcit aquarum, quæ potantur plerunque vitio.* Errat itaque Athenæus dum putat niualem & glacialem aquam optimam eſſe, quòd ſit leuis. Sicut etiam fallitur, dum arbitratur inde fieri, vt glacies ſupernatet aquæ; nam id eſt ab exhalatione in glacie incluſa, & aliquib. partibus aëris, quæ miſcentur aquæ in concretione. vnde fit vt in diſſolutione niuis & glaciei eleuetur quidam fumus, licèt debilis ſit calor ſoluens, & minimè aptus generare huiuſmodi exhalationem. Quare ea maximè congelari videmus, quæ plurimùm exhalationis admixtæ continent, vt pluribus docet Albertus lib. 4. Meteor. tract. 2. cap. 5. Buccaferrus libro primo Meteor. tract. de niue & grandine. & lib. 4. tract. 35.

Gulæ tumores vnde.

Quæ facilè congelētur.

& lib.1.de gener.tex.55. Flaminius Nobilis lib.1. de gener. Cardanus lib.13.de Var.c.64. & alij, vt ſputum faciliùs congelatur quàm aqua, & aqua paluſtris quàm pluuia, & pluuia quàm fontana, aut putealis. vix enim ſe nubes coëgerunt in aquam, cùm ſi ſuperueniat frigus, congelentur in grandinem; pluuia autem multùm habet exhalationis admixtæ. Vt etiam herbæ quædam, quæ multùm continent exhalationis, ſi ponantur in aqua, licèt modicum ſit frigus, ſtatim congelantur, ex Theophraſto lib.9.de hiſtor.plant.cap.19. Dioſcoride lib.3.cap.163. Plin.lib.24.cap.13.& 17. Cardano lib. 13.de Variet.cap. 63. Et apud nos vix fit glacies niſi flante Borea, qui eſt exhalatio ſicca Reperiuntur aliquæ aquæ omni glacie frigidiores, cùm frangant vitrum, nec poſſint contineri niſi vaſe æreo, & dentes excutiant, ac torminibus noceant, ex Agricola loco cit. Cardano lib.2.de Subt.& Scaligero exercet. 54.& 58. quæ tamen ob defectum exhalationis non congelantur. & denique neceſſe ſit glaciem mixtam eſſe, cùm contrarias habeat qualitates, nam & eſt humida, cùm humectet, & ſicca, cùm difficilè terminetur termino alieno; neceſſe eſt igitur, vt id ſit ab exhalatione admixta.

Quòd ſi Ariſtoteles lib.2. de gener.tex. 21. dicit, glaciem eſſe exceſſum frigoris, loquitur ex ſententia Zimaræ quoad actionem, cùm ob denſitatem magis agat, quàm aqua, vel certè agit de exceſſu frigoris non ſimpliciter, ſed ſuper illum gradum, qui communiter reperitur in aqua noſtra, licèt non excedat naturale frigus aquæ ſe-

cundum

cundùm ſe. Sed cur igitur non congelatur mare, ex Plinio lib.2.c. 103. quod multas continet exhalationes? An & ipſum ſæpe congelatur, vt Balticum, & Scythicum nouæ Zemblæ? an ob magnitudinem, vnde etiam lacus à gelu ſunt immunes? an ob perpetuam agitationem: an quòd in eo adeò exhalationes abundent, vt iam caleat? ob quam etiam cauſam non congelatur aqua ardens, ex Cardano lib.13.de Variet.c. 64.

Itaque, vt ad rem noſtram redeam, aquæ fluuiales multo meliores ſunt, quàm glaciales, aut niuales. Eædem præſtant ſtagninis & paluſtribus, de quibus ſcripſit Ruffus Epheſius eſſe peſſimas. Solis enim actione quod tenue & leue eſt, ſurſum tollitur, relicto quod graue & impurum eſt, perpetuóque calore toſtum. vnde facilè vermes, & ſimilia quæ ex putredine oriuntur, generant. Porrò inter fluuiales maximè præſtat aqua Nili, cùm eas conditiones habeat, quas ad inſignem aquæ fluuialis bonitatem requirit Hippocrates lib.de aëre, aquis & locis, Galenus lib.5.de ratione victus, & ſect.5.Apho. 26. Oribaſius, & alij, nempe quòd ſatis felici cæli aſpectu oriatur, larga vena, niualium, aut noxiarum mixtarúmq; aquarum fluxiones quamminimas recipiat, celeri curſu fluat, ideóque Solis calore non amareſcat, longiſſimo terrarum tractu, propter quod attenuetur, & concoquatur, vt ex Auicenna ſuperiùs diximus; citò permeet, & ventrem non grauet. Quia tamen alueus non ita glarea & maſculo ſabulo diues eſt, vt non etiam ſecum limum deferat, neceſſe eſt, ne morbos generet, vt ali-

Aquæ fluuiales bonæ, & quæ optimæ.

 quantulùm

quantulùm aqua in vaſis ſubſidat, vt Hirtius lib. 1. de bello Alexandrino litteris commendauit. Quod vt citò fieret, & aqua depoſito limo ſtatim clareſceret, ſolitos veteres infuſa aqua turbida in vaſe, eius orificium & marginem linere amygdala, ſcripſit Leo Baptiſta Albertus libro decimo Archit. capite nono. Itaque meritò Euſtathius lib. 4. Odyſſ. cum Heliod. lib. 2. Æthiop. Nili aquam dulciſſimam eſſe dixit, & ob eius bonitatem & præſtantiam ex ea tantùm bibere Ægypti Reges; ſicut Parthorum Reges ex Choaſpe & Euleo ſolùm bibebant etiam in longè diſſitis regionibus, ex Plinio lib. 31. c. 3. Quare neque mirum ſi Ptolemæus Philadelphus cùm Berenicem filiam in matrimonium tradidiſſet Antiocho Aſſyriæ Regi, ad delicias magnis impenſis curauerit illi ad potum Nili aquam perpetuò ſuppetere, vt author eſt Polybius & Athenæus lib. 2. c. 2. aut ſi Peſſennius Niger, vt Ælius Spartianus ſcribit, militibus in Ægypto vinum petentibus reſponderit, quaſi Nilus cum vino certaret; *Nilum habetis, & vinum quæritis?* Huc pertinet quod ait Ruffus Epheſius, etſi paluſtres aquæ peſſimæ ſint, in Ægypto tamen eſſe ſalubres, nec putreſcere, quòd Nilus æſtiuo tempore exundans veteres aquas ex paludum cauernis expellat, & reponat recentes, vt etiam in frigidis regionibus imbres, qui vere, & autumno pluunt, paluſtris vliginis virus nonnihil eluunt.

Neque tantùm in nutriendo Nili aqua probatur, verùm etiam in medendo. Vt enim aquæ Abulæ, ex Galeno, & Scotuſſæ, ex Theopõpo ac

Plinio lib.31.cap.2.& aliæ,ex aliis,vlceribus medentur,quia cùm ſint aluminoſæ,exſiccent;quædam, vt Ciceronianæ inter lacum Auernum & Puteolos, oculis proſint, quòd æratæ ſint; aliæ vitiligines tollant,vt lacus Alphionis, ex Varrone,& Alphæi,ex Strabone,aut podagras,vt Cydni, qui Tarſum præterfluit, quòd,ex Plinio, ſulphur contineat,quod medetur articulorũ morbis; nonnullæ arteriam purgent,& vocem canoram reddant,vt ex Varrone & Plinio lib. 31. c.2. Zamæ fontis in Africa,quòd Sandaracha ſint infectæ; plures lædant caput,& inflamment furore,quòd ſint bituminoſæ; vnde Ouidius, Aquarũ virtutes variæ.

Æthiopáſque lacus, quòd ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit,aut patitur mirum grauitate ſoporem.

quædam vinum ſapiant & inebrient,vt Lynceſtis aqua,ex Plinio lib.2.cap.103. Tertulliano lib.de anima c.50.& Seneca lib.3.nat.qq.c.20.& fontis alterius in inſula Naxo; aliæ vinum auerſentur, nec ſi illi infundantur,commiſceantur, vt fontis Dianæ prope Camertum,ex Leone Baptiſta Alberto lib.10.Archit.c.2.& vini tædium iis venit, qui ex Clitorio lacu biberint,teſte Plinio lib.31. cap.2. aliæ necent,vt Styx in Arcadia,ex Plin.loco cit. quòd malo ſucco ſint mixtæ; aliæ bibentes oues nigras reddant,vt amnis Melas in Beotia,ex eodem Plinio; aliæ efficiant candidas, vt Clitumnus in Faliſco, & Cephiſus; aliæ rufas, vt Xanthus iuxta Ilium,ex Seneca lib. 3. nat. qq. Ariſtotele libro de Admirandis audit. Plinio & Agricola lib.de his,quæ fluunt è terra; aliæ confracta conſolident oſſa, vt fontis in Corſica, ex

Leone

Leone Bap. Alberto loco cit. vbi aquarum miracula proſequitur; aliæ denique animantes ſteriles reddant, vt de Tharra, & aliis ſcripſit Theophraſtus; ita Nili aqua adeò fæcundas efficit, Theophraſto, Seneca, & Plinio teſtibus, vt vno partu fætus plures enitantur. Quod etiam confirmat Ælianus lib. 3. de animal. c. 33. affirmans, Ægyptias vaccas quintuplum fætum aliquando edere, pleraſq; binũ ob Nili aquã: ideóq; paſtores quibus cura eſt de augendo pecore, aquam ex Nilo pecudibus infæcundis, vel lactis inopibus præbere. Habemus quoque in quinto ff. lib. tit. *ſi pars hæred. pet. leg.* 3. plures mulieres Ægyptias vno partu ſeptenos fætus enixas; & quandam ab Alexandria Adriano Imp. perductam cum quinque liberis, quorum quatuor eodem tempore peperiſſet, quintum autem poſt diem quadrageſimum; publica fama teſtabatur. Accidit n. aliquando ſuperfætatio etiã in humano partu, vt Plinius quoque docet lib. 7. c. 11. nouiique ego Genuæ nobiliſſimam fæminam tertio menſe poſt legitimum puerperium, nouum maſculum enixam.

Superfętatio etiam in humana ſpecie.

Quòd ſi quæras cur huiuſmodi aqua fæcundet animantes? Reſpondeo cum Theophraſto, id euenire quòd Nili aqua nitroſa ſit, vnde eam Ægyptij in nitrarias infundunt, vt nitrum efficiant. Etenim aquæ nitroſæ locum conceptioni dicatum abſtergunt, & ad conceptum reddunt idoneum. Quod etiam ſentiendum eſt de Sinueſſanis in Campania; Theſpiarum fontis in Beotia, & Elati fluminis in Arcadia, cùm etiã has

fæmi

fæminarum ſterilitatem abolereſcripſerit Plin. Solent autem quæ aluminoſæ ſunt cuſtodire partum, nec pati fieri abortum, vt Lini fontis in Arcadia, eò quòd vuluam parum tenacem roborent & conſtringant, vt docet Plinius, Seneca, Athenæus lib.2.c.20.& Georgius Agricola lib.2. de his quæ fluunt ex terra.

Quantùm ad Ægypti fertilitatem Nilus conferat.

Capvt VII.

Plvrimvm adiumenti ad fertilitatem Ægypti Nilum conferre, is facilè intelliget, qui meminerit Nilum cenſeri cor Ægypti, vt docet Orus lib.1. Sicut enim cor nobiliſſima ſummáque neceſſaria eſt totius animati corporis pars, ex quo omnis virtus in cætera membra dimanat, vt pluribus docet Ariſtoteles lib. de ſom.& vig.c.3.& lib.3.de part.anim. cap.4. ita Nilus eam vim tenet in Ægyptum, vt tota regio eius opibus & virtute paſcatur, vt ſcripſit etiam Ruffinus lib.2.hiſt.c.22. Etſi enim cætera flumina, vt ait Seneca lib.4.nat.qq. terras abluant, & quaſi euiſcerent, Nilus tamē tanto cæteris maior adeò nihil exedit, aut abradit, vt potiùs ſua pinguedine vires adiiciat, dum Ægypti, quæ arenoſa quædam adaggeratio videtur Ariſtoteli lib.2. Meteor. illato limo arenas iungit, & ſaburit, ſimúlque agros irrigat & fæcundat. Quam ob

cauſam

cauſam Herodotus lib.2.Nilum ἐργατικὸν, id eſt, *propemodum agricolam,& aratorem*,nominat;& Virgilius lib.9. Æneid. & Valerius Flaccus lib. 5. & 7. pinguem. quod innuens etiam Tibullus, vt alias meminimus,cecinit:

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres
Arida,nec Pluuio ſupplicat herba Ioui.

& Proclus in Platonis Timæum ſcripſit,homines ab inopia & paupertate ſoluere. Sed audiamus hac de re differentem Plinium Secundum in Panegyrico Traiani. *Ægyptus* (inquit) *alendis augendiſque ſeminibus ita gloriata eſt, vt nihil imbribus, cælóque deberet. Siquidem proprio ſemper amne perfuſa, nec alio genere aquarum ſolita pingueſcere, quàm quas ipſe deuexerat,tantis ſegetibus induebatur,vt cum feraciſſimis terris quaſi nunquam ceſſura cenſeretur.* Iſocrates etiam in Buſiride ſcribit, Ægypti Prouinciam eſſe in commodiſſima orbis parte ſitam, omníſque generis bonorum feraciſſimam,& Nilo immortali muro circumdatam, qui eam non tantùm muniat,ſed inſita etiam vi,& liberalitate alat. Gregorius Nazianzenus orat.39.ait,Nilum prædicari frugum parentem,ſpiciſque copioſum, & locupletem,atque vbertatem cubitis metientem. Anaſtaſius Synaita Patriarcha Antiochenus lib.8. Hexam. amœniſſimum & frugiferum fluuium dicit,cúmque inferiorem regionem Ægypti ditare.Eundem Epiphanius,Euſtathius, & Cedrenus auriferum eadem de cauſa nominant; dicta enim ſunt hæc de Nilo,vt Pontani in Meteoris verbis vtar,quòd ſit

Felix fruge noua,fecundiſque vber ariſtis.

allusit

alluſit enim ad Martialem, qui lib. 10. Epig 74. Nilum ſpiciferum appellat;

Non bybla, non me ſpicifer capit Nilus.

Addamus & Ioannem Cantacuzenum, qui Conſtantinopolitanum rexit Imperium circa annum Domini 1350. & lib. 4. c. 15. ſic ſcripſit *Fertur enim gens magna Iacobi hæreſim pertinaciſſimè complexa Nilum accolere, quam Sultanus Ægypti officiis demereri neceſſe habet, propterea quòd illa Nilum aliò poteſt deriuare; quod ſi fiat, tota Ægyptus & Syria, quæ inde affatim aluntur, fame funditus intereant.* Iuuat autem Nilus agros duabus de cauſis, ex Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. & quòd inundet eo tempore, quo maximè vſta caloribus terra vndam altiùs trahit, tantum hauriens, quantum ſiccitati annuæ ſufficere poſſit; & quòd turbulentus fluens terras oblimet illato limo ac pingui quod ſecum detulit, vnde arenoſo & ſitienti ſolo & aquam inducit, & terram. Eamdem Ægypti fertilitatem Hieroglyphicè innuebat Serapidis ſeu Nili ſimulacrum, quod modiũ in capite, & cubitum menſurã aquæ habebat, Alexandriæ ſublatũ Theodoſij Magni tempore à Theophilo Patriarcha, vt ſcribit Suidas. Sicut etiam Conſtantinus Imp. cubitũ quo menſuratur Nilus, non iam in Serapidis templum annis ſingulis, ſed in Eccleſiam portari ſanciuerat, vt docet Ruffinus lib. 2. c. 30. Socrates lib. 1. cap. 14. & Paulus Diaconus lib. 11. Omitto quæ de eadem vbertate ſcribit Philoſtratus in Imaginibus, M. Tullius lib. 2. de nat. Deorum, Plutarchus lib. 4. qq. Conuiual. q. 5. Ariſtides in orat. Ægyptiaca, Iuſtinus lib. 2. Iulianus

lianus Apoſtata epiſt. 1. Euſebius lib. 2. de præp. Euang. c. 1. Hegeſippus lib. 1. c. 27. Plinius, Ammianus Marcellinus, Strabo & alij, quem frugum prouentum exoptantes Ægyptij, Iſidis ſacra celebrãtes magno planctu, veríſque fletibus inundationem implorabant. Ad quem morem reſpiciens Statius dixit in Syluis.

——melius votis Mareotica fumat
Coptos, & ariſoni lugentia flumina Nili.

Porrò iactis poſt inundationem ſeminibus, ad ſemina conculcanda immittuntur oues aut porci; ex Diodoro & Plutarcho lib. 4. qq. Conuiual. c. 5. aliàs leui vtuntur aratro, ex Plinio, & poſt quintum deinde menſem meſſem colligunt. Nec ſilendum quod idem Plinius ſcribit lib. 21. c. 15. Ægyptum quidem frugum feraciſſimam, ſed propè ſolam iis carere poſſe, tanta eſt ex herbis abundantia, quas deinde ipſe pluribus proſequitur, nobiliſſimámque cenſet Colocaſiam, quam è Nilo metunt. Naſcitur etiam magno Ægypti commodo in eiuſdem Nili paluſtribus & quie-
Papyrus. ſcentibus aquis papyrus, vt docet Plinius lib. 13. c. 11. brachiali radicis obliquæ craſſitudine, triangulis lateribus, decem cubitorum longitudine in gracilitatem faſtigiata, ex qua in tenuiſſimas philyras redacta fiebat charta ad epiſtolas & libros conſcribendos, quæ nunc fit ex linteis contritis. Sed placet hac de re audire Theodoricum Italiæ Regem ita Thuſiæ Senatori ſcribentem apud Caſſiodorum lib. 12. epiſt. 38. *Pulchrum* (inquit) *ſanè opus Memphis ingenioſa concepit, vt vniuerſa ſcrinia veſtiret, quod vnius loci labor elegans texuiſſet.*

xuiſſet. Surgit Nilotica ſylua ſine ramis, nemus ſine frondibus, aquarum ſeges, paludum pulchra caſaries, virgultis mollior, herbis durior, neſcio qua vacuitate plena, plenitudine vacua; bibula teneritudine, ſpongeum lignum, cui more pomi robur in cortice eſt, mollities in medullis, proceritas leuis, ſed ipſa ſe continens, fœdæ inundationis pulcherrimus fructus. Nam quid tale in qualibet cultura naſcitur, quàm illud vbi prudentum ſenſa ſeruantur? Periclitabantur ante hoc dicta ſapientum, cogitata Maiorum. Nam quemadmodum velociter potuiſſet ſcribi, quod repugnante duritia corticis vix poterat expediri? Ineptas nimirum moras calor animi ſuſtinebat, & cùm differebantur verba, tepeſcere cogebantur ingenia. Hæc ille. Eſt porrò difficultas quandonam papyri vſus cœperit, cùm Varro apud Plin. lib. 13. cap. 11. velit cœpiſſe poſt Alexandri victorias, ipſe verò Plin. ibid. c. 13. velit fuiſſe etiam ante Numam. Sed id aliis diſputandum relinquimus.

Referri poſſent hoc loco variæ belluæ & animantes quas Nilus procreat, maximè verò Hippopotamus vngulis bifidis, dorſo, iuba & hinnitu equino, reſimo roſtro, cauda & dentibus apri, immanem habens corporis molem, & adeò vaſtum os, vt ad cubitum cum dimidio diducat rictus. Nocturno tempore ex aquis exeunt huiuſmodi belluę in agros paſcendi cauſâ, herbis enim victitant, ac niſi tunc excubias agant agricolæ, vna nocte extremam frugibus afferunt vaſtitatem. Dum ſub aquis ſunt, eis nihil audacius, ferocium canum in morem impetunt homines, & immaniter diſcerpunt. Sic ignem fugiunt, vt puerulus vnus accenſam facem tenens, multa millia

Nili belluæ variæ.

millia in fugam dedat. Earum carnes nulla ferè in re differunt à bouina. Ita de Hippopotamis Antonius Fernandus apud Godignum loc. cit. vbi etiam ait magnam torpedinis copiam in Nilo quoque reperiri, piſcis Philoſophorum opinionibus & altercationibus notiſſimi, cui experientia conſtet tale meſſe ingenium, vt ſi ab aliquo manu teneatur, ſi immotus maneat, nihil efficiat, ſin autem ſe paululùm moueat, adeò tenentis corpus eo motu torqueat, vt nerui, arteriæ & quotquot habet in corpore membra, cum ſtupore ingentem ſentiant cruciatum: vbi è manu dimittitur, omnis illicò dolor & ſtupor recedat. Feruntque exploratum, ſi inter mortuos piſces torpedo viua ponatur, & inibi ſe moueat, eos quos tetigerit, interno quodam & arcano motu ita cieri, vt viuere videantur. quod ſanè rerum naturas ſcrutantibus non exiguum faceſcit negotium in inueſtiganda cauſa huius motus. Naſcitur in eodē Nilo Crocodilus bellua ſexdecim cubitorum, ex Diodoro Siculo lib. 1. c. 3. & ſæpe 18. ex Plinio lib. 8. c. 25. ferè hominis vitam æquans, dorſo adeò ſquamoſo, vt dixerit Ariſtoteles lib. 2. de hiſt. animal. c. 10. eſſe contra omnem ictum inuictam: qui etiam lib. 4. de part. cap. 11. ſcribit, carere lingua; quòd cùm ſit terreſtris & aquatilis, vt terreſtris quidem linguæ locum habeat, vt verò aquatilis ſit elinguis, piſces enim (ait) nullam habent linguam, aut inexplicatam. Quāuis Scaliger exercit. 182. ſcribat, habere quidem linguam, ſed quæ ob exiguitatem multos lateat. Oua parit ad ſexaginta, ex Ariſtotele lib. 5. de

hiſtor.

hiſtor.animal. c.32.expetit auidiſſimè humanam carnem,ex Plinio lib.6.c.29. licèt antequam hominem aggrediatur, ex eodem Plinio, dicatur flere; vnde natum eſt Prouerbium, *Crocodili lacrymæ.* Illúdque inter cæteras animantes habet peculiare,vt ſuperiorem maxillam moueat, ex Ariſtotele lib.5.de hiſt.anim.c.11.& Plinio lib.8 c.25. Ichneumon exiguum animal immani belluæ dormienti extremam perniciem affert, per os ſiquidem clanculùm ingreſſum corroſis partibus interioribus Crocodilum interimit, & liberum foras egreditur,vt Plinius lib.8.cap.15. & Plutarchus lib. de animalium comparatione ſcripſerunt. Referri pyramides, quæ orbem terrarum impleuêre fama, quarum ampliſſimam octo iugera ſoli obtinentem trecenta ſexaginta hominum millia annis viginti conſtruxiſſe produntur, teſte Plinio lib. 36. cap. 12. tres factas annis 78. & menſibus quatuor; nec conſtat,à quibus Regibus, iuſtiſſimo Dei iudicio obliteratis tantæ vanitatis authoribus. Referri Ægyptius labyrinthus portentiſſimum ſanè humani ingenij opus, vt vocat Plinius lib.36.c. 13. Sed omittimus, ne conſtitutos cancellos tranſgrediamur.Illud omnino mirum, & non omittendum quod refert Plinius lib.5.c.9. regnante Amaſe Ægyptum viginti vrbium millibus fuiſſe inhabitatam; quod cùm fidem omnem ſuperare videatur, colligeretur enim tanta hominum multitudo, quantam ne ipſa quidem Europa capit, aliqui putant irrepſiſſe mendum in textũ, legendúmque duobus vrbium millibus. Sed Diodori tempore adhuc

Pyramides Ægypti.

Ægyptus quot vrbibus olim inhabitata.

E tria

tria millia perdurabant, qui etiam ex vna Alexandria Ægypti Reges quotannis vltra ſex millia talentorum vectigalibus capere ſolitos ſcripſit, quæ ſi ad aureos coronatos reducantur, efficiunt 3600000.

Nili Soliſque munere Ægyptum non intremiſcere.

CAPVT VIII.

AEGYPTVM nunquam terręmotu concuſſam Plinius lib. 2. c. 80. aliiſque viri graues apud Senecam lib. 7. nat. qq. cap. 26. & Vincentius Bellouacenſis in ſpec. nat. lib. 3. tradiderunt, quamquam Seneca nonnumquã motam velit. Huius rei cauſa hoc capite perquirenda. Principio autem ſtatuendum eſt, multas variáſque fuiſſe Philoſophorum antiquorum dę terræmotu opiniones. Thales enim apud Senecam lib. 6 c. 6. nat. qq. credidit terram veluti nauigium aquis innatare, ideóque ad aquæ motum & ipſam moueri. Quod eſt maximè à veritate alienum; tum quòd terra ſit elementorum omnium grauiſſima, quare ei locus debeatur infimus, ideóque aquis ſubeſſe, non innatare: tum quòd in quolibet terræmotu terra tota agitaretur, cùm tamen experientia magiſtra conſtet apud Senecam lib. 6. c. 25. nec ad ducenta quidem milliaria terræmotum extendi: tum quòd explicãdum fuerit Thaleti vndenam contingat aquę motus,

motus, quo terra tremit; ſi enim reducat in ventos, vix vnquam terra erit immunis à terræmotu, & conſtat ante terræmotum præcedere aëris tranquillitatem, vt paulo pòſt dicemus. Democritus apud Ariſtotelem lib.2. Meteor. c. de Terræmotu, Anaximenes apud Senecam lib.6.c.10. & Aſclepiodorus ibid.c. 12. putant longo æuo aut humore terræ partes ſolutas in cauernas cadere & omne tectum cauatæ vallis commouere, quod & Lucretius docuit, dum lib.6. canit,

Terra ſupernè tremit magnis concuſſa ruinis
Subter, vbi ingentes ſpeluncas ſubruit ætas.
Quippe cadunt toti montes, magnóque repentè
Concuſſu latè diſerpunt inde tremores.
Et meritò, quoniam plauſtris concuſſa tremiſcunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.

Sed & hoc minùs verum eſt: tum quòd tunc terræmotus eſſet momentaneus, at ſæpe diu durat, vt anno 1570. Ferrarienſis ad dies quinquaginta: tum quia hyeme potiùs fieret, quòd tunc maximè abundet humiditas, quàm vere & autumno, ex Ariſtotele loc. cit. Seneca lib.6. cap.1. & Plinio lib.2. cap.80. contrà quàm accidat; Anaxagoras apud Ariſtotelem & Senecam c.9. docet, fieri ab igne ſubterraneo proxima quæque conſumente, quæ exeſa & adminiculis deſtituta cadant, & ſuperioribus tremorem afferant, quod Ariſtoteles non probat, tum quia cùm ignis ſemper aſcendat, & agat, ſemper terra tremeret; tum quia cùm ceſſat terræmotus, exhalaret ſemper ignis; cùm tamen id perrarò accidat. Sed fortè Anaxagoras per ignem exhalationem intellexit, nec ab Ari-

Digitized by Google

ſtotele re diſcrepat. Archelaus apud Senec. c.12. & Straton ibid.c.1 ..ſenſerunt,contrarios ventos luctantes in cauernis terræ ſeipſos premere, & dum fugam quærunt, & clauſtra conantur effringere,concutere & mouere terram. Sed illud obſtat, quòd tunc fieret motus terræ quotieſcumque vehementiores venti ſpirarent, cùm tamen è contrà, quando futurus eſt terræmotus, præcedat aëris quies & tranquillitas, vt ſcribit Plinius lib.2.c.79.

Cæteris rectiùs Ariſtoteles philoſophatus lib. 2.Meteor.Seneca lib.6.c.21.& lib 7.c 25.qq.nat. Caliſtenes apud Senecam lib.6.c.23. Auerroës, Albertus, reliquíque Peripatetici docent,terræmotum fieri ab exhalatione,quæ vi Solis & igniũ ſubterraneorum genita quærit, quippe quæ calida ſit & ſicca, è terris exitum,eóque motu magis ac magis incaleſcens tandem; vt ſibi patefaciat aditum,& exhalet, ciet terræmotum ac tremorem, adeò vt ſæpe ædificia, quæ ſuper cauernas erant, procumbant. Quare regnante Tiberio Cæſare vna nocte duodecim Aſiæ vrbes proſtratæ ſunt,vt docet Plinius lib.2.c.84.Suetonius in Tiberio c.48.& Dio lib.57.vnde ad eas ſubleuandas facta eſt eis ab Imperatore tributorum remiſſio: & nonnumquam fit,vt parietes quibus fulcitur omne regimen caui, decidant in illum ſubterraneam em locum totæque vrbes & tractus agrorum in immenſam altitudinem mergantur; quare etiam ſæpe terræmotus amnes magnitudinis notæ conuertit introrſus, alias nouos exprimit,prioribus meatibus obſtructis, & adapertis nouis

nouis, locis faciem mutat, dèfert montes, ſubrigit plana, valles extuberat, nouas Inſulas erigit, vt docet Ariſtoteles loco cit. Seneca lib. 6. cap. 4. Plinius lib. 2. c. 80. 82. 84. 85. Cic. lib. 1. de diuinat. Georgius Agricola lib. 2. de ortu & cauſis ſubterraneorum, Cardanus lib. 3. de Subt. Vicomercatus lib. 2. Meteor. Terræmotum præcedit comitatúrque terribilis ſonus, diuerſus tamen pro diuerſitate cauernarum ſecundùm longitudinem, latitudinem, obliquitatem & leuitatem. Vt enim muſica inſtrumenta variè ſonant pro diuerſitate longitudinis, latitudinis, leuitatis & figuræ; ita contingit in ſonis cauernarum ex alliſione & fractione aëris & exhalationis incluſæ, ex Ariſtotele & citatis. Iam probatur ſententia Peripateticorum, tum, quia cùm ſua natura calidum ſurſum tendat, neceſſe eſt etiam vt exhalatio ſua natura calida exitum & aſcenſum quærat, agitétque quicquid impedit: præſertim cùm calida incluſa magis ac magis incaleſcant, vt patet in calce & muſto: tum, quia perſpicuè poſt terræmotum aliquando ſequitur euaporatio exhalationis aut fumi ſimilis Ecnephiæ, vt accidit Heracliæ & Hieræ, Ariſtotele teſte; & nonnumquam efflauit incenſa, ex Seneca lib. 6. c. 4. & alicubi cinis exhalatione illa ſulphure aut bitumine incenſo, ex citatis: tum, quia fit temporibus maximè aptis ad exhalationem producendam, vt vere & autumno quibus calor & humiditas neceſſariæ ad gignendam exhalationem regnant, terráque eſt ſufficienter denſata, nec facilè poteſt exhalare, ex Seneca lib. 6. cap. 1. Ariſtotele

ſtotele & Plinio locis citatis. Vnde etiam terræmotus ſæpiùs euenit noctu, quàm interdiu terræ poros conſtipante frigore, nec Sole reſoluente exhalationem, ex Plinio cap. 80. & Ariſtot. Quòd ſi quando fit interdiu, id accidit quòd noua excitetur à Sole exhalatio, quam foras euocare non poteſt, ob maiorem quantitatem, & ob ſtrictos terræ meatus. tum ſimilitudine motuum præternaturalium in animalium corporibus factorum ab incluſo ſpiritu.

Quærenti igitur cur Ægyptus aut nunquam, aut ferè nunquam intremiſcat, reſpondendum eſt, tum, quòd calore, & actione Solis nunquam longè poſiti exhalatio paulatim reſoluatur, & foras euocetur. vnde ſcripſit Plinius lib. 2. cap. 80. *Ideo Galliæ & Ægyptus minimè quatiuntur, quoniam hic æſtatis cauſa obeſt, illic hyemis.* Vt enim loca Septentrionalia ob defectum caloris, quo gignitur exhalatio, raro intremiſcunt, vt Albertus in Meteor. cap. 20. & Olaus Magnus lib. 1. c. 13. docent; ita loca maximè calida vi caloris reſoluta exhalatione; quare & Ariſtoteles in Meteoris docet, Cometas frequentiùs fieri extra Tropicos, quàm intra, quòd ibi exhalatio materia Cometæ faciliùs reſoluatur; tum, vt habet Seneca lib. 6, cap. 26. & Vincentius Bellouacenſis in ſpeculo nat. lib. 3. quòd Ægyptus tota ex limo concreuerit. Nilus enim turbidus fluens, ſecúmque trahens multum limum ex ſuperiori Æthiopia, eum ſubinde apponit prioribus terris, ſempérque annuo incremento Ægyptum vltra tulit. Illa igitur creuit in ſolidum limo, quo preſſa erat, areſcente.

Digitized by Google

ſcente. Cúmque ſolido liquidum, & molle duro ſemper acceſſerit, nihil inane interuenire potuit, nullæque intercludi cauernæ, in quibus coaleſcerent exhalationes, terræmotus efficiens cauſa. Quare etiã Cteſiphon Epheſiæ Dianæ tẽpli architectus ad templi fabricam paluſtre ſolum elegit, ne terræmotum ſentiret. Id illis verbis docet Plinius libro trigeſimoſexto capite decimoquarto. *Magnificentiæ vera admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecère, ne terræmotus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtrauère carbonibus, deinde velleribus lanæ.* Vt igitur rem vno verbo concludam, Nili, Soliſque munere Ægyptus immunis videtur à terræmotu. Iam de eiuſdem Nili incremento ſequenti libro diſputabitur.

Templũ Dianæ Epheſiæ.

Digitized by Google

DE NATVRA ET INCREMENTO NILI.

LIBER SECVNDVS.

Quibus ſymbolis veteres Nili incrementum ſignificarent.

CAPVT I.

SICVT veteres flumina variis expreſsêre figuris & notis, vt inter cæteros docet Ælianus lib. 2. de Varia hiſt. cap. 33. ita etiam variis ſymbolis Nili incrementum ſignificarunt. Aliquando enim expreſſerunt Leonis effigie, vt teſtis eſt Orus lib. 1. eo quòd ingrediente Sole ſignum Leonis, Nilus creſcat. Aliàs tribus hydriis, quòd eorum ſententia triplex eſſet cauſa inundationis, prima quidem natura Ægyptiæ terræ, quæ ex ſe effunderet aquam; Oceanus altera, ex quo incrementi tempore aqua dilaberetur

Digitized by Google

tur in Ægyptum: tertia denique imbres, qui ad Auſtrinas Æthiopiæ partes eo tempore caderent. Quandoque cælum & terram, quæ magnam aquæ vim effunderent, incrementi Hieroglyphicum ſtatuerunt. Viſitur item Romæ in Vaticano Nili ſtatua cum ſexdecim puerulis quaſi eam ſcandentibus, manu cornucopiæ tenens, quòd incrementum ſexdecim cubitorum ſummam vbertatem ac delicias regioni inducat, à Veſpaſiano Auguſto dicata; ſic enim ſcribit Plinius lib. 36.c.7. *Inuenit eadem Ægyptus in Æthiopia, quem vocant Baſaltem ferrei coloris atque duritiæ; vnde & ei nomen dedit. Numquam hic maior repertus eſt, quàm in templo Pacis ab Imperatore Veſpaſiano Auguſto dicatus: argumento Nili ſexdecim liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi augentis ſe amnis intelliguntur.* Frequenter denique Sphingem, eo quòd Sphinx ſuperiori parte Virginem referat, inferiori Leonem, pro Nili inundatione ſignificanda ſtatuerunt. Nilus enim exundat menſe Iulio, in quo Leonis, & Auguſto, in quo Virginis ſigna Sol permeat. Notabant autem in Sphingis baſi Hieroglyphicis litteris, quæ eſſent obſeruanda in dimetiendis agris inundationis tempore. Docet etiam Plinius lib. 36.c.13. Amaſim Ægypti Regem Nilo ſacraſſe Sphingem ex integro marmore, cuius longitudo fuit pedũ centum quadraginta trium, altitudo ab imo pectore (iacentes enim Sphinges figurari ſolitas facile videre eſt in Capitolio Romano) ad ſummitatem capitis pedum ſexaginta duorum; capitis verò circumferentia duorum pedum ſupra centum.

Porrò incrementum ſtato tempore, non eſt ſolius Nili, ſed illi cum aliquibus aliis fluminib. commune. Nam Plinius lib. 5. c. 26. docet, Euphatem etiam creſcere, vt etiam aliqua Ponti flumina, ex ſententia Theophraſti, Senec. lib. 3. nat. qq. c. 26. Idem euenire Nigro in Africa flumini Nili æmulo, eodémque tempore, & docet Plinius lib. 5. c. 8. & apud omnes in confeſſo eſt. Quin etiam Plinius lib. 2. c. 103. tradit, eodem quo Nilum tempore creſcere fontem in Inſula Delo, & cum Nilo pariter decreſcere, vt etiam lib. 31. c. 4. ſcribit, Apoloniæ in Ponto fontem iuxta mare æſtate tantùm ſuperfluere, præcipuè circa Canis ortum, eóque parciùs quo frigidior fuerit æſtas. Denique fluuium Peguſiæ regionis Indiæ vltra Bengalam certo tempore ad triginta leucas exundare ſcribit Ioannes Petrus Maffeus lib 1[illegible]. hiſtoriæ Indicæ. Quo factum eſt ante paucos annos, vt ad 900. hominum millia hoſtilis exercitus ſub ipſo inundationis tempore, primariam vrbem obſidentis perierint in ipſa alluuione, vt ex litteris annuis Indiæ Societatis Iesv percepimus.

De tempore incrementi Nili.

Capvt II.

Illvd ante omnia éſt explicádũ hoc loco, num ſemel tantũ in anno, an pluries fiat incrementum Nili? Qua in re Abulenſis in cap. 26. Gen. q. 2. exiſtimat primò, ſingulis menſibus

Digitized by Google

ſibus initio Lunationis Nilum augeri & creſcere, minùs tamen, quàm fiat æſtiuo tempore. nititur autem illo Ariſtotelis loco lib.2.Poſt.cap.24. vbi quærens Philoſophus cur Nilus decreſcente Luna magis fluat? reſpondet, quoniam hybernior decreſcens eſt. & propter quid hybernior decreſcens eſt? quoniam Luna deficit. Sentit ſecundò, æſtiuo quoque tempore, non vnicum, ſed duos fieri notabiles Nili auctus & defluxus, ſeu incrementa & decrementa, alterum quidem Sole ingrediente initium Cancri, ſeu circa medium Iunij quouſque egrediatur idem ſignum, nempe circa medium Iulij, & cùm Sol Leonem ingreſſus accedit ad Caniculam imminuatur paulatim, & inter ripas capiat. Alterum autem in ingreſſu Solis in ſignũ Virginis circa mediũ Augusti vſq; ad egreſſum ex eadẽ, reditũq; ad ſolitam æqualitatẽ intra ripas Sole permeante ſignum Libræ. Sed pace tanti viri, vtrumque eius effatum à communi ſententia & veritate alienum eſt. Et quidem quod attinet ad primum, id patet quotidiana experientia: neque enim eadem lex eſt de menſtruo fluxu & refluxu Nili, atque de diurno fluxu & refluxu maris; cùm in illo neceſſe ſit aduenire nouam aquam, vt in cæteris fluminum alluuionibus; in iſto autem ſatis ſit alterari mare, ſiue à ſubiectis exhalationibus virtute Lunæ & aſtrorum excitatis, ſiue ab aliis cauſis, de quibus nonnihil inferiùs c.9. Non fieri autẽ nouas aquas in Ægypto in fine cuiuſq; menſis cõſtat apud omnes, & ſequi videtur ex eiuſdem doctrina Gen.c.2.q.16. vbi (etſi perperam) ſcribit, numquam

numquam in Ægypto, vel Æthiopia eſſe niues aut pluuias, quòd regiones illæ ſint calidiſſimæ. Nec Ariſtoteles ſomniauit vnquam quod illi de menſtruis incrementis Nili tribuit Abulenſis: eius enim propoſitio non eſt vniuerſalis; non enim ait, ſingulis menſibus (Lunaribus ſcilicet) Nilum fluere decreſcente Luna, ſed eſt indefinita, Nilum (in ſuo videlicet incremento) maximè augeri & fluere cùm Luna decreſcit, quòd tempus illud hyemis tempori reſpondeat, cùm vtrobique deficiat lumen & calor; vnde, vt anni tempora à Sole, ita tempora menſis à Luna videntur pendere. Quare idem Ariſtoteles lib. 4. de gener. Animal. cap. 2. *Sol* (inquit) *per totum annum hyemem atque æſtatem facit, Luna per menſem id agit. quod ita fit non acceſſu, diſceſſúque Lunæ, ſed alterum increſcente luce, alterum decreſcente.* Quod etiam elegantiſſimè more ſuo explicat M. Tull. lib. 2. de natura Deorum. Neque Ariſtoteles (vt hoc etiam notem) id contingere dicit in Lunæ principio aut incremento, vt Abulenſis explicat, ſed decreſcente Luna, quod etiam ſcripſerat loco citato lib. 4 de gen. animal c. 2 vbi ait. *Tempus enim hoc menſis* (ſcilicet decreſcentis) *frigidius eſt, & humidius, propter Lunæ decrementum defectionemq;.* Alterum eius effatum minùs quoque verum eſt, licèt id tenuerit Albertus lib. 2. ſent. d. 17. art. 4. Vnicum enim tantùm eſt Nili incrementum æſtiuo tempore, vt videre eſt apud Herodotum lib. 2. Diodorum Siculum lib. 1. Authorem libri de Nilo, Plinium lib. 2 c. 47. Ælianum lib. 10. de hiſt. animal. c. 45. Lucanum lib. 10. Senecam lib. 4.

nat. qq.

nat.qq. c. 2. Philonem lib. 1. de vita Moyſis, & alios, vt ex ſequentibus patebit. Sed & Caniculæ tempore maximè creſcere, & non è contrà decreſcere, ex omnibus penè colligere potuit, vt Authore libri de Nilo, Plutarcho lib. de Iſide & Oſiride, Lucano, Anaſtaſio Sinaita, Claudiano, & aliis. vnde factum eſt, vt Ægyptij Leonis Hieroglyphicum pro ſymbolo incrementi Nili conſtituerint, quòd Sole in Leone & Canicula poſito maximè Nilus inundet. Atque hinc apud reliquas gentes mos inualuit vt canales & tubi, qui aquam per terebrata foramina eructant, figurentur in leonina capita teſte Plutarcho loco cit, & Pierio Valeriano lib. 1. Hieroglyph. vt etiam Sole in Virgine Nilum minui, & non augeri, teſtátur Plinius & Seneca locis cit. ſed dimiſſo Abulenſi; iam de incrementi tempore reliqua proſequamur.

Omiſſa igitur opinione Bedæ in lib. de nat. rerum exiſtimantis, incipere menſe Maio, cùm nimis à probabilitate, nedum veritate diſcrepet, duæ ſunt hac de re ſententiæ. Prima eſt Authoris libri de Nilo (neque enim librum illum Ariſtotelis eſſe crediderim, vt inferiùs c. 15. dicetur) ſcribentis, incrementum incipere à Cane, qui, teſte Plinio lib. 2 cap. 47. oritur ingrediente Sole primam Leonis partem, & protrahi vſque ad Arcturum. Idémque ſenſit Ælianus lib. 10. de hiſtor. animal. cap. 4. nec diſcrepat Lucanus volens incipere Sole exiſtente in vltimis gradibus Cancri, & deſinere circa autumnum: canit enim lib. 10.

Hunc vbi pars cæli tenuit, qua mixta Leonis

Sydera

Sydera ſunt Cancro, rapidus qua Syrius ignes
Exerit, & varij mutator circulus anni
Ægoceron, Cancrúmque tenet, cui ſubdita Nili
Ora latent: quæ cùm dominus percuſſit aquarum
Igne ſuperiecto, tunc Nilus fonte ſoluto
Exit, vt Oceanus lunaribus incrementis
Iuſſus adeſt, auctúſque ſuos non ante coarctat,
Quàm nox æſtiuas à Sole receperit horas.

eandémque ſententiam repetit paucis interiectis carminibus. Altera ſententia eſt illorum, qui experientia magiſtra dicunt, incrementum incipere circa initium Cancri. Ita Herodotus lib. 2. Diodorus Siculus lib. 1. Seneca lib. 4. nat. qq. cap. 2. Ammianus Marcellinus lib. 22. Philo lib. 1. de vita Moyſis, Heliod. lib. 9. Statius lib. 4. Thebaidis, M. Antonius Sabellicus Ennead. 1. lib. 3. Hieronymus Cardanus lib. 2. & 21. de Subtilit. Iulius Cæſar Scaliger exercit. 47. Ludouicus Nugarola in Timotheo, Ioannes Goropius in Niloſcopio, Ioan. Bapt. Ramnuſius tract. de incremento Nili, & alij. Conſultò autem dictum eſt circa initium Cancri, quòd non omnino definitus ſit dies incrementi ſingulis annis. Quare D. Athanaſius in vita S. Antonij ait, dæmones cùm viderint fieri in Æthiopia pluuias, inundationem prænunciare; eáque ratione velle videri futura præuidere, & præſagire. Similia ſcribit Anaſtaſius Epiſcopus Nicænus q. 23. in Scripturam. Supponunt igitur non eſſe ſtatum definitúmque diem incrementi, vnde facilè conciliamus inter ſe authores huius ſententiæ, cùm alij aliũ diem, omnes tamen circa initium Cancri, nempe tertium,

tium, quartum, aut quintum diem poſt ingreſſum Solis in Cancrum, ſtatuant initium incrementi. Solito longiùs tardauit Theodoſij Imp. tempore, vt author eſt Nicephorus lib. 12 c. 37 & Sozomenus lib. 7. cap. 20. Quam rem Ægyptij grauiter tulêre, indignati præſertim, quòd minùs eis liberum eſſet Nilo ſacrificare more patrio. Quare cùm Præfectus Prouincialis rem ad ſeditionem ſpectare cerneret, indicauit imperatori, qui dignam Chriſtiano Imperatore ſententiam reſcripſit: Conducibilius eſſe veram erga Deum Religionem integram ſeruare, quàm fidei vndas fluminis, &c, quæ ex eis proueniebat, anniuerſariam fertilitatem præferre. Factúmque eſt non multò pòſt, vt adeò Nilus excreuerit, vt etiam altiora Ægypti loca inundarit. Quin etiam decimo & vndecimo anno Regni Cleopatræ Nilum non creuiſſe docet Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. & eodem teſte, ex Caliſtene, ſuperioribus ſæculis non creuit nouem continuis annis: quod & Ouidius lib. 1. de Arte his verbis ſcripſit.

Dicitur Ægyptus caruiſſe iuuantibus arua
Imbribus, atque annis ſicca fuiſſe nouem.

Fallitur igitur Author lib. de Nilo, Ælianus & Lucanus, niſi confundant Solſtitium cum Canicula, quod ab Antiquis factum contendit Copernicus lib. 3. cap. 11. aut certè velint Caniculæ tempore Nilum abundantiùs creſcere, quod veriſſimum eſſe paulo antè oſtendimus ex Leonis tubis; ex Plutarcho lib. de Iſide & Oſiride. Eadem ita confirmat Claudianus,

Cumque die Titana Canis flagrantior armat,

Et

Et rapit humores madidos, venaſq; calore
Compeſcit, radiiſque potentibus aſtuat axis,
Nilo bruma venit, contraria tempora mundo.

Reſidet autem in Virgine paulatim, & penitùs intra ripas capit in ingreſſu Libræ, vt docent Plinius & Seneca locis citatis. Quare non poſſum non mirari Ammianum Marcellinum ſcribentem, Nilum centum diebus creſcere, totidemque decreſcere. *Sol* (inquit) *cùm per Cancri ſydus caperit vehi, augeſcens vſque ad tranſitum eius in Libyam, diebus centum ſublatius fluens, minuetur poſtea, & mitigatis ponderibus aquarum nauibus antea pernios, equitabiles campos oſtendit.* Eiuſdem ſententiæ fuit Anaſtaſius Synaita, dum lib. 1. Hexam. ait. *Incipit enim fluere menſe Iunio, & per eum totum, & poſt ipſum creſcit, nempe Iulio. In Auguſto autem, & toto Septembri inſtar maris exundans Ægyptum facit nauigabilem, quæ prius erat arabilis. Incipit autem, vt dictum eſt, decreſcere in Octobri, & Nouembri; in menſe autem Decembri, & toto Ianuario redditur priori alueo.* Idem Herodoto tribuit Scaliger exercit. 47. & ita habent vulgari codices, quamuis Plinius, Sabellicus, Cardanus, & Andreas Baccius lib. 1. cap. 27. eum pro vera ſententia citent, vt dicemus. Strabo anceps eſt: ait enim aquam in æſtate vltra quadrageſimum diem permanere, poſtea paulatim decreſcere quemadmodum creuit, atque in diebus ſexaginta omnino campum denudari, & exſiccari; & quo citiùs exſiccatur, eo citiùs ſeri, vbi neſcias an quadraginta dies, quibus ait aquā permanere, intelligat poſt abſolutum incrementum, an ſint ipſi dies incrementi; ita vt cùm quadraginta

draginta dies aquæ permaneant, & ſexaginta exſiccentur, tempus perueniat ad centum dies; cúmque quando creuerit, eodem etiam decreſcat, pertingat ad ducenteſimum diem. Cæteri verò quadraginta, aut quadraginta quinque diebus creſcere, totidémque decreſcere docent; ita vt ſolùm ad nonaginta, vel centum dies Ægyptus aquis operiatur, & exſiccetur. Ita Plinius loco cit. Seneca dum ſcribit, omnino in Libra intra ripas capere, Lucanus lib. 10. canens,

——auctúſque ſuos non antè coarctat
Quàm nox æſtiuas à Sole receperit horas.

& ibidem,

——Nilus neque ſuſcitat vndas
Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti Libra ſub indice Phœbum.

Idem ſcribit Io. Leo Africanus lib. 8. c. 4. & lib. 9. cap. 26. Rupertus Abbas in Gen. lib. 2. c. 29. Hieronymus Fracaſtorius tract. de Nilo, M. Ant. Sabellicus Ennead. 1. lib. 3. Cardanus lib. 21. de Subtil. Scaliger exercit. Io. Goropius in Niloſcopio, & tribuunt etiam Herodoro Plinius, Cardanus & Sabellicus. Quare fortè Herodoti locus corruptus eſt.

Porrò aſpides aliáque nonnulla animalia (& conſtat ex Antonio Fernãdo Soc. IESV, qui apud Nicolaum Godignũ docet, Æthiopum hyemem in qua fiunt pluuiæ, eſſe tantũ à fine menſis Maij ad initium Septembris) incrementum Nili præſentire, & triginta circiter diebus antea longiùs à flumine in altiora loca vnà cum ſuis fœtibus migrare, ſcriptum atque teſtatum reliquit Ælian.

F lib. 5.

lib.5.de animal.cap. 51.Illud omnia excedens in animalium generationibus miracula ſuſpicit Plinius lib.9.cap.58. deturgente Nilo reperiri muſculos inchoato opere genitalis aquæ terræque iam parte corporis viuentes, nouiſſima effigie etiamnum terrena.

De magnitudine incrementi Nili.

Capvt III.

Diligenter rem hanc notarunt Antiqui,quòd quantùm creuerit Nilus, qui loco pluuiæ quotannis fæcundat Ægyptum,tantùm ſit ſpei in annum,vt conſtat ex hactenus dictis,& licet colligere ex Pharaonis ſomnio de vaccis ex Nilo aſcendentibus,Gen.c. 41. & Iſaiæ cap.25.in Ægypto enim rariſſimæ fiunt pluuiæ, ideo ſi inundatio Nili deſit, qua & terra humectetur,& nutriantur ſegetes, neceſſe eſt ſequatur ſterilitas.Ideóque Seneca lib. 4.nat.qq. cap.2. *Ægyptus* (ait) *in hoc ſpem ſuam habet,proinde aut ſterilis annus,aut fertilis eſt, pro vt ille magnus influxerit, aut parcior. Nemo aratorum aſpicit cælum.* Non eſt enim inundatio quotannis eiuſdem menſuræ: in anno enim belli Pharſalici inter Cæſarem & Pompeium fuit tantùm quinque cubitorum,ex Abulenſi in cap. 26. Gen. q. 2.aliquando eſt 12.aut 13.vel 14.aliàs 15.aut 16.nonnumquam 18.vnde D.Baſilius hom.3.in Hexam. Anaſtaſius Synaita lib. 1. Hexamer. & Ælianus lib.10.

Digitized by Google

lib. 10. de animal. cap. 43. ſcribunt, Nilum ita inundare, vt maris inſtar operiat Ægyptum. & Gregor. Nazianzenus orat. 24. *Ægyptum* (ait) *fluuius ditat, è terra fluens, ac tempeſtiuè maris inſtar exundans.* & Io. Leo Africanus lib 8. c. 4. affirmat, incrementi tempore Ægypti vrbes Inſulas repræſentare. Ad ſummam Ægypti fertilitatem, ex Plinio, Ammiano, & Solino c. 34. non debet Nilus altiùs 16. cubitis attolli, ad mediocrem 15. aut 14. quòd ſi immoderatiùs creuerit, vt accidit imperante Claudio, cùm fuit 18. cubitorum, & tempore Iuſtiniani, cùm hanc menſuram exceſſit, vt teſtatur Procopius Cæſarienſis lib. 3. de rebus Gothorum, aut minùs 14. penuriam minatur Ægypto. Cùm enim nimiùm creſcit, ob ſummam humiditatem culturas moratur agrorum, cùm impediantur agricolæ terram opportuno tempore colere; cùm verò parciùs, non irrigat omnia, nec præparat ad culturam agrum omnem. Auctus autem Nili, vt ſcribit Plinius lib. 5. c. 9. per puteos menſuræ notis deprehenditur. Cuiuſmodi autem eſſent docet Heliod lib. 9. Æthiop. Cùm enim Hydaſpes Syenen ingreſſus eſſet, & quid admiratione, aut ſpectaculo dignũ in vrbe oſtendere poſſent, interrogaret. *Illi* (inquit Heliod.) *puteum Nilum menſurantem oſtenderunt, ſimilem ei, qui eſt Memphi, exſecto quidem, & polito lapide extructum, lineas verò vlnæ interſtitio exculptas continentem: incrementa Nili, & diminutiones indigenis monſtrat, numero tectorum aut nudatorum characterum rationem exundationis, aut defectus aquæ menſurantium.* Notat autem Strabo lib. 17. agri-

Digitized by Google

colas ſæpe ſupplere ſua induſtria & diligentia aquarum defectum ductis aggeribus ſiue Chomatibus, vt appellat Vlpianus *ff. de extraord. crim. l. ſacculary*. qua de re Budæus in poſter. annot. in Pandectas, & Beroaldus in lib. Apulei de Aſino aureo. Idémque multo antea ſcripſerat Moyſes Deut. c. 11. *Terra* (ait) *quam ingrederis poſſidendam, non eſt ſicut terra Ægypti, de qua exiiſti, vbi iacto ſemine in hortorum morem aquæ ducuntur irrigua.* Quanti verò momenti id ſit, conſtat ex *Cod. tit. de Nili aggeribus non rumpendis.* vbi Theodoſius & Honorius Imperatores lege ſanxerunt, vt Nili aggeres rumpentes, vel aquam vltra ſolitum occupantes, flammis eodem loco comburerentur, & eius criminis participes deportarentur, ita vt numquam ſupplicandi, vel recipiendi ciuitatem, dignitatem aut rem familiarem tribueretur facultas. Et quidem hoc Nili incrementum pedetentim & ordinatè fit, vnde prodigij loco eſt habitum, Dione teſte in Epitome Veſpaſiani, quòd cùm Imperator eſſet ingreſſus Alexandriam, Nilus amplius quatuor digitis vltrà quàm conſueuerat, excreuiſſet, quod antea nonniſi ſemel factum dicebatur. Pleræque ſunt animantes, vt teſtudines, cancri, crocodili, & aliæ, quæ quanta futura ſit acceſſio, præſentiunt, ſuáque oua tam procul ab alueo condunt, quò eo anno Nilus creſcens ſummo auctu pertinget. Quare qui eorum oua deprehendunt, quantum eo anno futurum ſit incrementum, coniiciunt, vt author eſt Ælianus lib. 5 de animal. c. 52. & Plutarchus in fine libri de animalium ter. & aquat. compar. Vt etiam de

Digitized by Google

de hirúdinibus nidificantibus in excauatis ſcrobibus in Nili ripa, ſcribit Plinius lib. 10. cap. 33. nempe multis antè diebus inde migrare, ſi futurum eſt, vt Nili auctus nidos attingat. Sed qua, inquies, ratione hirundines aliáque animalia id poſſunt prænoſcere? Reſpondeo, ſenſu, ex magna aut parua aëris immutatione, vt docet Quintilianus lib. 5. c. 9. Plinius lib. 18. c. 35. & alij: cùm enim ſenſu deprehendunt humidis vaporibus, qui mox in aquam concreſcent, aërem repleri, pro diuerſitate complexionis aut triſtantur, aut lætantur. Quare eaſdem hirundines iuxta aquas volitantes, & eas alis ſæpe percutientes portendere pluuias, quibus refrigerentur, docet Aratus, Virgilius lib. 1. Georg. verſu 377. Plinius lib. 18. cap. 35. Sic vehemens coaxatio ranarum, ex iiſdem, & M. Tull. lib. 1. de diuin. & lib. 15 ad Atticum, Plutarcho lib. de ſolertia animal. & Æliano lib. 9. c. 15. Itémque frequens gallorum cantus, ex Æliano lib. 7. c. 7. eo quòd calida eorum complexio irroretur: & ex Arato, Virgilio, Æliano, & Quintiliano locis cit. Cicerone lib. 1. de diuinat. Lucretio lib. 5. Claudiano de bello Gildon: & D. Io. Chryſoſt. hom. 5. in c. 2. Act.

Quomodo animantes poſſint præſagire Nili auctum & pluuias.

Cùm cornix plena pluuiam vocat improba voce.

Muſcæ quoque & pulices vltra ſolitum infeſtantes prænunciæ ſunt pluuiæ, ex Arato, quòd vaporum humiditate pori, quibus illæ, aliáque inſecta tranſpirant, cùm reſpiratione careant, clauduntur. vnde etiam fit, vt ſputum, oleum, & ſimilia prohibentia illorum tranſpirationem, ſcorpiones & inſecta necent. Pluuias quoque ſolet

prænunciare magna lapidum humectatio, itémque lucernarum ſtridor,& earum fungi;ſic enim cecinit Aratus.

Et ſi nocturnis ardentibus undique teſtis
Concreſcant fungi,ſi flammis emicet ignis
Effluus,aut lauis ſubſtantia langueat vltrò,
Conuenit inſtantes pranoſcere protinus imbres.

& Virgilius lib.1.Georgicorum,

Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſciuère hyemem, teſta cùm ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

Idémque habemus apud Ariſtophanem in Veſpis,Plutarchum lib.2.Symp.q.7. Apuleium lib. 2.de Aſino aureo,omniúmque primus, teſte Victorio lib. 31. Variar. cap. 21. ſcripſit Theophraſtus in libro de notis ventorum, pluuiæ & ſerenitatis. rationem cur lucernarum fungi prænuncient pluuiam,reddit Seruius, quia ſcilicet aëris iam humidi craſſitudine reſident excrementa iſta in ſummitate lychni. Itaque ex immutatione aëris præſagiunt animalia varias temporum immutationes. Sed omnem omnino fidem ſuperat,quod alioquin à viris fide digniſſimis,ac diutiùs in Ægypto verſatis accepimus,& apud alios legimus,ſi pridie diei, quàm incrementum incipiat,ex Nilo certa arenæ quantitas capiatur,eiúſque pondus notetur lance ; iterúmque ipſo incrementi die lance recognoſcatur, eius pondus tot frumenti granis reperiri grauiorem,quot cubitorum eſt incrementum futurum,licèt optimè in arca clauſa adſeruata fuerit arena. Sed iam de huiuſmodi incrementi Nili cauſis diſſeramus.

V. Iter in Syriam N. de Federicis Brixiani.

An

An incrementum Nili ſolùm ſit à diuina prouidentia.

CAPVT IV.

ARISTIDES in oratione Ægyptiaca cauſam inundationis Nili vult eſſe diuinam prouidentiam, quæ in locis illis, in quibus nullæ (vel admodùm raræ, vt experientia edocti Seneca, Iulius Capitolinus, & Ioann. Leo Africanus lib. 8. c. 4. ſcribunt) futuræ erant pluuiæ, Nilum Vicarium ſuum induxerit, qui ſtato anni tempore exundans agros ad ſegetes præpararet. Cuius etiam ſententiæ fuit Lucanus lib. 10. docens, quaſdam aquas caſu è terris erumpere, quaſdam autem à Deo initio mundi creatas ſub terris, eius ope ad terram irrigandam adduci, in quibus ſit adnumeranda Nili inundatio: poſt confutationem enim opinionum aliorum ſic canit.

Aſt ego ſi tantam fas eſt mihi ſoluere litem,
Quaſdam, Caſar, aquas poſt mundi ſera peracti
Sacula concuſſis terrarum erumpere venis,
Non id agente Deo; quaſdam compage ſub ipſa
Cum toto cepiſſe reor, quas ille creator
Atque opifex rerum certo ſub iure coërcet.

Sed opinio hæc Ariſtidis haud ſatisfacit; non enim vniuerſalem, & primam tantùm cauſam incrementi Nili quærimus, ſed naturalem ſeu particularem; aliàs pari ratione eamdem cauſam

Digitized by Google

cuicumque quæſito poſſemus reddere, & de cauſis ſecundis haud eſſe ſoliciti, vt quærenti cur ignis comburat, poſſemus reſpondere, id fieri diuina prouidentia, omiſſa caliditate proxima cauſa combuſtionis, atque ita de aliis. Accedit, quia cùm diuina operatio limites & regulas inferioris naturæ tranſcendat, ſi incrementum eſſet ab ipſa diuina prouidentia tamquam particulari cauſa, non eſſet maius, aut minus ſecundùm temporum varietates & mutationes, contrà quàm fiat. Poſtremò, quia, vt tota Academicorum, & Peripateticorum Schola fatetur, ſolet Deus in rerum gubernatione vti ſecundis cauſis, quod hîc non fieret, ſed perpetuum poneretur in natura miraculum, quod Philoſopho nulla ratione videtur aſſerendum. Quare ad hoc dicendum Ariſtides & Lucanus videntur deueniſſe, quòd proximam ignorarint cauſam; idémque impulit Abulenſem in c.26.Gen. q. 2 ad ſcribendum, huius incrementi & decrementi cauſam eſſe virtutem aliquam naturalem quam Nilus conſequatur immediatè apud ipſum fontem Paradiſi, de quo pullulat. Sed in eo grauiùs peccat Lucanus, quòd impiè cum Epicuro, Lucretio, Empedocle, ex Ariſtot. lib.2.Phyſ. t.43.& aliis apud Lactantium lib. 1. diu. Inſtit. & lib.de Ira, Clementem Alexandrinum in orat.ad Gentes, Nyſſenum lib.8.de Philoſoph.cap. 3.& 4. Iulium Sirenium lib. 1. de fato. cap. 3. & 7. Alexandrum lib.de fato.c.5. Caſum ſtatuat; Deóque neget rerum omnium cognitionem & gubernationem, quod eſt non tantùm contra diuinas litteras

Epicureus Caſus confutatur.

Deut.

Digitized by Google

Deut.c.31.Iob.c.21.28.42. lib. 1. Reg.c.16. Iſaiæ c.29.40.Sapientiæ c.6.& 12.Matth.c.8.ad Rom. c.8.ad Hebræos c. 4. quibus Infidelis non credidit:ſed etiam contra Philoſophos,Platonem lib. 10.de leg.& in Phędro, Triſmegiſtum in Pimandro.c.5.Anaxagoram, qui ea de cauſa ab Ariſtotele lib. 1. Met.ſum.2.c.2. ſobrius in comparatione Antiquorum appellatur, Ariſtotelem lib. 12. Metaph.tex. 51.52. Senecam lib. de prouid. Plotinum lib. de prouid. Alexandum lib. de fato, Philonem lib.de Opificio mundi, Iuſtinum lib. de Monarchia,& lib.1.contra Tryphonem, Nyſſenum lib 8.de Philoſoph. c. 4. Lactantium lib. 1.diu.Inſtit.& alios;& contra rationem ipſam,vt patet:tum quia, vt argumentatur Philo loco cit. Euſeb. lib. 8.c.5.Nyſſenus lib. 8. c. 2.Ambr.lib.1. Off. c. 13. Saluianus lib.4. de prouident. Damaſcenus lib.2.c.29.& Lactantius lib.1. Inſtit.Deus eſt effector omnium, quippe cùm res non ſint à ſe,aliàs ſe pro fine haberent, non Deum; quod enim à ſe eſt, non alium finem habet quàm ſe, cùm ſibi ipſi ſufficiat; ergo & prouiſor eſt: eiuſdem eſt enim rem producere,& perfectionem ei dare,atqe in finē dirigere,ex citatis,&S.Tho.1.p. q.103.art.1. & 5.nouit itaque omnia, omnibúſque prouidet.Nihil igitur fortuitò illi poteſt accidere, nihilque illius gubernationem effugere; tum,quia prouidentia eſt ratio ordinandorum in finem. Cùm igitur quæcumque in mundo ſint, certo ordine in ſuos fines tendant,licèt pleraque non agnoſcant,oportet àDeo omnium cauſa dirigi certis mediis in ſuos fines: vtrumque enim

Digitized by Google

includit prouidentia, vt docet S. Thomas lib. 3. contra Gentes. c. 94. Quare Deus ita prouidebit rebus omnibus, vt etiam omnibus det media, quibus ſine vllo dubio finem conſequantur. Itaque reſpectu Dei nullus effectus erit fortuitus, ſed & præuiſus, & volitus aut permiſſus. Ideo Boëtius lib. 5. de Conſol. proſa 1. *Quis enim* (ait) *coërcente in ordinem cuncta Deo locus vllus temeritati reliquus eſſe poteſt?* Ob id paulo pòſt docet, Caſum nihil officere diuinæ prouidentiæ verbis illis. *Caſus eſt inopinatus ex confluentibus cauſis in his, quæ ob aliquid geruntur, euentus; concurrere verò facit cauſas ordo ille ineffabili connexione procedens, qui de prouidentiæ fonte deſcendens cuncta ſuis locis temporibuſq; diſponit.* Videatur ibidem S. Thomas, vt etiam lib. 6. Metaph. tex. 7. & lib. 3. contra Gentes. c. 72. & 92. & Ferrarienſis ibidem. Nullum itaque fortuitum poteſt eſſe reſpectu Dei, omnia videntis, & omnia efficientis, vel permittentis, ſed tantùm reſpectu ſecundarum cauſarum.

An Nilus æſtate creſcat, quòd aqua ex Septentrione fluat ad ferendam opem æſtuanti Ægypto?

Caput V.

Diogenes Apolloniates apud Senecam & Authorem libri de Nilo, credidit terram exſiccatã à Sole plus humoris ad ſe adducere; atque vt in lu-

cernis

cernis oleum eò confluit, vbi exuritur, ſic aquam illò incumbere, quò vis caloris, & terræ æſtuantis ardor euocarit. Dicebat autem trahi aquas ex partibus Septentrionalibus ſemper hybernis per ſubterraneos cuniculos, quòd omnia ſint perforata & inuicem peruia. Ideóq; etiam Pontum in inferius mare aſſiduè rapidum fluere, non vt cætera maria vltrò citióque æſtibus alternatis. quod ni fieret, iampridem omnia in Ægypto ſicca aridáque conſpiceremus. Sed nobis hæc opinio fabuloſa potiùs quàm naturalis aut vera eſſe videtur: nam ſi omnia ſunt inuicem peruia, & Pontus & amnes inuicem commeant, cur non omnibus in locis æſtate maiora ſunt flumina? Quòd ſi dicat, Ægyptum magis indigere ob continuos Solis ardores: cùm æſtate etiam loca cætera magis caleant quàm hyeme, licèt minùs quàm Ægyptus, illa flumina etiam, ſaltem proportionaliter, deberent redundare. Accedit tunc eadem de cauſa futurũ fuiſſe, vt in omnibus Libyæ fluminibus idem eueniret, cùm tamen id tantùm in Nilo & Nigride cernamus. Addo, ſi incrementum prouenit ex Ponto, futurum vt priùs inciperet verſùs oſtia Nili, quàm in montana ſuperiori Æthiopia, quod eſſe à veritate alienum inferiùs oſtendemus. Denique aqua non *c. 14.* tantùm ſcaturiret in fluminis alueo, vt facit, ſed in reliqua Ægypto. quare non opus eſſet aggeribus Nili aquam in agros deducere. Quòd autem aſſiduè Pontus fluat in mare inferius non id facit, vt opem ferat aduſtæ Ægypto, ſed ob magna & multa flumina, quæ illum ingrediuntur, & in

decli

decliuiorem locum fluunt. idque euidentiùs ibi quàm alibi cernitur, quòd Pontus exiguam habeat profunditatem, vt notauit Ariſtoteles lib. 2. Meteor. c. 1. Neque adeò æſtuat Africa calore Solis, vt reddatur inhabitabilis, vt ſibi fingit Diogenes cum aliis, de quibus diximus lib. 1. c. 2. vt iam experientia conſtat: breuitas enim dierum, & longitudo noctium maximè temperant ardores, vt ex Cleomede lib. 1. Meteor. c. 8. dicemus hoc eodem libro. c. 17. Quid? nónne eadem etiam & maiori ratione tunc deberet aqua rapidè fluere ad ferendam opem terræ, & extinguendos ignes, qui in Siciliæ Ætna, Vulcano, Lipari, in Inſulis Æoliis, in Iſlandiæ Hecla, in Liciç Chimera, multíſque aliis locis erumpunt: de quibus Ariſtoteles lib. 2. Meteor. ſum. 3. c. 2. & Sect. 24. Probl. 18. 19. Lucretius lib. 6. Vitruuius lib. 8. c. 3. Author libri de Mũdo, Seruius lib. 3. Æneid. Georgius Agricola in opere de ſubterraneis, Faloppius lib. de aquis thermalibus. Neque eſt ad rem noſtram exemplum de oleo in lucerna: etſi enim ignis paulatim abſumat, & depaſcatur lychnum oleo aut alia pingui materia intinctum, & madidum, ſine qua abſque interuallo ſtatim conſumpſiſſet, non tamen aliunde nouam euocat materiam præpinguem, quam, conſumpta priore, depaſcatur, vt lychno parcat, ſed & ipſe marcore deficit, contrà quàm eueniat in Ægypto, ex Diogenis opinione.

An

An incrementum Nili fiat quòd Ægyptus ob raritatem ſoli ſabuloſi aquam illam ex ſe exſudet?

CAPVT VI.

PLVRES Sacerdotes Ægypriorum, Ephorus ex Galeno lib. de hiſt. Philoſoph. Diodoro, & Plutarcho, & Timæus, vt colligitur ex Platonis Timæo, Proclo ibidem; & Plinio lib. 5. c. 9. quos ſequuti ſunt Pierius Valerianus, & M. Antonius Sabellicus, voluerunt, non aliam eſſe cauſam incrementi, quàm ipſammet Ægyptum, quæ ob raritatẽ ſoli ſabuloſi aquam effunderet, & quodammodo exſudaret. Sed neque hanc opinionem probare poſſum: tum quia, vt notat Proclus, raritas terræ non poteſt aquas generare, nec ſurſum impellere, ſed aliud neceſſariò exigitur agens, quod eas primùm generet, & deinde genitas ſurſum emittat: tum, quia non omnes illi terrarum tractus ſunt adaggeratio, & ſolum arenoſum, cùm etiam in ſuperiori Æthiopia, vbi per montium anguſtias & ſaxa Nilus decurrit, patiatur etiam incrementum; vt ex Seneca & Strabone dicemus inferiùs, quicquid in contrariũ ſcripſerit Abulenſis in c. 2. Gen. q. 18. tum, quia flumen aut recipit aquas à terra ipſo flumine depreſſiore, aut altiore; non primum, quia cùm aqua ſit grauis, non poteſt aſcendere, niſi habeat originem altiorem: non enim attolletur ad

prohi

Digitized by Google

prohibendum vacuum, cùm per aduerſarios terra ſit admodùm rara, plurimumque aëris contineat. Non ſecundum, quia ſuperficies illa terræ, quæ ſupereminet fluuio, ob perpetuos calores & æſtus eſt arida tum quia terra ſabuloſa, rara, perpetuóque toſta Solis ardore, apta quidem eſt humiditatẽ, ſi adiaceat, ſorbêre, non autẽ gignere & exſudare, vt & ipſa ratio naturalis dictat, cùm ſiccitas ſiccitatem, & non humiditatem ſibi contrariam debeat procreare, ex doctrina Ariſtotelis, dum lib. 2. de generat. t. 24. & 25. & alibi agit de elementorum tranſmutatione; Auerrois initio lib. 4. Met. & Galeni lib. 1. de cauſis ſympt. c. 6. & lib. 2. de temper. c. 2. & 3. & ſentit Ariſtoteles, dum lib. 2. Meteor. ſum. 2. c. 2. ſic ſcribit. *Quare neceſſe eſt ab exuſto loco flantem ventum eſſe Auſtrum. Ille autem locus propter Solis vicinitatem non habet aquas, neque paſcua, quæ propter liquefactionem faciant Eteſias.* Et oſtẽdit ipſa experientia calcis, cineris & pulueris, cùm rara & arida ſint veluti ſpongia, quæ adiacẽtem ſorbet humorem, ſed nec gignit nec exſudat: tum, quia aliàs nulla eſſet ratio, cur vſque ad hybernum tempus in Æthiopia differendum eſſet Nili incrementum. Eadem enim raritas ſoli eſt etiam in Aprili, Maio, & reliquo anni tempore: tum, quia non tantùm ex fluminis alueo fieret incremẽtum & aquarum excreſcentia, ſed erumperet etiam ex reliquis partibus, nec opus eſſet aliò in hortorũ morem aquas deducere, contrà quàm fiat: tum denique, quia ſi Nili inundatio reducenda eſt in terrã exaggeratã, cur in illa adaggeratione facta ab Acheloo in Acarnania,

Vt id fiat vide apud Fracaſtoriũ lib. de ſymp. c. 10.

Digitized by Google

nania, Cephiſo in Beotia, Meandro in Aſia, & Libyę deſertis, nihil ſimile cernimus incremento Nili?

An Nilus exundet quòd minùs à frigeſcente terra conſumatur?

CAPVT VII.

OENIPEDES Chius, teſte Diodoro & Seneca, putauit hyeme calorem ſub terris contineri; quippè cùm ſpecus calidi ſint, & puteorum aquæ tepidiores: ideóque Nili venas calore interno exſiccari deſtitutas aquis pluuiis, quæ reliqua flumina extra Ægyptum iuuare ſolent. Hanc ſententiam putat probabilem etiam Auctor libri de Nilo. Illam tamen refellunt Diodorus Siculus & Seneca: tum, quia ſi id verum eſſet, omnia flumina æſtate creſcerent, omnéſque putei abundarent, & magis quàm Nilus, quia in multis Europæ, & Aſiæ partibus in æſtate ob Solis vicinitatem maior ſit calor quàm in vlterioribus Æthiopiæ partibus, vel ad minimum æqualis: & ob id interiora terræ æquè, vel etiam magis frigeſcant ratione antiperiſtaſis, quàm vbi ſunt fontes Nili. At experientia docet oppoſitum; tum, quia alia Libyæ & Africæ flumina eadem de cauſa inundarent, quod tamen non faciunt; tum, quia Nilus non creſcit cùm eſt æſtas in ea Æthiopiæ parte, vbi origenem capit, ſed cùm eſt hyems. Non igitur pleniſſimus Nilus

fluit

fluit,quòd terra ſub eius fonte minùs caleat, & minùs aquas conſumat;cùm tunc ea ſubterranea loca maximè caleant propter externum frigus ambiens:tum,quia calor ille ſubterraneus,vel eſt remiſſus,vt ſolet eſſe in cæteris cauernis & ſpecubus calor,qui fit hyeme à radiis Solaribus,atque ita non poterit conſumere aquas;vel vehemens, vt qui fit ab igne ſubterraneo , vt patet ex aquis thermalib. & tunc Nilus hyeme caleret & ebulliret inſtar aquarum thermalium , & odorem ac ſaporem contraheret , non ſecus ac prædictæ aquæ balneares.quod tamen repugnat experientiæ.Non igitur fluit æſtate pleniſſimus, quòd tūc calor ille ſubterraneus remittatur. An autem aquæ puteales & ſpecus ſubterranei reuerà ſint frigidiores æſtate quàm hyeme , negat Galenus lib.3.ſimp.medic. facult.c.7. putans ſenſum falli ob calorem ambientem, vt ſolet accidere vrinæ, quæ in balneo videtur frigida,extra verò calida. Cæteri verò rectiùs affirmant,tum , quia licèt attemperes quantùm velis ſenſum æſtate & hyeme , aquam in puteis æſtate ſenties frigidiorem; tum , quia videmus non quamcumque aquam hyeme calidam,frigidam æſtate , ſed eam ſolùm, quæ profundos habet puteos aut fontes. Grauis tamen eſt difficultas in aſſignanda huius rei cauſa , nempe cur per antiperiſtaſim ſeu ad præſentiam contrarij calor , aliæque qualitates intendantur , cùm vnum contrarium debeat potiùs remittere qualitatem alterius quàm augere. Et quidem Iandunus lib.8.Phyſ.q.9.Thienenſis tr. de react.Marſilius lib.1.de gener.q.17.18.Paulus Vene

Venetus in ſum.c.23.putant, vnamquamque primam qualitatem emittere quaſdam ſpecies intentionales, quæ inuento impedimento contrarij reflectantur versùs ſuum principium, & actione reflexa illud intendant, verbi gratiâ, hyeme exhalationes calidas genitas æſtate præcedente in locis ſubterraneis, tranſmittere ſpecies intentionales quæ inuenientes obſtaculum, vel contrarium prohibens reflectantur, & intendant calorem exhalationum à quibus procedunt. Sed obſtare videtur huic ſententiæ, tùm, quòd primarum qualitatum nullæ ſint ſpecies intentionales, illæque apud Ariſtotelem habeãtur inauditæ; alioquin effectus omnes reales primarum qualitatum poſſemus attribuere ſpeciebus intentionalibus, non ipſis primis qualitatibus: tum, quia ſi ſpecies intentionales poſſunt intendere qualitatem realem, in quonam diſtinguuntur à realibus? tum, quia ſi reales qualitates agendo non poſſunt producere intenſiorẽ qualitatem quàm ſint ipſæ, ne res vltra ſuas vires agat, neque id poterunt earum inſtrumenta ſpecies intentionales, vel ſi hæ id poſſunt, cur idem non poſſunt illæ. Petrus Pomponatius in diſputatione de actione, vult, qualitatem realem actione reflexa inuento contrario obſiſtente, ſe ipſam intẽdere. Sed huic opinioni repugnat, tum, quòd non videatur poſſibile calori vt quinque producere per reflexionem calorem vt ſex, vel ſeptem, cùm, vt dictum eſt, nihil agat ſupra ſuas vires: tum, quia etiam non præſente contrario qualitas ſeipſam poſſet intendere; nam contrarium præſens aut nihil agit

G in

en illud ſubiectum, aut ſi agit, ſuam, non autem contrariam qualitatem producet. Hippocrates denique lib. de natura fœtus, & Sect. 1. Aphor. 15. Ariſtoteles Sect. 1. Probl. 29. Sect. 3. Probl. 5. Sect. 24. Probl. 8. & 13. Lucretius lib. 6. M. Tullius lib. 2. de nat. Deorum, Philoponus lib. 1. Meteor. ſum. 3. c. 2. Flaminius Nobilis lib. 1 de gener. c. 7. dubio 11. Iacobus de Forliuio in Hippocr. Aphor. q. 5. Franciſcus Vicomercatus lib. 1. Meteor. Franciſcus Valeſius lib. 1. contr. c. 5. & Fernelius libr. de ſpiritu & calido innato, rectiùs exiſtimant calorē in antiperiſtaſi augeri, quòd circumobſiſtens frigus prohibeat calorem tranſpirare, quippe cùm vnumquodque ſuum refugiat contrarium. Ex quo fit, vt non euolet pars calidior, quam indicat figura pyramidalis, & motus ignis, neque repatiatur à contrario externo, ſed iuuetur potiùs à denſioribus lateribus ſpecus aut putei iam concalefactis, & ob denſitatem validiùs agentibus: ſicut validiùs agit ignis in materia ferri, aut ligni, quàm in arundine ob materiæ denſitatem, ex Ariſtotele Sect. 3. Probl. 6. Iiſdem de cauſis accidit, vt in furnulis Chimiſtarum, vbi prohibetur caloris tranſpiratio, per incluſionem fiant liquefactionis effectus, qui non fierent in quadruplo maiori igne aperto, vt teſtatur Cardanus lib 2. de Subtil. Eadem prohibitio tranſpirationis facit, teſte Hippocrate, in aceruis leguminum & tritici, vt pars inferior, non item ſuperior, calefiat; vt magnus fœni cumulus accendatur ab exhalationibus calidis prohibitis tranſpirare & euolare: vt etiam, teſte Galeno lib. 1. de febr. accidit

fimo

Digitized by Google

fimo columbino ob eandem cauſam: vt ventres hyeme ſint calidiores quàm æſtate, teſte Hippocrate, ob externum frigus conſtipans poros, & prohibens ſpirituum exitum: vt fundi vaſorum quibus calefacimus aquam, ſint tamdiu calidiores, dum aqua frigidiuſcula eſt, & è contrà, cùm iam calet, ex Ariſtotele Sect. 24. Probl. 8. vt natantes in aqua frigida faciliùs ameſcant: vt calx iniecta in aquam efferueſcat: vt manus niue lotæ maximè inflammentur: vt in æſtate tempore pluuiæ clauſa cubicula impedita tranſpiratione, aut exhalationibus refugientibus circumobſiſtens frigus inſtar balnei tepeſcant: vt exhalationes accendantur in nubibus, & in fulgura, aut fulmina cadant, ex Ariſtotele lib. 2. Meteor. ſum. 4. c. 1. & 2. Seneca lib. 2. c. 12. 13. 17. 18. & ſeq. Plin. lib. 2. c. 43. Quare etiam hyemis tempore per prohibitionem tranſpirationis propter externum frigus, & pluuias terram conſtipantes, & meatus exhalationibus claudentes, poterunt ſubterranei ſpecus & aquæ puteales incaleſcere. Frigida verò, etſi non exhalent, ideóque eis accõmodari non poſſit prohibitio tranſpirationis, habent tamen cum calore & aliis qualitatibus, ſi ambiantur à contrario, vt illud refugiant, vt ſe colligant, & vniant, ne facilè deſtruantur à contrario, quippe cùm virtus vnita ſit fortior, magis agat, & diutiùs reſiſtat, vt docet etiam Straton apud Senecam lib. 6. nat. qq. c 13. Hinc fit, vt aqua egrediatur è lignis humidis appoſitis igni contrarium refugiens: vt aquæ gutta in puluerem iniecta ſeſe vniat, & conglobet, vt pluuia in æſtate cadens

ſeſe tueatur & muniat contra vehementem aëris calorem, meliúſque reſiſtat, conglacietur aucta per antiperiſtaſim eius frigiditate, & fiat grando. Non igitur mirum ſi eodem modo & ſpecus, & aqua putealis æſtiuo tempore magis frigeant quàm hyeme. nónne ſimile accidit in peponibus calidis, qui parumper Soli expoſiti facta tranſpiratione, vt quotidiana experientia docet, calorem remittunt? Concludamus igitur hyeme quidem ſpecus & aquas ſubterraneas profundiores calidiores eſſe, æſtate verò frigidiores, ſed internum illum cauernarum calorem hyeme non minuere Nilum. Nec me mouet quod ſubdit Oenipedes, & Auctor libri de Nilo, eſſe etiam in Phrygia puteos, qui hyeme ſicci ſunt, æſtate verò pleni, quòd etiam Antigonus in libro hiſtoriarum admirabilium. q. 178. & Ariſtoteles lib. de admir. audit. q. 52. aſſeruerunt de puteis, qui ſunt Mytropoli. Etenim neque id ex ſubterraneo calore, aut frigore accidit, aliàs cùm æſtate vbique interiora terræ magis frigeant, idem cæteris profundioribus puteis eueniret: ſed vel ex niuibus, quæ eo tempore liqueſcunt, quarum aqua per ſubterraneos cuniculos illò fluit, vel quia æſtate ob nimium calorem terra hiat, & aditum aquis aperit. Sicut etiam in terræmotibus ſæpe contingere diximus in fine lib. 1. ex Ariſtotele lib. 2. Meteor. ſum. 3. c. 2. & Plinio lib. 2. c. 80. veteribus meatibus obſtructis, & adapertis nouis.

An

An Nilus augeatur æſtate quòd tunc Sol remotior ſit, minúſque aquas illius conſumat?

CAPVT VIII.

SVPERIORI ſententiæ eſt prorſus oppoſita opinio illorum, qui putauerunt hyeme Solem eſſe propinquiorem Nilo, eiúſque fontes minuere, æſtate verò diſtare longiùs, eáque de cauſa Nilum integrum pleniſſimúmque ſurgere. Meminit huius ſententiæ Auctor libri de Nilo, Pomponius Mela, & Plutarchus, qui eam tribuit Herodoto; vt etiam fecit Galenus in hiſtor. Philoſoph. illiúſque verba lib.2. ita habent, quicquid velit Cardanus. Hæc tamen ſententia nobis non probatur: tum, quia idem eueniret cæteris Libyæ fluminibus, à quibus etiam Sol magis diſtat quàm à Nili fontibus. quod tamen non euenit, teſte Auctore libri de Nilo, & ipſa quotidiana experientia. idémque accideret in hyeme, quamuis nullæ fierent pluuiæ, fluminibus Europæ, cùm tamen conſtet ſine pluuiis aut niuibus non augeri: tum, quia nulla eſt maior ratio cur Nilus augeatur progrediente Sole à Cancro ad Leonem, quàm cùm à Geminis procedit ad Cancrum, cùm etiam tunc Sol æqualiter diſtet à fontibus Nili: tum, quia cùm augetur Nilus, Sol eſt illi maximè vicinus, cùm ſit illi perpendicularis, faciliúſque agat in

Digitized by Google

totum fluuium,quàm cùm eſt in Capricorno,licèt ſit remotior à Nili fontibus. Quid ? vicinitas Solis Nili fontibus deberet augere , & non minuere fluuium, quòd vigente externo calore, ſpecus & loca ſubterranea in quibus concreſcunt vapores in aquam,ſint frigidiora,faciliúſq; generetur aqua.ideo augendus potiùs quàm minuendus erit Nilus , vt ſuperior ſententia aſſerebat.

An Nilus augeatur quòd eius aquæ aſtrorum radiis ſuſpendantur nulla additione aquæ facta?

CAPVT IX.

ALII putauerunt huiuſmodi incremẽtum fieri quòd ab aſtrorum radiis aquæ tunc ſuſpendantur abſque vlla additione alterius aquæ,vt videre eſt apud Solinum c.34.Senecam lib.3.nat.qq.c.26. Auctorem libri de Nilo, & Abulenſem in cap. 26. Geneſ.q. 2. Sed hæc aquarum ſuſpenſio fabuloſa mihi videtur:neque enim aſtrorum radij eam vim habent in aquas Nili , quam habet magnes in ferrum , vel in paleas ſuccinum. idémque deberet apparere in aliis aquis,non tantùm Africæ , ſed etiam Aſiæ, & Europæ : vel ſaltem reddenda erit ratio diſparitatis ; quod non faciunt huius ſententiæ aucto

auctores. Addo, eandem eſſe diſtantiam Solis à fontibus Nili dum in Geminis progreditur ad Cancrum, atque cùm ab hoc defertur ad Leonem, vt ſuperiori capite dicebamus. Cur igitur non augetur etiam Sole in Geminis? Cur item in reliquo anni tempore non accidit quoque aliquale Nili augmentum? Si enim propter magnum, verbi gratiâ, calorem Solis, vel aſtrorum ſuſpendentem aquas, fit magnus exceſſus, & propter maiorem maior, propter remiſſum fiet etiam exceſſus, licèt remiſſus, ex regula Ariſtotelis lib. 2. Top. & tamen nemo vnquam ſomniauit, ne dum ſcripſit. Sed fortè authores huius ſententiæ dicent, per ſuſpenſionem intelligere ſe aſtrorum radiis aquas rarefieri, vt videmus euenire in olla ebulliente, in qua actione ignis aqua eleuatur, maiórque videtur quàm ab igne remota. Sed obſtant tum argumenta facta, quòd idem paterentur æſtate cætera flumina, & quòd augeretur etiam Nilus ipſe in Geminis: tum, quòd Nili aquæ menſura nunc grauior, nunc leuior appareret pro ratione raritatis & denſitatis; neque enim in rarefactione noua materia acquiritur, vt docet Ariſtoteles lib. 4. Phyſ. t. 84. tum, quia Nilus ex ſuperiori Æthiopia non deueheret limum in eius auctu: tum, quia etiamſi concederemus fieri aliqualem rarefactionem, non poſſet tamen eſſe tanta, vt ad 15. 16. 18. & ampliùs cubitus operiret, vt argumentatur Auctor libri de Nilo. Si enim certam aquæ frigidæ menſuram calefacias, non ob id efficias, vt aqua ſenſibiliter euadat maior. Quare neque Nilus aſtrorum radiis tan-

Digitized by Google

tum, atque adeò diuturnum poterit abſque nouis aquis recipere augmentum, præſertim quotidie occidentibus aſtris. Sed quidni (inquient) idem dicamus accidere Nilo ſemel in anno, quod videmus ſingulis diebus accidere mari in fluxu & refluxu Lunæ aſtrorúmque radiis ſuſpenſis ſeu tarefactis abſque vlla additione aquis marinis? Perbellè ſanè, rem omninò certam, re omnium incertiſſima maximè incertam nobis reddere ſatagunt. Cur enim mare fluat & refluat, adhuc ſub Iudice lis eſt. Vt enim Lunæ aſtro-
1. rúmque lumine mare rarefieri, & ob id exundare, ceſſante verò rarefactione ſubſidere & deferueſcere putant Auctor libri de Mundo ad Alexandrum c. 3. Plinius lib. 2. c. 97. Poſſidonius apud Strabonem lib. 3. Auerroës lib. 2. Meteor. c. 2. Albertus lib. de cauſis & prop. elem. tract. 2. c. 5. Paulus Venetus in ſum. Meteor. c. 12. Scaliger exer. 25. 52. Franciſcus Vicomer. lib. 2. Meteor. Gaſpar Contarenus lib. 2. de elem. Mirandulanus lib. 3. contra Aſtrologos c. 15. Hieronymus Burrius dialogo de fluxu & refluxu maris, & Scotus in 1. lib. ſent. dum agit de rerum creatione: aut
2. certè à Lunæ aſtrorúmque lumine & calore excitatis, atque attractis exhalationibus impelli & repelli mare credidit Heraclitus apud Plutarchum lib. 3 de placitis, eodémque ibidem teſte, ipſemet Ariſtoteles; fauéntque, quæ ab eo ſcribuntur Sect. 26. Probl. 28. & 34. & docuit expreſſè Apollonius Tyaneus in epiſtola ad Indos, & tandem ex recentioribus Rogerius de Baccò ſcribens; luminis & caloris naturali virtute ex infe-

rioribus

Digitized by Google

rioribus partibus maris eleuari versùs ſuperiorem exhalationes, à quibus intumeſcant, & quaſi ebulliant aquæ; vbi autem exhalarint, fieri, vt iterum aquæ ſubſidant, & refluant. Retulerunt etiam æſtus maris cauſam in Lunam Poëtæ, vt Claudianus cùm in Panegyr. in Conſul. Theod. dixit;

——— tumidos, qua Luna recurſus
Nutriat Oceani. ———

& Silius Italicus lib. 2. Punic.

Cymothoë ea Regna vaga, pelagiq; labores
Luna mouet, Luna immiſſis per cærula bigis
Fertq; refertq; fretum, ſequiturque reciproca Tethis.

Fundamentum huius opinionis ponit Phauorinus apud Gellium lib. 14. c. 1. quòd æſtus Oceani cum Lunæ curriculo congruat. Ita à ſoli, cui incumbit mare, natura id euenire exiſtimant Alexander Aphrodiſæus lib. 2. Meteor. com. 5. Ioannes Buridana ibidem, Andreas Ciſalpinus lib. 3. qq. Peripatetic. c. 5. & Ludouicus Buccaferrus lib. 2. Meteor. lectione 18. & 19. Quorum ſententiam confirmare poſſumus, tum, quia non vbique in mari ſit huiuſmodi fluxus & refluxus; cùm enim ſit in mari Adriatico ſeu ſupero, non eſt tamen in Mediterraneo & infero, vt experientia docet. eſt in Holandia & finitimis prouinciis, non eſt tamen apud Hiſpaniolam, Cubam, & vrbem nominis Dei noui orbis, vt teſtis eſt Petrus Martyr Gonzales de Ouiedo in ſummario de rebus Indicis: tum quia neque vbi reperitur, eiuſdem vbique ſit periodi. v. g. Oceanus Gallicus ad Garumnam ſeptem horis fluit, & refluit tantùm

quinque, vt ſcribit Scaliger exerc. 52. & Vicomer. lib. 2. Meteor. com. 4. Ad Caput Rubrum mare quatuor horis creſcit, octo verò decreſcit, vt refert Aloyſius Cadamuſtus in ſuis nauigationibus. In mari Adriatico ſex horis accedit, & ſex item recedit. In Erythræo mari ab ortu Lunæ vſque ad plenitudinem quatuordecim continuos dies ſine intermiſſione mare fluere, & dies totidem ad eiuſdem Lunæ decrementum continenter refluere ſe expertum ſcribit in ſua epiſtol. Antonius Fernandus Soc. IESV apud Nicolaum Godignum lib. 1. c. 11. de Abyſſinorum rebus. tum, quia alicubi fluxus & refluxus ſequitur ortum, atque occaſum Lunæ, alibi non ſeruat, nempe vbicumque fluxus & refluxus ſunt variarum periodorum, vt ex Scaligero, Vicomercato & Cadamuſto modò dicebamus, ideóque non poſſit in Lunæ radios referri. Strabo denique lib. 1. Solinus lib. 1. c. 25. & Stoici apud Plutarchum lib. 3. de placitis. c. 17. huius motus & æſtus cauſam referunt in naturam maris. Vnde Seneca lib. 3. nat. qq. c. 16. *Quemadmodum quartana ad horam venit, quemadmodum podagra ad tempus reſpondet, quemadmodum purgatio, ſi nihil obſiſtit, ſtatum diem ſeruat, quemadmodum præſto eſt ad menſem ſuum partus, ſic aquæ interualla habent, quibus ſe retrahant, & quibus reddant. Quædam autem interualla minora ſunt, & ideo notabilia, quædam maiora, nec minùs certa. & quid hoc mirum eſt, cùm videas ordinem rerum & naturam per conſtituta procedere? Hyems nunquam aberrauit. Æſtus ſuo tempore incaluit. Autumni, verique, vt ſolet, facta mutatio eſt. Tam Solſtitium, quàm Æquinoctium,*

Digitized by Google

ſtium, ſuos dies retulit. Sunt & ſub terra minùs nota nobis iura naturæ, ſed non minùs certa. Huic ſententiæ conſonant, quæ de Mexicana palude ſcribuntur, quæ cùm in vna parte ſit dulcis, in alia verò ſalſa, æſtum ſolùm patitur in parte ſalſa.

In tanta igitur opinionum varietate gratis aſſumunt auctores huius ſentētiæ, quod probare debuiſſent, nempe fluxum & refluxum à Lunæ radiis euenire. Itémque explicare cur in nouiluniis, quando Luna minùs abundat lumine, mare vehementiùs concitetur quàm in pleniluniis; & cur in Lunæ quartis, nempe ſeptima & vigeſima-prima, nullus vel minimus ſit æſtus, ex Fracaſtorio lib. de diebus criticis. c. 4. & Buccaferro lib. 2. Meteor. lect. 16. Ac denique cur eodem tempore Orientale & Occidentale mare fluant & refluant; ſi enim enim. v. g. ſurgente Luna in noſtrum hemiſphærium, mare illi ſuppoſitum illius lumine & calore actum fluit, Occiduum, quod Luna non aſpicit, non afficiet; debebit igitur mare Occiduum vel quieſcere, vel refluere, vt in ſuis quartis philoſophatur Albumazar. At id falſum eſt; nam & Orientale & Occidentale mare ſimul fluunt, & ſimul refluunt. quod in vno tantùm orbis loco obſeruari poteſt, nempe in freto Magellanico: etenim in anguſtiis illis in quibus Orientale & Occidentale palagus vniuntur, obſeruarunt Philoſophi diligentes Societatis IESV ſimul intumeſcere, & ſimul deferueſcere. Percunctarer etiam libenter ex Albumazare, Plinio, Auerroë, & aliis, quomodo poſſint Lunæ, aut Solis radij efficere æſtum etiam in parte auerſa,

cùm

cùm ob terræ interpoſitionem non poſſint eò radij Lunæ pertingere? Dicent fortè, eò quidem non peruenire radios directos, peruenire tamen eoſdem reflexos à cælo & aſtris in quæ inciderant directi. Sed illud obſtat, quia in parte maris oppoſiti Lunæ. v. g. viderentur hi radij Lunæ reflexi, & turgeſcentes ex reflexione aquas illuminarent, contrà quàm doceat experientia. Dicent, non illuminare, quòd lux ſit debilis, & diſgregetur in reflexione ad aſtrorum ſphærica corpora, quæ non congregant radios incidentes, vt faciunt leuia corpora concaua, ſed diſgregant. At illud obiiciam ego: tunc multo minùs hi reflexi, & diſgregati radij aquas illas poterunt rarefacere, & tumorem atque ebullitionem efficere. Quippe cùm multo facilius ſit oriri lucem ex radiis reflexis, minorem tamen quàm ex directis, quàm eorum actione aquas ebullire & rarefieri, alióſq; poſteriores effectus prouenire. quare ſi radij illi primũ non poſſunt, nec poterũt ſecundum. Non videtur igitur à Lunæ radiis eſſe maris æſtus. Quin etiã licèt concederemus (neque enim quidquam hac de re nunc definimus) æſtũ maris fieri à Lunæ radiis, vt contendunt auctores primæ & ſecundæ ſententiæ; negaremus tamen ab eiuſdem, vel aſtrorum lumine Nili incrementum prouenire. tum, quia idem tunc deberet accidere etiam aliis fluminibus, præſertim Libyæ. tum, quia nullæ videntur in Nili auctu ex ortu, vel occaſu Lunæ, Solis, aliorúmque aſtrorum, quotidianæ viciſſitudines & varietates, vt ex luminis diuerſitate varióque ſitu citati auctores philoſophantur de maris fluxu atque refluxu.

Digitized by Google

An Nilus augeatur, quòd Solſtitio vapores eleuati in cauernis in Æthiopia, dum eſſet Sol in Capricorno, concreſcant in pluuiam?

CAPVT X.

LVDOVICVS Nugarolæ Comes Veronenſis in ſuo Timotheo, ſeu tract. de Nilo, putat æſtate Nilum creſcere, quòd cùm Sol eſſet in Capricorno, ſiue ſupra Nili fontes, multos ſub terra generarit vapores, qui deinde in Æthiopum hyeme Sole in Cancro intra terræ cauernas in aquam concreſcant. Indéque ſumit argumentum, quòd Nilus in incremento limum ſecum deferat, ob aquam ex vaporibus concretis in cauernis, inde ſecum limum deferentem.

Sed neque opinio hæc nobis ſatisfacit; tum, quia, vt rectè argumentatur Ioannes Goropius in Niloſcopio, æſtate maius frigus eſt in cauernis terræ quàm hyeme: vt autem vapores concreſcant in aquam, indigent frigore; faciliùs igitur id fiet exiſtente Sole in Capricorno, cùm tunc Æthiopibus ſit æſtas: tunc igitur, & non exiſtente Sole in Cancro Nilus creſcet. tum, quia, ſi vapores eleuantur in cauernis à Sole, dum eſt ſuper fontes Nili, neceſſariò quinque menſibus eleuati & ſuſpenſi permanebunt; quod non exiguum

guum videtur abſurdum vigente frigore in cauernis. Nam Ariſtoteles lib. 1. Meteor. ſum. 3. c. 1. explicans naturam vaporis pluuiæ materiæ à caliditate ſurſum eleuatæ, ait. *Propè enim exiſtente Sole vaporis ſurſum fluit fluuius; cùm autem elongatur, aquæ deorſum.* & paulo pòſt. *Cùm autem eleuatur humidum ſemper propter calidi virtutem, & iterum fertur deorſum propter infrigidationem ad terram, propriè nomina paſſionibus imponuntur, & quibuſdam differentiis ipſarum. Cùm enim ſecundùm modica feratur, Gutta: cùm autem ſecundùm maiores partes, Pluuia vocatur. Ex eo autem quod in die euaporat quantum non ſuſpenſum fuerit propter paucitatem ſurſum ducentis ipſum ignis ad eam, quæ eleuatur, aquam, iterum cùm deorſum feratur, quando infrigidatum fuerit noctu,*
4. *vocatur Ros, & Pruina,* &c. Si itaque ex Ariſtotele diſcedente Sole infrigidati vapores coguntur, quî fieri poteſt, vt in frigidiſſimis ſpecubus & cauernis quinque continuos menſes perdurent, & non reſoluantur in aquam, vt fit cùm infrigidantur in aëre? tum, quia non videtur poſſe in cauernis illis contineri tot vapores, qui ſine noua continuáque generatione aliorum poſſint Nilum ingentem omnino fluuium, & ad 18. cubitus Ægyptum inundantem augere. Nec videmus in media aëris regione nubes ad maximam amplitudinem, & ſimul etiam profunditatem, ad quam Nili cauernæ nullam videntur habere proportionem, vt cap. 17. conſtabit, in aquam & pluuias reſolutas poſſe abſque continua aſcenſione nouorum vaporum agros inundare ad pauciſſima milliaria, & exiguam altitudinem.

adeóque

adeóque magis, ſi vera ſit ſententia Ariſtotelis lib.2. de generat tex. 37. ad efficiendam guttam vnam aquæ, requiri aërem in decupla proportione maiorem. qua etiam de re intrà. tum, quia cùm Sol bis accedat ad Æthiopes, biſque ſingulis annis ab eis recedat, Nilus etiam bis quotannis inundaret Sed reſpondet Comes, id futurum fuiſſe, ſi Sol in Capricorno ita diſtaret à Nili fontibus, ſicut diſtat in Cancro; at cùm in Capricorno non diſtet niſi ad 15. gradus in Cancro autem 35. non mirum ſi Sole poſito in Capricorno, non concreſcant vapores, vt faciunt in æſtiuo Solſtitio Sole in Cancro.

Sed huic reſponſioni officere videtur, primò quidem, quia eodem tempore quo augetur Nilus, creſcit etiam Niger, ex Plinio lib.5.cap. 8. cuius fontes ſunt penè ſub Æquinoctiali: quare cùm Sol æquè ab illius fontibus diſtet in Tropico Capricorni, & in Solſtitio æſtiuo, bis in eo ſaltem accideret incrementum. deinde verò, quia etiamſi Sole exiſtente in Capricorno non tantùm Nilus creſeret, quantùm cùm Sol eſt in Cancro, deberet tamen creſcere ſecundùm proportionem, præſertim cùm creſcat etiam Sole in Leone, vbi non adeò diſtat.

Ad argumentum verò de limo reſpondeo, omnes fluuios & torrentes, qui è montibus deſcendunt, maximè ſi inundent, ſecum limum deferre: tenuiores namque partes terræ commiſcentur aquæ, & cum ea defluunt. Poſſetque Comes pari ratione probare, in iiſdem Nili cauernis eſſe aceruos cadauerum beſtiarum, cùm hæc etiam

Nilus

Nilus ſecum deferat. Quid? nónne etiam Strabone teſte lib. 15. Hermus, Cayſtrus, Meandrus, & Caycus ſecum limum ferunt, cùm eo adaugeant agros: nónne idem contingit Euphrati, vt docet M. Tullius lib. 2. de natura. Deorum, ob quam cauſam fertilem reddit Meſopotamiam in eam quaſi nouis agris quotannis illatis? Non igitur id peculiare eſt Nilo; quare etiam argumentum eius nullum eſt.

An Nili augmentum ſit ab Oceano Atlantico?

CAPVT XI.

AB Oceano Atlantico eſſe hoc incrementum plures ſunt arbitrati, qui ab Eteſiis eo tempore flantibus altiùs extollatur, & Nilum ex eo habentem originem adaugeat. Ita ſenſit Euthymenes Maſſilenſis, teſte Plutarcho lib. 4. de placitis. c. 1. Galeno lib. de hiſt. Philoſoph. & Seneca lib. 4. nat. qq c. 2. dicens, ſe Atlanticum mare nauigaſſe, indéque Nilum fluere, cúmque maiorem quandiu Eteſiæ tempus obſeruant; tunc enim eiicitùr mare inſtantibus ventis: cùm autem quieuerint venti, & reſederit pelagus, inde diſcedenti Nilo minorem vim eſſe. Idémque Ægyptiorum Sacerdotes ſenſerunt apud Herodotum lib. 2. Diodorum Siculum lib. 1. & Pierium Valerianum lib. 48. cap. 1. &

refer

refertur eadem ſentẽtia à Lucan. dũ canit lib. 10.

Rumor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
Exundante procul violentum erumpere Nilum,
Æquoreóſque ſales longo miteſcere tractu.

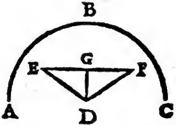
Et redditur veriſimilis ex eo, quòd Nilus viſus ſit aliquando marinam aquam adduxiſſe. Verùm neque hæc ſententia nobis probatur; tum, quia Eteſiæ ſeriùs ſpirant diebus 24. aut 25. quàm creſcat Nilus, ex Ariſtotele, Plinio, & Columella, vt inferiùs oſtendemus. Eteſiæ igitur non ſunt cauſa incrementi: tum, quia Nilus augeretur etiam quotieſcunque à ventis agitabitur Oceanus Atlanticus, contrà quàm accidat: tum, quia Nili fontes non ſunt in littore Oceani Atlantici, aut alterius, vt ſe vidiſſe fingit Euthymenes, cùm iam nimis nota ſint Africæ littora, ſed in altiſſimis Æthiopiæ montibus, vt ſuperiùs docuimus, quò mare non poteſt aſcendere: tum, vt argumentatur Ariſtoteles lib. 1. Meteor. ſum. 4. c. 1. & lib. de plantis. c. 1. cæteríque Peripatetici, & Gregorius Nyſſenus in Hexam. fontes & flumina fiunt ex denſato à frigore vapore in terræ ſpecubus, non à mari. Si enim aqua generari poteſt in aëre ex vaporibus eleuatis actione Solis ad mediam regionem, ibíque denſatis à frigore, cur non idem fieri poſſit in cauernis montium vaporibus eleuatis ex inferiore parte, aut intruſis, ibíque ad fornicem aut latera cauernarum refrigeratis? Idémque conuincit experientia: nam ſi cum ferri foſſoribus cauernas & ſpecus ingrediatis, tactu & oculis ipſis cognoſces latera & fornices aquam ſtillare ſcaturientium fontium materiam & initium. Nec mirum:

Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. ex Theophraſto.

quemadmodum.n. (inquit Nyſſen. loco cit.) *ex imbrium guttis collecta aqua torrentes naſcuntur, licèt guttas ipſas ſeparatim aſpiciens ſingulas per ſe puſillum quiddam, & pro nihilo habendum exiſtimes; ſic & humoris ſenſim e terra manantis copia multis fluentis coactis oriuntur flumina.* Quare etiam ſcripſit Aſclepiodorus, Philippum Macedonum Regem plures rei metallicæ gnaros demiſiſſe in vetus ac deſertum metallum, vt eius ſcrutarentur venas, an auaritia aliquid poſteris reliquiſſet, multíſque diebus luſtrato accenſis lucernis toto ſpecu, retuliſſe, vidiſſe ſe ſolùm magnos fluuios, & immania inertium aquarum receptacula. Hoc idem colligi poteſt ex analogia lacrymarum, quemadmodum enim lacrymæ in oculi angulo lacrymali gignuntur ex ſpiritu, qui ſenſu rei triſtis vt plurimùm compreſſus liquitur, & in aquam diſtillat; ita omnino putandum eſt fieri in fontium & fluminum generatione. Afferri ad hoc idem explicandum ac probandum poteſt ſimilitudo aquę alambico à pharmacopolis ex rebus humidis reſolutæ, allata ad hoc idem propoſitum ab Auerroë in Meteor. Sed non immoramur, quòd euidenter id demonſtrari poſſit ex natura & æquilibrio aquæ; & duo tamquam omnino indubitata ſuppono, Primum eſt. Vt flumen defluat, neceſſe eſſe, vt habeat originem ſeu principium altius fine: & vt omittam teſtimonium Ariſtotelis lib. 2. Meteor. ſum. 1. c. 1. Archimedis, & aliorum, id ratio conuincit. Aqua enim, vel mouetur motu recto, vel circulari; ſi primũ, aut locus in quem fluuius labitur, eſt decliuis, & habeo intentum; id enim nobis dari petebamus in

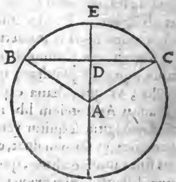
Flumina nõ poſſe oriri immediatè à mari, ſed ex montiũ cauernis liquẽtib. vaporib.

in ſuppoſito; aut accliuis,& tunc fluuius aſcenderet contra naturam aquæ, quippe quæ ſit grauis,cuius eſt naturaliter deſcendere, non autem aſcendere rei leuis proprium:aut denique planus; quo dato aqua contra naturam grauis naturaliter aſcenderet; quod ita colligo. Sit cæli ſuperficies ſphærica. A B. C. centrum mundi D. origo fluminis E. finis F. ita vt aqua ab E. fluat per G ad F. cùm igitur linea ducta à centro D. ad F. ſit longior,quàm quæ ab eodem D.ad G.neceſſe eſt fateri aquam factam fuiſſe viciniorem cæli ſuperficiei A.B.C.& remotiorem à centro D. quare fluens à puncto G.ad F. contra naturam grauis aſcendet. Ne igitur cogatur aqua fluminis contra ſuam naturam aſcendere, neceſſe eſt,vt fluat ab E. versùs D. Sin autem dicatur ſecundum, nempe aquam moueri circulariter ſuper terræ ſuperficiem,peſſimè dicetur, cùm qualitas motiua aquæ ſit grauitas, quæ deorſum rectà impellit, vt quotidiana experientia docet, vt omittamus Ariſtotelem lib. 1. cæli.tex. 7.& ſeq. Neceſſariò igitur ſequitur verum eſſe quod ſupponebamus,vt flumen fluat, exigere principium altius fine: imò eo altius, quo longiùs fluit; in magna diſtantia enim exigua decliuitas paulatim redditur inutilis. Ideóque ſcripſit Leo Baptiſta Albertus lib.10.Archit.c.7.ex Geometris eſſe ne-



ceſſe, vt commodè aqua fluere poſſit, vt ſingulis octo ſtadiis locus ſit vno pede depreſſior.

Alterum, quod tanquam indubitatum ſuppono, eſt aquam maris ſphæricam eſſe, ideóque in æquilibrio; ita vt extima maris ſuperficiès æquè diſtet à mundi centro; & non alicubi magis, alicubi minùs, contra naturam ſphærici. Atque vt omittam teſtimonium Archimedis libro de his quæ veſcuntur in aquis propoſit. 2. Ptolemæi in Almagesto dict. 1. c. 4. Plinij lib. 2. c. 65. & aliorum, id ratione naturali conſtat. Cùm enim omnes partes aquæ ſint graues, neceſſe eſt, vt omnes ad mundi centrum tendāt; ideóque ſphæricè circa centrum diſponantur. vt etiam accidit terræ ob ſuam grauitatem; alioquin neceſſariò aliquæ partes aquæ contra naturam grauis aſcenderent, & in ſublimi violenter conſiſterent, vt ex iam dictis deduci poteſt. Sed maioris perſpicuitatis gratiâ afferatur demonſtratio Ariſtotelis lib. 2. cæli. tex. 31. Sit centrum mundi A. ex quo ducantur lineæ rectæ AB. AC. quæ deinde alia recta coniungantur B C. ducatúrque alia recta ab eodem A. ad E. ſecans in D. baſim trianguli A.B.C.

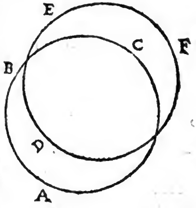


ducatúrque circumferentia ab ipſo B. ad C. per E. tunc ſic aqua ſua natura ſemper defluit ad lo-

ca

ca magis concaua & depreſſiora,ſeu mundi centro A. propinquiora, vt eſt D.reſpectu locorum B.& C.quia A D.minor eſt linea, quàm ſint A B. & A C.aqua igitur defluet ex B. vel ex C. ad D. donec æquetur ad E.qui locus non eſt decliuior, quàm ſit B. & C. ſolùm igitur manebit aqua, & quieſcet circa B.E.C.loca æquidiſtantia à centro mundi A.quare eius ſuperficies erit etiam ſphærica vti linea B. E. C. Quam rem optaſſem diligenter expenſam à Paulo Burgenſi in cap.1.Gen. Melchiore Cano, Ambr.Catherino,aliiſque nobilibus Theologis, dum aquam altiorem eſſe terra, diuerſúmque globum facere putauerunt, & conſequenter aliud eſſe centrum aquæ à centro vniuerſi, ideóque aquæ ſuperficiem non æqualiter vbique diſtare à cētro mundi; eo quòd Deus die tertio dum terram diſcooperuit congregando aquas, eas fecerit terra eminentiores, eíſque aliud centrum conſtituerit,& quaſi aliam ſphæram à ſphæra terræ; vt.v.g. ſit terra A. B. C. & aquæ ſphæra D.E. F. non deſcendere verò, quia ſicut propter bonum vniuerſi contra ſuam peculiarem naturam aſcendit ad impediendumvacuum;ita non deſcendit, ne inundando impediat præcipuum mun-

Aquæ & terræ vnus globus.



di finem, hominis conſeruationem. Verùm, vt dixi, res aliter ſe habet. Cùm enim per congregationem aqua non mutauerit naturam, & inclinatio naturalis formam naturámque ſequatur, ex Ariſtotele lib. 2. Phyſ. cùm antea inclinauerit ad centrum mundi ſalua conſiſtentia terræ, neceſſe eſt etiam, vt nunc remotis impedimentis eodem inclinet. Nec valet quod de duplici appetitu dicunt: vt enim accurrat aqua coutra ſuam naturam quoties eſt periculum vacui, non videmus tamen eandem refugere, quando eſt periculum operiendi partem terræ diſcoopertæ: ſed potiùs ad eam inundandam diffluere, vt docent inundationes maris fluuiorumque in Holandia & Zelandia. quare gratis fingitur hic appetitus. Deinde verò, quia aqua vbique deſcendit reſpectu centri terræ & vniuerſi, ad angulos rectos, non minùs quàm terra, ergo centrum illius idem erit cum centro vniuerſi non minùs quàm terræ: & conſequẽter non efficiet ſphæram diſtinctam. Tertiò, idem conſtat ex ecclipſi Lunæ; ex interpoſitione enim terræ & aquæ reſultat vmbra vnius tantùm figuræ circularis, non duplicis, vt neceſſariò eueniret ſi eſſent diſtinctæ ſphæræ. Quartò, ſi hæc duo infima elementa haberent ſphæras & centra diſtincta, iam fluxus aquæ à mari, quo per aduerſarios gignuntur flumina, eſſet contra naturam. iam enim tranſiret à ſua ſphæra ad ſphæram terræ, elongaretúrque à centro illius, & ad huius centrum approximaret. v. g. dum fluit in locum A. Quintò, in medio mari eſſemus viciniores cælo, quàm cùm degimus in terra, deóque nobis apparerent aſtra multo maiora.

quod

quod tamen falſum eſt: nec vbique hemiſphærium perfectum appareret, cõtrà quàm ab Aſtrologis definiatur. Sextò denique, ſi aqua peculiarem & diſtinctam ſphæram conſtituit, vel ſingula maria & lacus ſingulas ſphæras conſtituunt, vt vnam Mediterraneum, aliam Erythræum, vel omnia ſimul vnam: non primum, vt experientia docet, cùm Mediterraneum. v. g. magnam habeat longitudinem, latitudinem autem exiguam, nec iam maria omnia vnum haberent centrum, vt ſtatuunt aduerſarij: non ſecundum, cùm in multos ſinus à terra diuidantur, atque interſecentur, ideóque non poſſint efficere vnam figuram ſphæricam ſuperiorem ſphæræ terræ. Adde, ipſummet Oceanum continere multas Inſulas extra ipſum prominentes. Ex quo manifeſtè conſtat, terram eſſe altiorem mari; non autem mare altius terra. Neceſſe eſt igitur dicere terram & aquam vnam & eandem ſphæram conſtituere, ideóque vtriuſque idem eſſe centrum magnitudinis, cùm vnius ſphæræ vnicum ſit magnitudinis centrum, & idem etiam centrum grauitatis; non quòd aqua naturaliter debeat tendere in centrum terræ, cùm ſit minùs grauis, vnde niſi aliter exigeret ordo vniuerſi ad bonum animantium terreſtriũ, aqua terram inundaret, vt modò aër terram & aquam circundat: ſed quia æqualiter deberet diſtare à centro, & eſſe terræ concentrica, licèt non eſſet in centro, terræ grauiſſimæ elementorum loco. Sicut cælum habet etiam pro centro, centrum terræ & aquæ, quia ab eo æqualiter diſtat.

Obiicienti verò primò D. Baſilium Homil. 4.

in Hexam. aſſerere, experientia compertum eſſe mare Erythræum eſſe altius terra, reſpondeo numquam id experientia conſtitiſſe, nec naturaliter vlla ratione id fieri poſſe, vt ex dictis atque dicendis conſtabit; graue enim deorſum tendat ſuæ naturæ relictum neceſſe eſt: Diuóque Baſilio obiicimus D. Hieronymum in Pſal. 32. & 135. Chryſoſt. Homil. 9. ad Pop. Antioch. & Damaſcenum lib. 2. de fide. cap. 9. & 10. qui nobiſcum ſentiūnt. Poteſt tamen mare in aliquo æſtu altiùs attolli peculiari aliquo littore, vt in Holandia & Zelandia vſus ipſe docet, vbi incolæ prohibent aggeribus inundationes eius, ne ſata & prata, quæ non longè diſtant, penitùs perdat, ſed id minimè accidit in locis paulo remotioribus, cùm inde flumina decurrant in mare, tamquam depreſſiorem locum.

Obiicienti ſecundò, Dauidem Pſal. 103. videri contrarium ſcribere, verbis illis. *Supra montes ſtabunt aquæ.* &, *Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neque conuertentur operire terram*; reſpondemus cum Damaſceno lib. 2. de fide. cap. 9. & 10. Iacobo de Valentia, & aliis, Prophetam agere de aquis initio ſuæ creationis, quaſi veſtibus operientibus terram, ſed imperio diuinæ ſolius voluntatis in locis terræ humilioribus concluſis, vt magna ex parte terra emineret, & redderetur apta ad gignendas herbas & fruges ad animantium ſuſtentationem. Ideóque *ſupra montes*, id eſt, terram, quæ iuſſu Dei exaggerata eſt in montes, vt in eius cauernis reciperetur aqua. *Stabunt*, id eſt, ſtabant aquæ; eſt enim futurum pro præterito, quo carent Hebræi. & ſubiungens quid

Digitized by Google

quid die tertio factum ſit, dicit ſolo Dei iuſſu quaſi increpatione terribili fugiſſe & receſſiſſe aquas ad decliuiora loca & cauernas terræ; ideóque cæpiſſe apparere editos montes, quaſi aſcendiſſent, & ſimul etiam depreſſos campos in loco humili, quaſi deſcendiſſent, cùm antea omnia aquis operirentur. Quare à Deo conſtitutos terminos, altioris ſcilicet littoris, aquæ non audebunt deinceps tranſgredi vi ſua, & contra Dei voluntatem denuò operire terram. In inſtitutione enim elementorum naturæ aquæ, vt pote graui, indidit Deus, vt ſemper deſcendat ad loca decliuiora. Quare Prophetæ locus aduerſariis nullo modo fauet.

Obiicienti tertiò, eſſe naturale guttæ aquæ ſuſcipere figuram ſphæricam: ergo etiam tota aqua habebit peculiarem ſphæricam figuram; reſpondemus primò, experientia conſtare, id non conuenire aquæ in maiori quantitate. v. g. fluminibus & lacubus, ideo ſi ex gutta aduerſarij probāt figuram circularem aquæ, oppoſitum probamus nos ex fluminibus. Reſpondeo ſecundò, in gutta id fieri, tum, quia minorem habet grauitatem quàm appetitum ad ſui conſeruationem, quæ in vnione conſiſtit. & quia vnio circularis eſt maxima, ideo gutta ſumit per accidens figuram ſphæricam. quæ ratio ceſſat in maiori quantitate. tum ex Alberto lib. 2. Meteor. tr. 1. c. 23. quia omnes eius partes æquè graues æquè feſtinant deſcendere ad centrum linea breuiſſima. Vt igitur rem concludam; aquæ elementum conſtituit vnam ſphæram cum terra, & ob id eſt in æquilibrio; cùm in ſphæra omnes lineæ rectæ ductæ à centro

Cur aquæ gutta ſit figuræ ſphæricæ.

ad circumferentiam ſint æquales, vt patet ex definitione circuli, & ſphæræ Euclidis lib. 1. & 11. ideo nulla pars ſuperficiei maris erit altior altera: cùm id dicatur altius altero, à quo lineæ vſque ad centrum ductæ ſunt longiores, quia cùm ſit vicinius cælo, remotius eſt à centro, quàm illæ lineæ, quæ ab alia re ad idem centrum ducuntur.

His duobus ſuppoſitis ſic argumentor. Fons & origo fluminum eſt altior fine ex primo ſuppoſito. finis eſt altior mari in quod flumen influit, vel ſaltem non depreſſior, aliter enim mare in flumen influeret, retróque flumina fluerent, & non in mare; ergo origo & fons fluminum eſt altior mari in quod influit. At nullibi mare eminentius aut altius eſt ea parte in quam influit flumen, cùm in figura ſphærica, qualis eſt ſuperficies maris, vna pars non ſit altior altera, circumferentia vbique æqualiter diſtante à centro, ex ſecundo ſuppoſito: ergo mare vbique depreſſius eſt, eóque magis quo flumen longiùs fluit. v.g. Nili origine & fonte ad minimum quatuor ſtadiis & quingentis pedibus, quippe cùm Nilus, vt libro 1. diximus, ad minimum fluat vigintiquatuor ſtadiorum millibus, non numeratis ſinuoſis & magnis eius flexibus. Non igitur Nilus, aut vlla alia flumina originem habent à mari, ne tam ſublimè contra naturam grauis aqua cogatur ad fontem & fluminis originem aſcendere.

Huic euidenti argumento conatus eſt reſpondere Scaliger exerc. 46. negauítque ſequi quod contendimus, eo quòd pars ſuperior aquæ propellat inferiorem, vnde fit, vt vbi in mari ſunt ſpecus & meatus; protrudatur pars inferior à ſuperiore

periore ſuperincumbente; ideóque non naturaliter, vt demonſtrat argumentum, ſed vi aquam eleuari ſupra terram, & efficere fontes initia fluminum.

Verùm hæc reſponſio inſolubiles difficultates patitur. Primò enim falſiſſimum eſt, elementa in propriis locis grauitare, & conſequenter partem ſuperiorem aquæ protrudere inferiorem, vt probat Syrianus, & Ptolemæus apud Simplicium lib. 4. de cælo. tex. 16. ex vrinatoribus ac natantibus, qui in profundo maris non maius onus ſentiunt ſuperincumbens humeris, quàm cùm ſub ipſa tantùm aquæ ſuperficie natant. Idem experiuntur omnes quotidie cùm hauriunt aquam è puteis: vas enim aqua plenum non magis grauitat altè in aquam demerſum, quàm immediatè ſub ſuperficie. quod etiam de aliis elementis docet Themiſtius apud Auerroëm lib. 4. de cælo. tex. 30. Simplicius lib. 4. de cælo. c. 16. Syriânus & alij, quicquid opinatus ſit Petrus de Abano differentia 14. Idémque conuincit ratio: nulla enim datur cauſa ob quam elementa in propriis ſphæris grauitent, aut leuitent, cùm elementa non moueantur, niſi vt ſuum aſſequantur locum. At in ſua ſphæra iam habent: non eſt igitur cur moueri debeant. Quòd ſi Ariſtoteles lib. 2. de cælo. tex. 29. 30. 39. & Sect. 10. Probl. 45. & Sect. 25. Probl. 23. aliter ſentire videtur de aëre, reſpondet D. Thomas, eum de aëre mixto vaporibus aqueis, aut Topicè fuiſſe locutum. Sicut etiam ob eandem aqueam humiditatem animalis vox deſcendit, potiùs quàm aſcendat: & ex eius ad terram repercuſſione fit etiam magis audibilis deorſum,

Elemẽta in propriis ſphæris non grauitare, aut leuitare.

quàm

Digitized by Google

quàm ſurſum, vbi vox ob aëris immenſitatem euaneſcit. Eadémque cauſa aſſignanda eſt quæſito cur, qui in cubiculo ſunt exaudiant colloquétes in via, hi verò non audiant confabulantes in cubiculo? Nec Ptolemæus, Themiſtius, & alij Ariſtoteli concedunt vtrem aëre inflatum eſſe maioris ponderis quàm vacuum, ſi aëre puro, non vaporibus mixto, vt eſt ſpiritus & anhelitus animalis, impleatur, aut ob frigiditatem vtris partes aëris in aquam non concreſcant, dum impletur. Quare neque nos ſub dio & aperto cælo cùm totus aër in nos incumbit, maius pondus ſentimus, quàm cùm paruo in cubiculo incluſi ſumus, vbi exiguo aëri ſubiicimur. At, inquies, lignum centum librarum, & plumbum librarum decem decidentia quamdiu ſunt in aëre, velociùs mouetur lignum, quàm plumbum, cùm autem impingunt in aquam, lignum ſupernatat, plumbum verò deſcendit. Quod accidit, ex Ariſtotele, quia aër in ligno in propria ſphæra grauitabat. Reſpondeo, plumbum in aquam mergitur, non trabs, non quòd aër grauitet in aëre, & non in aqua, ſed quia elementa grauia in plumbo magis ſuperant leuia in plumbo, quàm in ligno: nam aqua, quæ eſt in trabe, in aqua neque trahit ſurſum, neque deorſum, terra trahit deorſum, aër & ignis ſurſum: & quia plus eſt aëris, & ignis in trabe quàm terræ, nõ mergitur In plumbo autem quia eſt plus terræ, quàm ignis & aëris, mergitur. In aëre verò etiam trabs fertur deorsũ, quia aër nec mouet ſurſum, nec deorſum, ignis rapit ſurſum, terra & aqua pertrahũt deorſum, & quia plus habet terræ & aquæ quàm ignis ſolius, moue

Digitized by Google

mouetur deorſum. Et licèt proportione partium plumbum plus habeat terræ & aquæ reſpectu ignis, quàm magna trabs, ſimpliciter tamen longè plus eſt terræ & aquæ in trabe, quàm in paruo plumbo, & ideo grauior, citiúſque mouetur. Vel certè aër in ligno ſuſtentat, quia non vult deſcendere ſub aquam, vnde ob hoc magna ſuſtinet onera: in aëre autem, quia adhuc non mouebatur extra ſuam ſphæram, non reſiſtebat elementis deſcendentibus, vt facit, cùm volunt illud extra ſuum locum abducere. In plumbo autem immerſo non ita reſiſtit, quia ob plumbi denſitatem eſt admodùm exiguus. Non igitur aqua, aut alia elementa in ſuis ſphæris grauitant, aut leuitant.

Secundò verò, quia aqua non poteſt altiùs aſcendere, quàm deſcenderit, vt & communis ſenſus, & experientia, & ratio ipſa demonſtrat, aliàs enim contra naturam grauium aſcenderet. Eſtque Scaligero afferenda ratio, cur ſi id fiat in mari, non fiat etiam in puteis, ita vt immiſſo tubo prominente extra orificium putei, inferior pars aquæ non protrudatur à ſuperincumbente ſuperiore, ita vt abſque ductorio fune, aut trochlea, & ſine vaſe, abſque labore aquam hauriamus. Similique arte abſque vllo negotio non poſſimus efficere fontes perennes, altera tubi parte infixa in inferiori parte vaſis aqua repleti, vt ſuperior aquæ pars inferiorem in eam tubi partem poſſit propellere; altera verò ſupereminente orificio vaſis, & refundente eandem aquam in idem vas, vt iterum fluat.

Tertiò denique pugnantia loquitur Scaliger; ſi

ſi enim ſuperior pars elementi aquæ propellit ſuo pondere inferiorem, eámque cogit ſubire ſpecus & cauernas, & eleuari in montibus ad fontium ſcaturigines fluminum principia, iam aqua vi ſua naturali, non autem violenter aſcendet in montes; non igitur grauia naturaliter deorſum, & leuia ſurſum ferentur, contrà quàm ſtatuat Ariſtoteles lib.1.de cælo.tex.9.10.11.& alibi ſæpe, vel vni eidémque corpori ſimplici duo contrarij motus competent, contra eundem Ariſtot.ibid.& lib.1.Meteor.c.2. Conatus eſt etiam reſpōdere Franciſcus Valeſius lib.de ſacra Philoſophia.c.63.aſſerens, argumentum omnino conuincere, ſi ſupponamus mare quieſcere, ac perpetuò ventis agitari: ob id poſſe aquam in fundo maris protrudi in cauernas terræ, quæ deinde emergat in fontes, & efficiat fluminum principia. Sed haud melior eſt hæc Valeſij reſponſio, quàm fuerit Scaligeri. Illi enim obſtant tum argumenta facta contra Scaligerum, quamuis enim agites aquam profundi putei, nunquam facies, vt per tubum ſurſum ad orificium aſcendat: tum, quia aqua ſolùm tantùm aſcendit quãtùm deſcendit, mare autem non adeò æſtuat, vt altiſſimos montes tranſcendat, quod omnino oporteret, ſi flumina & fontes inde fluunt: tum, quia in fundo maris aut vix; aut ne vix quidem agitatur aqua, vnde in tempeſtatibus piſces ima petũt, vt quieſcant, & agitationem vitent: tum, quia ſuppoſito moueri & agitari, cùm infiniti ſint cauernarum receſſus & anfractùs, in ipſo penè initio cauernarum motus omnis ceſſabit, & quieſcet aqua: tum, quia ſi cauernæ. v. g. Medoaci excurrunt ab

oriente

Digitized by Google

oriente in occidentem Solem,& ob motũ maris Adriatici aquæ aſcendunt in montes Euganeos ad orificium fontis,cùm flabunt Eteſiæ,aut Boreas,Africus,vel Libycus,Adriaticũ mare in contrarium, aut certè in diuerſa fluet; quare haud ampliùs poterunt aquæ propelli ad fontem; ceſſabit igitur Medoaci fluxus:aut certè pro diuerſitate agitationis maris variabitur aquarũ Medoaci copia & fluxus, quod tamen non fit. Itémque cùm ſæpe mare patiatur malaciam, vel certè non ſemper ibidem agitetur, non agitato mari vbi ſunt ſpecus initia fluminum, per Valeſium flumina non fluent. quod repugnat quotidianæ experientiæ.

Fruſtra denique tentauit argumentum ſoluere Plato in Phædone in fin.Plinius lib. 2.cap.56. & D. Baſilius Homil. 4. in Hexamer. dicentes, oriri quidem flumina è Tartaro,aut mari,ſed ſpiritu flatúve interiùs mouente aquam ſurſum impelli ad ſcaturiginem: tum, quia quæ diſputat Ariſtoteles lib. 2. Meteor. de fluxu fluminum è Tartaro fluctuante, valent etiam contra huiuſmodi flatus impulſum:tum, quia mirum videtur ſi ab hoc ſpiritu impelluntur aquę,cur ſi ponatur fiſtula,quæ ex fundo maris ſuperemineat, ſimilis ſpiritus non impellat etiam aquam ſurſum, vel ſi ſcopulum excaues vſque ad fundum maris, vel fodias puteum, non ſtatim oriatur flumen. tum, quia ſi fontes à ſpiritu fiunt, aprica & calidiora loca aquis maximè abundarent, & egerent frigidiora. Cùm enim ſpiritus à calore Solis fiant, vt conſtat ex Ariſtotele lib.1.Meteor. ſum. 3. c.1.& lib.2.ſum.2.c.2.& Sect.26.Probl.12,13. 14. etiam

actione

Digitized by Google

actione Solis augerentur. & tamen, vt notat D. Gregorius Nyſſenus in Hexam. & alij, loca Septentrioni proxima & frigidiora aquis magis abundant. Signum eſt igitur frigiditatem, & non exhalationem ſeu ſpiritum eſſe fontium & fluminum efficientem cauſam: tum, quia ſi aqua à ſpiritu impulſa à mari aſcenderet ad fontem, non ſolùm teperet, verùm etiam vehementer caleret, & ferueret, vti euenit aquis thermalibus Aponitanis S. Helenæ, & aliis in agro Patauino ſubterraneis ignibus calefactis. Si enim ille ſpiritus ſit remiſsè calidus in egreſſu è cauernis, non habebit tantam vim, vt poſſit aquas per ſe graues ſurſum euehere.

Accedit (vt nihil dicam de frigidis cauernarum lateribus, ac fornice) aquas ſua frigiditate debere impetum ſeſe efferentium exhalationum retundere, & potiùs eas ſecum trahere, quàm ab ipſis impelli & trahi. Nam etiam exhalatio materia ventorum frigefacta à media aëris regione deorſum fertur, nedum euehit vlteriùs ſurſum aliud ſeipſa grauius. tum, quia in mari deprehenderentur ex retortis aquis, & vorticibus hiatus & loca, vbi aquæ cauernas montium ſubirent; vt accidit Scyllæ & Charybdi, ſicut diſputat Ariſtoteles Sect. 23. Probl. 5. Danubio, & aliis fluminibus. tum, quia æſtate augerentur flumina, cùm ob calorem vehementiorem Solis huiuſmodi flatus & ſpiritus ſubterranei roborari & multiplicari debeant: eadémque viciſſitudo deprehenderetur in reliquo anni ſpatio pro varietate temporum. tum, quia hic ſpiritus deprehenderetur ex ebullitione etiam in mari, ipſique

fon

fontes in ampullas ſurgerent, vt accidit in dolio muſti, quod non videmus. tum, quia ille ſpiritus & exhalatio cum aqua eructaret quicquid in fundo maris adeſſet prope cauernas fluminum principia, non ſecus atque fiat in fonte Marſyæ, de quo Plinius lib. 31. cap. 2. tum, quia aqua fontium & fluminum eſſet ſalſa, quippe quæ ex ſalſo mari à ſpiritu impellatur. Dices percolari nō ſecus ac ſi demittas obturatum figulinum vas nouum in fundum maris, quod repletur aqua dulci. Sed huic rei obſtat, tum, quia retundetur impetus ſpiritus impellentis ſurſum aquas ex opinione aduerſariorum: tum, quia meatibus paulatim patefactis humor ſalſus ſalſugine ſua fontis aquas omnes inficeret, iuxta doctrinam Ariſtotelis, dum Sect. 23. Probl. 37. quærit, cur ſi quis fodiat in littore maris, priùs aqua dulcis emanet, mox ſalſa efficiatur? & ex iam relicta ſalſedine in cauernis meatus eſſent ſalſi, cùm ea ſit aquæ natura, vt facilè ſaporem contrahat terræ, quam lambit, vt docet Plato in Phædone; Ariſtoteles lib. 2. Meteor. Plinius lib. 31. cap. 4. Vitruuius lib. 8. c. 3. & conſtat experientia aquarum ſulphurearum, & fluminis Himeræ in Sicilia, quod à fonte progreſſum bipartito alueo diuiditur, & ramus ille qui versùs Ennam profluit per terram dulcem, dulcis eſt, alter, qui per terram ex qua foditur ſal, decurrit, ſalſus eſt, vnde iam mutato nomine Salſa dicitur. quare omnes fontes veherent aquam ſalſam. Tum denique, quia fontes & flumina, præſertim maxima, potiùs in planitie, quàm in montibus orirentur;

Digitized by Google

quippe quæ minùs à mari, ex quo per aduerſarios fluunt, remota, & ſpiritus vberior futurus ſit, & impetus vehementior, nec adeò ſublimè cogatur euehere aquam. At accidit oppoſitum, vt præter Ariſtotelem docet experientia: Indus enim è Caucaſo, Tanais in Sarmatia è Riffeo, Araxas è Periarde in Armenia, Padus in Alpibus Italiæ è Veſuuio, Danubius in Germania ex Arnobia, Rhenus, Rhodanus & Iſara ex Alpiū iugo fluūt, idémque de cæteris, quæ tantùm è magnis montibus oriuntur, eo quòd in his ſolùm magni ſpecus eſſe poſſint in quibus copioſus vapor in aquam concreſcat. Quòd ſi Pyramus ex planitie fluere videtur, id euenit quòd in Tauri cauernis concretus vapor in aquam ibi primùm exitum nanciſcatur: vt etiam idem accidere vidi in agro Veronenſi prope Montorium in villa, quæ Scaligerorum Principum fuerat, magno impetu erumpentibus in planitie: ſed in Alpibus genitis aquis adeò copioſis, vt triplicem alueum repleant, quorum vnus Veronam ducitur, alter ad oppidum S. Martini, & tertius irrigandis agris vſque ad Atheſim deſeruit ciuibus: adeò vt, ſi in vnum aquæ omnes ſimul confluant, non exiguum ſint effecturæ flumen. Neceſſe eſt igitur vt concludamus cum Ariſtotele lib. 1. Meteor. ſum. 4. c. 1. & lib. de plantis. c. 1. Plutarcho in Æmilio, Auerroë in Meteoris, & ibidem Alexandro, Philopono, Olympiodoro, Buccaferro, Vicomercato, Gabriele Falopio lib. de aquis medic. c. 3. Agricola lib. de his quæ fluunt è terra, Gregor. Nyſſeno in Hexam. cætetiſque Peripateticis; quicquid in

contra

contrarium ſenſerit Homerus lib. 21. Iliad. dum ait;

——profundi magna potentia Oceani,
Ex quo omnes fluuij, & totum mare,
Et omnes fontes, & putei alti fluunt.

quem ſequuti ſunt Lucretius lib. 6. Seneca lib. 3. nat. qq c. 15. Plinius lib. 2. c. 65. Philo lib. de Opificio mundi, Albertus lib. 2. Meteor. tr. 2. c. 11. Iandunus tr. 4. c. 1. Scaliger, & Valeſius locis citatis, & Andreas Baccius lib. 1. de aquis. c. 4. & 5. non poſſe flumina per terræ cuniculos è mari prouenire: ſed inde tantùm fieri quòd vapor, vt Pontani in Meteoris verbis vtar,

——montana rigens vt frigora ſenſit,
In ſtillas abit, & longo fluit agmine multus
Deſuper ima petens, donec iam viribus auctis
Erumpit vallo, atq; in campos turgidus exit.

Quòd ſi primò obiicias. Cùm æſtate cauernæ in quibus, ex Ariſtotele, vapores coguntur in aquam, ſint frigidiores, fontes & flumina magis tunc aquis abundarent, & tamen accidit oppoſitum. Reſpondeo, id omnino futurum fuiſſe, ſi cætera eſſent paria, at ſecus res ſe habet, tum, quia in æſtate imbres, quibus valdè augentur flumina, rariùs fiunt, quàm in hyeme: tum, quia æſtate vehementi actione Solis multi reſoluuntur vapores, vnde etiam fit, vt tunc in media aëris regione pluuiæ rariùs fiant, quàm hyeme.

Si ſecundò obiicias, Eccl. c. 1. omnia flumina oriri à mari, ideo mare non redundare, licèt in illud influant flumina. Reſpondeo primò, torrentes intelligi, qui fiunt ex vaporibus in pluuiam

denſatis, à mari præcipuè eleuatis, & in mare decurrunt; vnde redeunt ad principium à quo prodierunt. Explicatio hæc authorem habet D. Hieronymum in Commentariis ſecundùm moralem ſenſum, vbi dictum illud accommodat hominibus, notátque dici torrentes, & non flumina, eo quòd citò prætereant, ſicut torrentes citò deficiunt. Eodémque modo Septuaginta non flumina, ſed torrentes ſunt interpretati. Authorem item Olympiodorum, qui vt præcipuam ſecundùm litteram præſentis loci intelligentiam ponit: atque ad hoc idem propoſitum adducit illud Amos Prophetæ c. 5. *Qui vocat aquas maris, & effundit ſuper faciem terræ.* Loquitur enim de pluuia, teſte etiam D. Hieronymo, & Gregor. Nyſſeno in Hexam. poſt medium. Ideo etiam præmiſit Propheta: *Facientem Arcturum & Orionem, & conuertentem in mane tenebras, & diem in noctem mutantem.* Sunt enim ſtellæ, quæ ſolent pluuias gignere. Quare de Orione dixit Ariſtoteles lib. 2. Meteor. ſum. 2. c. 2. *Incertus autem & moleſtus Orion eſſe videtur, & occumbens, & oriens, quia in tranſmutatione temporis accidit occaſus & ortus, æſtate, aut hyeme.* & Virgilius lib. 1. Æneid.

Cùm ſubito aſſurgens fluctuo nimboſus Orion.

& lib. 4. Æneid.

Dum pelago deſæuit hyems, & aquoſus Orion.

& de Arcturo idem lib. 1. Æneid.

——— dum imber & ignes

Arcturum, pluuiaſq; Hyadas, geminoſq; Triones.

& in Rudente Plautus eundem Arcturum ita loquentem facit.

Increpui

Digitized by Google

Increpui hybernum, & fluctus moui maritimos. & Plinius lib. 18. c. 28. de ambobus, & ſimul de Hœdis. *Hæ* (ait, tempeſtates, grandines, procellæ) *ab horridis ſyderibus exeunt, vt ſæpius diximus, veluti Arcturo, Orione, Hœdis.* Videndus hac eadem de re Columella lib. 2. c. 4. Reſpondeo ſecundò, poſſe pariter intelligi flumina ipſa, quæ non immediatè, ſed mediatè exeant à mari, eo quòd vapores, qui intra terræ cauernas in aquam diſtillant, & fontes ac flumina efficiunt, eleuantur ab aqua, quæ vel ex mari in imas cauernas penetrat, & actione Solis verſa in vapores ad fornices & latera cauernarum aſcendit, ibíque agente frigore iterum in aquæ formam tranſit: vel à mari eleuati in cauernas terræ propelluntur. Quò fit, teſte etiam Ariſtotele lib. 2. Meteor. c. 2. & Lucretio lib. 6. vt mare non redundet, quia non maior vis aquarum id ingrediatur, quàm ex eo actione Solis mediis vaporibus ſit eleuata, & frigoris vi, aut mediæ aëris regionis in pluuias, aut montium cauernarum, ex quibus flumina oriuntur, in ſtillas abierit. Quod autem initio capitis dicebatur, viſum aliquando Nilum aquam marinam detuliſſe, exiſtimamus primò fabulam eſſe non abſimilem multis aliis, quæ de aquis referuntur, v. g. quod ab eodem Euthymene Maſſilienſi cum quo hoc capite diſputamus, aſſeritur Atlanticum mare eſſe dulce, ita. n. ait apud Senecam lib. 4. nat. qq. c. 2. Sed dato id aliquando viſum, non inſolubilem habet difficultatem, quamuis Nilus originem non habeat à mari. Etenim non omnis ſalſedo à mari eſt, alioquin & Hymeræ fluuiùs, de

Salſedinis natura.

de quo ſuprà, & flumen apud portas Caſpias, cuius ſumma denſantur in ſalem, amne reliquo veluti ſub gelu fluente, & apud Bactros Ochus & Oxus ſalis ramenta deferentes, ex Plinio lib. 31. c. 7. aquæ thermales, quæ continent ſalem, vt aquæ balnei Aponitani in agro Patauino, balnei montis Catini in agro Piſtorienſi, fons ſalſus in Prouincia Narbonenſi, ipſis marinis aquis ſalſior, ex Pomponio Mela lib. 2. c. 5. alius in agro Volaterrano, ex Falopio lib. de aquis thermalibus. c. 8. & alij ex Plinio lib. 31. c. 7. putei ſalis in agro Placentino; ſal foſſilis apud Halam in Comitatu Tirolis; item ſal croceus tranſlucidus & odoratiſſimus effoſſus in Cappadocia, & qui in Oromeno Indiæ monte, & Egelaſtæ in Hiſpania citeriori, ex Plinio loco cit. & qui, eodem teſte, fit ex carbone & lignis, aliíque plures, de quibus Galenus lib. 11. ſimpl. medic. fac. eſſent etiam à mari: vt omittam aquas pluuias ſalſas, quæ in Boſphoro ter frumenta conſumpſerunt, ex Plinio lib. 31. c. 4. & Georgio Agricola lib. 3. de his, quæ è terra fluxerunt. Reſpondeo igitur ex Ariſtotele lib. de ſenſu & ſenſ. c. 4. Plinio & Galeno locis cit. & Falopio lib de aquis therm. c. 11. non ſolùm in mari ſalſedinem fieri, verùm etiam in lacubus, fluminibus, & terra, ex admixtione ſcilicet partium terreſtrium aduſtarum cum humido aqueo. Vnde Ariſtoteles Sect. 23. Probl. 30. hanc vult eſſe cauſam, cur ſuperiores partes aquarum putealium ſint magis ſalſæ, quàm inferiores, & Plutarchus lib. de cauſis nat c. 9. cum Plinio lib. 31. c. 4. vt æſtate mare ſit magis ſalſum, & amarum quàm hyeme;

Digitized by Google

hyeme: & Galenus, vt ex Tragaſio lacu,& Plinius loco cit c 7.vt circa Memphim æſtate colligatur ſal aquis æſtu Solis abſumptis & concretis. Notauit autem idem Plinius loco cit.& ante eum Theophraſtus lib. 1.c.7.& 8.& lib. 6.c.14.de cauſis plant.omnem locum,in quo reperitur ſal,ſterilem eſſe, nihilque gignere. Sed cur, inquies? Cauſæ petendæ ſunt ex Theophraſto loc.cit. qui quærens cur in plantis ſapores omnes præter ſalſum reperiantur? reſpondet,id fieri,tum,quia ſalſedo ita terræ & geminum vires erodit, vt impediatur generationis & nutritionis facultas, vnde piſces,& quæ in mari naſcuntur, non ſine dulcedine aut aliorum ſaporum qualitate proueniunt. tum, quia humor ſalſus ob pondus non poſſit à Sole aut calore attrahi,ſed ſolùm quod dulce eſt & leue,vt patet ex mari: cibo igitur minùs idoneus eſt, ideóque à nulla planta hauritur; non enim poſſet illum ſurſum eleuare, & creſcere. tum,quia talis humor nullam alterationem, aut putredinem in plantis neceſſariam facilè capit. Vnde experientia conſtat, ſi lignum marinam, aut ſalitam aquam imbiberit, igne comburi non poſſe. Hinc fit,vt ſi aliquibus plantis aliqua ſalſedo acciderit,vt contingit ciceri, natura illam,vtpote alienam, ad putamen & partes exteriores tranſmittat, vt fructus interior incolumis cuſtodiatur. Quod igitur cauſa eſt cæteris ne generentur,idem nihil ex ſe generare poſſe ratio demonſtrat. Sed ad rem noſtram redeo. Non eſt igitur mirum,ſi vapor,aut humor aduſtus, Soliſque radiis perpetuò toſtus in arenis & lacubus Ægypti,

& Æthiopiæ fuerit ſalſedinis cauſa; cùm Ægyptus plurimùm roris habeat, qui matutino tempore arenis inſidens, ac eis ſeſe miſcens, Solis deinde calore in ſalem concreſcit. In quam etiam cauſam referenda eſt amaritudo fontium, qui inter mare Erythræum & Nilum interiacent; & nitroſa illa aquarũ infectio puteorum in Arabia Mechæ, vt notauit Georgius Agricola lib. 1. de nat. eorum, quæ fluxerunt è terra. Fieri igitur potuit, vt Nilus aliquando ſit ſalſo infectus ſucco ob aduſtos vapores, vel rorem copioſiorem, aut alium humorem in ſalem concretum; vnde Carrhis Arabiæ oppido muros domóſque conficiunt maſſis ſalis: & Ptolemæus, cùm circa Peluſium caſtra haberet, magnas ſalis glebas adinuenit, quo etiam exemplo poſtea inter Ægyptum & Arabiam etiam ſqualentibus locis cœptus eſt inueniri detractis arenis. Circa Hammonis Oraculum Cyrenaici quoque tractus nobilitantur Hammoniaco, & ipſo, quia ſub arenis inueniatur, appellato, ex Plinio lib. 31. c. 7. vel ob ſalſas & amaras pluuias corruptus; ter enim magna Ægypti peſtilentia ſalſas pluuias cecidiſſe ſcribit idem Plinius lib. 31. cap. 4. & fauet, quod litteris mandauit Athenæus lib. 2. c. 2. ob ſiccitatem circa Nilum aliquando aquam venenatam fluxiſſe, eiúſque potu periiſſe multos. Ex his igitur cauſis videri aliquando potuit Nilus aquam marinam detuliſſe.

An

Digitized by Google

An incrementum Nili fiat ab eliquatis niuibus in Æthiopia?

Capvt XII.

Celebris fuit opinio, Nilum augeri ab eliquatis niuibus in mõtibus Æthiopiæ. Authores habuit Sophoclẽ, Anaxagoram, ex Galeno lib. de hiſt. Philoſ. eiúſque diſcipulum Euripidem in Helena, & Archelao, quam non improbabilem putat Lucretius, ſic canens extremo libro ſuæ Philoſophiæ.

Forſitan Æthiopum penitùs de montibus altis
Creſcit, vbi campos altas deſcendere ningues
Tabificis ſubigit radiis Sol omnia luſtrans.

Eandem ſequutus eſt Statius lib. 4. Thebaidos ita ſcribens.

Sic vbi ſe magnis refluus ſuppreſſit in antris
Nilus, & Eoæ liquentia pabula brumæ
Ore premit, fumant deſerta gurgite valles
Et patris vndoſi ſonitus expectat hiulca
Ægyptus, donec Phariis alimenta rogatus
Donet agris, magnúmque inducat meſſibus annum.

qui etiam lib. 8. de iiſdem niuibus ſub pruinæ nomine diſſerens canit.

Qualis vbi auerſi ſecretus pabula cæli
Nilus, & Eoas magno bibit ore pruinas,
Scindit fontis opes, ſeptemq́; patentibus aruis
In mare fert hyemes. ———

Eandem ſententiam veriſſimam putat Dio in

Digitized by Google

Epitome Seueri, quamuis non ab Æthiopia, ſed ab Atlante deriuet Nilum; Herodotus modeſtiſſimam arbitratur. Eius meminit Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. Diodorus Siculus lib. 1. Ariſtides in oratione Ægyptiaca, Lucanus lib. 10. Claudianus Epigr. de Nilo, Pomponius Mela lib. 1. c. 5. Author libri de Nilo, & ex recentioribus Pierius Valerianus lib. 34. c. de diluuio Nili, Franciſcus Patritius lib 7. diſcuſſ. M. Antonius Sabellicus, Hieronymus Fracaſtorius tr. de Nilo, & Paulus Iouius:

Sed nobis ſententia hæc non probatur, non quòd niues generari non poſſint in Æthiopia, vt putauit Proclus in Timęum Platonis, Diodorus, Seneca, Lucanus, Ariſtides, Author libri de Nilo, & Abulenſis in Gen. cap. 2. q. 17. cùm experientia conſtet, id falſum eſſe, vt docent Abyſſini, & Luſitani apud Paulum Iouium, & Ioannem Barrium in ſua Aſia lib. 10. dec. 1 cap. 1. ídque confirmari poteſt ex Tacito, qui lib 21. docet, Libanum montem haud multùm ab Ægypto diſtantem in ſummis etiam caloribus niue eſſe coopertum: ſed quòd hæ ſint magis versùs Tropicum hyemalem, quàm fontes Nili, vt ſcripſit oculatus teſtis Franciſcus Aluarez in peregrinatione Æthiopica. cap. vlt deinde quia etiamſi eſſent vbi ſunt fontes Nili, non tamen poſſent eſſe cauſa illius incrementi; multo enim citiùs à Sole liquefierent, nempe cùm à Capricorno progreditur ad Æquatorem; eſſet enim illis perpendicularis, & non cùm eſt in Cancro, quippe qui tunc ſit remotiſſimus, & ex conſequenti vigeat frigus & hyems

hyems in Æthiopia; quare tūc nix potiùs cadet, quàm liqueſcat. Confirmatur experientia, quia apud nos niues liqueſcūt ingrediēte Sole ad minimum ſignum Tauri, cùm diſtat ad 50. gradùs; ergo multo faciliùs eodem tempore niues illæ liqueſcent in Æthiopia parum diſtantes. nullo igitur modo expectabunt Iunium, aut Iulium menſem Qua etiam, vt argumentatur Diodorus Siculus, ſi incrementum eſſet à niuibus, per id tempus inde ſpiraret ventus maximè frigidus, quod tamen falſum eſt. Adde ex Authore libri de Nilo, cū ex multa niue fiat exigua admodùm aqua, haud poſſe concipi, tantam ibi niuem reperiri, quæ liqueſcens adeò Nilum augeat, vt Ægyptum inundet. Denique ex Ariſtotele libr. 2. Poſt. t. 24. Nilus fluit pleniſſimus in fine Lunæ; at frigore concreta & congelata magis liqueſcūt in plenilunio, cùm & noctes plenilunij ſint calidiores. Quare Ariſtoteles lib. 4. de part. anim c. 5. *Echini* (inquit) *habent ſe in pleniluniis vberiùs, non quia per id tempus copioſius paſcantur, vt quidam putant, ſed quòd noctes tepidiores ſint propter Lunam pleniorem; calorem enim deſiderant, quando frigori patent, vtpote quæ ſanguine carent. ex quo fit, vt æſtate potiùs vbique vigeant.* At fortè dicent aduerſarij, Nigrum Nili æmulum in eadem Africa eodem tempore creſcentem augeri à niuibus, quare etiam Nilum. Reſpondemus primò, etiamſi concederemus Nigrum augeri niuibus, id tamen negaremus de Nilo, quia Niger vicinus eſt Atlanti, in quo, teſte Plinio, ſunt niues, ideóque cùm Solſtitio Atlanti Sol vicinus ſit, niues facilè liqueſcent; quod

Digitized by Google

de Nilo haud dici poteſt, cùm Sol tunc maximè diſtet ab Æthiopia. Reſpondemus ſecundò, etiá Nigrum ab aquis pluuiis, non à niuibus augeri, cùm Nigri fontes parùm à Regno Goyano diſtẽt; à fontibus autem Nili gradibus quinque, vt Geographicæ Tabulæ docent.

An incrementum Nili ſit ab Eteſiis Nili curſum inhibentibus?

Capvt XIII.

SENTENTIA fuit multorum veterum, ab Eteſiis aduersùs Ægyptum reflantibus, ſuóque impetu Nili fluenta retrò agentibus, ſibíque aquis inuícem occurrentibus, illis quidem supernè è fonte; his verò infernè Eteſiarum flatu actis, & nequeuntibus propter eminentiores ripas fluminis ſe dilatare, Nilum tandem augeri & inundare Ægyptum. Refertur hæc opinio ab Herodoto lib. 2. Ariſtide in oratione Ægyptiaca, Ammiano Marcellino, Plinio, Lucano, & aliis. Authorem habuit Thaletem, teſte Authore libri de Nilo, Seneça lib. 4. nat. qq. cap. 2. Plutarcho lib 4. de plac. c. 1. Diodoro Siculo lib. 1. Laërtio in Thalete, Galeno lib. de hiſt. Philoſ. c. hac de re, & Fracaſtorio tr. de Nilo, qui eam quoque tribuit Eudeno. Sequutus eſt Thaletem Philo lib. 1. de vita Moyſis, & Lucretius qui lib. 6. canit.

Ni

Digitized by Google

Vt rigat Ægyptum medium per ſæpe calorem,
Aut quia ſunt æſtate Aquilones oſtia contra
Anni tempore eo, quo Eteſiæ eſſe feruntur,
Et contra fluuium flantes remorantur, & vndas
Cogeſtes rurſus replent, cogúntque manere.

Eandem tandem tenuit Beda in lib. de natura rerum. cap. 43. eam tamen nos non probamus. Vt enim argumentatur Diodorus, Herodotus, Ariſtides, & Author lib. de Nilo, creſcit Nilus non flantibus Eteſiis; non eſt igitur inde incremẽtum illius. Antecedens patet, tum, quia Eteſiæ noctu non ſpirant, ſed tantùm interdiu, ex Ariſtotele lib. 2. Meteor. ſum. 2. c. 2. & Plinio lib. 11. c. 47. cũ tamen Nilus tunc ita magnus fluat, atque interdiu. tum, quia docet Plinius lib. 2. biduo poſt ortum Caniculæ Eteſias flare, nempe 13. Kal. Augu- ſti, cùm, eodem teſte, oriatur Canicula 15. Kal. eiuſdem quod etiam confirmat Columel. lib. 11. c. 2. & Ariſtot. loco cit. aſſerens ſpirare poſt Canis ortum. At ſuperiùs oſtendimus, Nilum creſcere circa initium Cancri, quod contingit die 22. Iunij; per dies igitur 24. aut 25. incrementum Nili anteuertit Eteſias. Quòd ſi dicant aduerſarij cum Plinio incipere Luna noua poſt Solſtitium; reſpondemus, id repugnare & authoribus cæteris, & experientiæ, cùm ſit obſeruatum paulo poſt Solſtitium incipere: deinde, etſi ſemel id contingeret, non accideret tamen ſingulis annis, vt prima Luna inciperet in fine Cancri, vt vult Lucanus, & alij, qui illud referunt in Eteſias, quæ tantùm 13. Kal. Auguſti incipiunt. Accedit, quia ſi Nilus augetur ab Eteſiis inſiubentibus fluminis

Eteſiæ quando incipiát.

minis curſum, id eueniret pariter aliis Africæ fluminibus, præſertim minoribus Nilo, quæ à ventis faciliùs poſſunt cogi, cùm eorum oſtia ſint etiam contra Eteſias. Idémque eueniret Europæ fluminibus cõtra Septentrionẽ labentibus non ſecus ac labitur Nilus. v. g. Sequanæ, Rheno, Scheldæ, Amaſio, Albi, Oderæ, Viſtulæ, & aliis præſertim Aquiloni proximioribus, quàm ſit Nilus, & tamen in eis nihil tale conſpicimus. Addo, Nigrum eodem anni tempore creſcere, cùm tamen nòn habeat oſtia eodem ſitu quo Nilus poſita, cùm defluat in Oceanum Occidentalem. Teſtantur quoque Plinius & Ariſtides, Ete[illegible], vt plurimùm eſſe Zephyros ſpirantes ab Occidente non tam versùs oſtia Nili, quàm versùs Orientem, ideóque non poſſe inhibere illius curſum: & Seneca notauit non fieri maius incrementum, cùm Eteſiæ flauêre vehementiùs, nec minui, ſi leniùs, contrà quàm omnino accideret, ſi ab eis pendêret incrementum.

An Nilus creſcat ob arenam congeſtam ab Eteſiis ad eius oſtia?

CAPVT XIV.

SVNT qui ab arena ad Nili oſtia congeſta ab Eteſiis incrementum hoc eſſe velint. ideóque ſic canit Lucretius lib. 6.

Eſt quoque vti poſſit magnus congeſtus arenæ

Fluctibus

Fluctibus aduerſis oppilare oſtia contra,
Cùm mare permotum ventus ruit intus arenam.
Quo ſit vti pacto liber minùs exitus amni,
Et proclinus item ſiat minùs impetus vndis.

Idem ſenſit etiam Strabo Fuldenſis in Gloſſ.ord. in c.8.Amos,Linconienſis & Ægidius lib.2.Poſt. t.24.& Iſidorus Hiſpalenſis lib. de Mundo.c. 43.licèt velit, Eteſias ſpirare etiam menſe Maio ab hora diei 6 ad 10.& ſua ſimul violentia retardare Nili curſum, vt authores ſuperioris ſententiæ philoſophabantur.Nos tamen id haud verum exiſtimamus, tum,quia ex dictis citiùs augeatur Nilus,quàm ſpirent Eteſiæ: tum,quia id multo magis faceret Aquilo, qui è regione,& vehemētiſſimè ſpirat; tum, quia id fieret potiùs hyeme, quam in ſumma æſtate,cùm leniſſimè ſpirant vēti Boreales tum,quia prius creſceret ad oſtia,quā in ſuperioribus Æthiopiæ partibus, quod eſt à veritate alienum.Scribit enim Strabo lib.17.priùs deprehendi incrementum in vrbe Elephantina (hæc eſt poſita in Inſula Elephantina tribus milliaribus infra nouiſſimum Cataractem, & quindecim ſupra Syenen,ex Plinio lib.5.c. 9. eámque lib.2.c.73.dixerat ab Alexandria diſtare quinque ſtadiorum millibus) quàm circa Memphim, & priùs circa Philas, vt docet Seneca 4. nat.qq c.2. Sunt verò Philæ,ex Seneca, Strabone,& Heliodoro lib.8.cōmunis Æthiopum & Ægyptiorum habitatio ſupra Inſulam Elephantinam inter primum & ſecundum Cataractem viginti triū graduum altitudinis ab Æquinoctiali.Ex quo etiam patet, haud rectè ſcripſiſſe Paulum Oroſiū lib.1. ſolùm

Digitized by Google

ſolùm in Ægypto Libyáque Nilum creſcere: tū, quia ſi ad oſtia eius incrementi tempore bolidem demittamus, nullam prorſus arenarum molem ſeu aggeres reperiemus: tum denique, quia tunc inundatio eſſet ſolùm infra Cataractas, quæ ſunt altiſſimæ, vt non tantùm colligimus ex Nicephoro lib. 6. cap. 19. verùm etiam ex Strabone & Seneca lib. 4. nat. qq cap. 2. *At vbi* (inquit) *ſcopulos verberauit, ſpumat; & illi non ex natura ſua, ſed ex iniuria loci color eſt. Tandémque eluctatus obſtantia, in vaſtam altitudinem ſubitò deſtitutus cadit, cum ingenti circumiacentium regionum ſtrepitu, quem perferre gens ibi à Perſis collocata non potuit, obtuſis aſſiduo fragore auribus, & ob hoc ſedibus ad quietiora translatis*: vt etiam idem Seneca ſcripſerat epiſt. 56. M. Tullius in Som. Scip. Macrobius ibid. lib. 2. cap. 4. Philoſtratus lib. 6. vitæ Apollonij, Zezes, Ammianus Marcellinus, & alij, quos ſequutus Italorum Poëtarum Princeps cecinit;

Forſe ſi come il Nil d'alto cadendo
Col gran ſuono i mortai d'intorno aſſorda.

At falſum eſt ſolùm infra Cataractas Nilum creſcere, cùm augeatur etiam apud Philas, vt paulo antè diximus, & ſcribit etiam Odoardus Congenſis apud Philippum Pigafetam lib. 2. de Regno Congi. c. 10. Quòd ſi dicas adeò magnas eſſe hos arenarum cumulos ad oſtia Nili, vt etiam ſupra Cataractas poſſint aquas retroagere, fabulam omnino confinges: tunc enim Ægyptus non 16. vel 18. cubitis aquarum operiretur, ſed amplius ſexcentis, tumulíque arenarum adeò attollerentur extra ſuperficiem maris, vt montes etiam excede-

Digitized by Google

excederent; & tamen ab initio mundi vſque ad hanc diem nemo mortalium hos arenæ cumulos vidit. Neceſſe eſt igitur, vt incrementum aliunde veniat.

An incrementum Nili fiat ab Eteſiis propellentibus in Æthiopiam nubes, quæ ibidem in aquam reſoluantur?

CAPVT XV.

ALII in Eteſias quidem Nili incrementum retulerunt, ſed quæ à Septentrione in Æthiopiam nubes propellerent, quibus in aquam reſolutis augeatur Nilus. Refertur hæc opinio à Plutarcho lib. de Iſide & Oſiride, Lucano, Solino, Plinio, Pomponio Mela, Ammiano Marcellino, Ariſtide locis cit. & Pierio Valeriano lib. 46. c. 1. Fuit verò Democriti ex Galeno lib. de hiſt. Philoſoph. & Plutarcho lib. 4. de plac. quem ſequuti ſunt Iamblicus, Author libri de Nilo, Alexander Aphrodiſæus lib. 1. Meteorum, & Suidas, idque probabile putat Lucretius, dum ita lib. 6. canit,

Fit quoque vti pluuia forſan magis ad caput eius
Tempore eo fiant, quo Eteſia flabra Aquilonum
Nubila coniiciant, in eas tunc omnia partes
Scilicet ad mediam regionem eiecta diei
Cùm conuenerunt, ibi ad altos denique montes
Contruſa nubes coguntur, vique premuntur.

Sed non poſſum hanc ſententiam in eo probare,

Digitized by Google

quòd affirmat pluuias, quibus Nilus creſcit, fieri Eteſiarum ope & auxilio ex Septentrione in Æthiopiam nubes propellentium: tum, quia iam oſtendimus multo ſeriùs Eteſias flare, quàm augeatur Nilus: tum, quia non repugnat eleuari vapores in Æthiopia imbrium materiam, etſi aliunde non deferantur: tum, quia videtur omnino difficile propelli poſſe in æſtate Ereſiarum flatu à Septentrione vapores humidos in Æthiopiam ad ſexaginta quatuor ſtadiorum millia diſtantem, deuehendos per Zonam torridam, quam ita calidam credidit (vti diximus lib. 1. c. 2.) Ariſtoteles lib. 2. Meteor. ſum. 2. c. 2. Plinius lib. 2. c. 68. & alij, vt eis ob nimium calorem videretur inhabitabilis; quíque lib. 1. ſum. 2. c. 4. ſcripſerit raró fieri Cometas intra Tropicos ob Solis , & aſtrorum motum non ſolùm ſegregantem calidum, ſed etiam diſgregantem id quod conſiſtit. vnde & lib. 2. ait, etſi à Polo Antarctico ſpiret ventus, ſicut à Septentrione ſpirat Aquilo, non tamen ad nos vſque progredi poſſe; quemadmodum ne Aquilo quidem illuc pertingit, quippe qui nec per totam terram noſtram habitabilem feratur: ideóque nec Auſtrum flare à Conuerſione brumali, ſeu Tropico Capricorni, ſed ſolùm ab æſtiua Conuerſione. Ex quo loco apertè colligimus, librum de Nilo non eſſe Ariſtotelis, cùm illi repugnet, neganti ne illuc quidem Aquilones, qui ſunt vehementiſſimi, pertingere, aut ventos à Tropico Capricorni ad nos, qui non adeò à Tropico Cancri diſtamus, venire. Quare multo minùs ex Ariſtotelis ſententia à Septentrione

pro

Digitized by Google

propelli poſſunt ab Eteſiis nubes ad Capricornum,cùm & diſtantia ſit maior,& venti non vehementes. Accedit, eum librum non numerari à Laërtio inter Ariſtotelis opera. Videtur igitur veriſimilius,librum illum eſſe Ariſtonis Andronici diſcipuli, cum quo Eudorus in contentionem venit ob librum de Nilo,vt teſtatur Strabo, ſed ob vicinitatem vocis Ariſtotelis,& Ariſtonis, librariorum iniuria fuiſſe Ariſtoteli tributum, quod Ariſtoni fuerat adſcribendum. At Pigafeta lib. 1. de Congi Regno. c.2.ſcribit,experientia conſtare tunc temporis ab Eteſiis eò nubes propelli. Dicimus videri Pigafetam ſatis diuersè Eteſias ſumere, quàm ſumpſerint antiqui. Nam per Eteſias accipit ventos,qui menſe Aprili & ſequentibus ſpirant,teſte Heliodoro lib.2.Æthiop. tantùm à Conuerſione æſtiua versùs Tropicum Capricorni, non docet tamen eſſe Eteſias, de quibus Ariſtoteles, Plinius, & alij aſſerunt flare poſt Canis ortum.Omitto eundem velle lib. 2.c. 10.pluuias incipere menſe Aprili, cùm nondum ſpirent Eteſiæ. Non eſt igitur Nili incrementum ab Eteſiis nubes in Æthiopiam propellentibus.

An Nilus Solſtitio creſcat, quòd tunc ſit hyems apud Antichthonas, vnde oriatur & ſubtus maria ad nos defluat?

CAPVT XVI.

REFERT Diodorus Siculus lib. 1. ſenſiſſe quoſdam,Nilum apud Antichthonas nobis à Meridie oppoſitos originem habere,

qui vbi ſubtus maria penetrarit, tandem è terris emergat in noſtris oris: redundare autem æſtate, quòd tunc ſit hyems, vnde originem ducit. eámque opinionem probabilem exiſtimat Pomponius Mela lib. 1. c. 5 Nobis verò ſecus videtur, ſi eam quo expoſui modo, intelligamus. Eudoxus enim apud Plutarchum lib. 4 de placitis illam aliter explicat, facítque coincidere cum ſequenti opinióne vera Improbatur igitur, tum, quia cùm terra ſit rotunda, vt probat Ptolemæus in Almag. d. 1 c. 4. Alphraganus diff. 3. Ioannes Regiomontanus lib. 1. concl. 2. Chriſtophorus Clauius in c. 1. Sphæræ, aliíque Mathematici; & docet ratio ipſa, cùm omnes eius partes ob grauitatem conentur appropinquare centro; & Luna eclipſetur ſphæricè; & Sol citiùs oriatur Orientalibus, & non omnibus eodem tempore. Vnde fit, vt vna eadémque eclipſis Lunæ nobis. v. g. appareat vna hora noctis, Orientalibus appareat hora tertia: quod ſanè conuincit illis priùs factam fuiſſe diem & noctem, quod eſſe non poſſet, niſi terra eſſet rotunda; non poteſt flumen ex oppoſita parte ad nos fluere: is enim fluxus & motus ſuper rotunda terræ ſuperficie omnino eſſet fruſtra, cùm non habeat quò tendat, cùm circuli nulla ſit diuerſitatis ratio. Itémque grauitas eius motiua qualitas deorſum, & non in gyrum impellat, cùm grauia omnia ad centrum tendant, ex Ariſtotele lib. 4. cæli. tex. 33. Non igitur nouas oras luſtraturus elongabitur à cētro, vt in noſtris terris emergat: tum, quia inter originem, & oſtia Nili nullum intercedit mare: tum, quia hæc opinio

Terræ rotunditas.

nio ſapit Tartarum Platonicum, quod pluribus confutat Ariſtoteles lib. 1. & 2. Meteor. tum denique, quia & vbi ſeſe ſub terra & mari condat, & vbi iterum emergat, non tantùm dicere, ſed etiam probare debuiſſent.

Nilum aquis pluuiis incrementi tempore creſcere.

CAPVT XVII.

VT igitur aliquando germanam verámque cauſam incrementi Nili aperiamus, cenſeo fieri ab aquis pluuiis eo anni tempore, quod hyemi noſtræ reſpondet, in Æthiopia cadentibus. Referunt hanc ſententiam Diodorus Siculus, Plutarchus, Seneca, Strabo, Proclus, Pomponius Mela, Lucanus, Claudianus & Pierius Valerianus lib. 34. & 46. Fuit autem Traſialchi, ex quo ſumpſit Ariſtoteles, vt ex Caliſtene docet Strabo lib. 17. Proclus in Timæum, & Euſtathius lib. 4. Odyſſ. quorum veſtigiis inſiſtens Theophraſtus lib. 3. de cauſis plant. cap. 4. dixit *Vbi verò imbres per æſtatem crebreſcunt, vt in Æthiopia & India, vel vt in Ægypto, cum Nilus reſtagnat illic paulo ante imbres, aut poſt, ſatum conuenire conſentaneum.* Et Arrianus lib. 8. de rebus geſtis Alexand. *Ex quibus* (ait) *licet Nili naturam coniectare, quódque verſimile eſt, ex pluuiis, quæ per æſtatem in Æthiopum montibus gignuntur, augeri, tur-*

bidúmque limo ripas excedere, & in Ægyptum diffundi, qualis ea parte anni effluit, non veluti ex niue diſſoluta. Idem ſenſit Eratoſtenes ex Strabone & Proclo, Eudoxus apud Galenum, Euſtathium, & Plutarchũ lib.4.de plac. Agarthagines Cnidus ex Diodoro Siculo lib.1. Poſſidonius, Proclus, Strabo, & Diodorus; contendítque Euſtathius idem ſenſiſſe Homerum, eo quòd lib. 4. Odyſſ. Nilum διϊπετῆ appellarit, quia ab Ioue, id eſt, aëre pluuia deſcendens illum augeat. Huc etiam reſpexit illud Martialis,

Apollodoro plaudit imbrifer Nilus.

Adiungendúſque eſt Democritus, Alexander Aphrodiſæus, Iamblicus, Suidas, & Author libri de Nilo citati cap. 15. licèt voluerint vapores ab Eteſiis in Æthiopiam deferri. Ex recentioribus idem tenuit Ioannes Goropius in Niloſcopio, quamuis cum Authore libri de cauſis & prop. elem. cap.1. miſceat etiam influentias (quas minùs Peripateticas eſſe docuimus in lib. de cælo. quæſtione vltim. ex Auerroë lib. 2. de cælo cap. 42. Buccaferro lib. 2. de gen. poſt tex. 15. Achillino lib. 4. de orbibus, dub. vlt. Pico Mirandulano lib.3. contra Aſtrologos cap. 3. & ſeq. Ianduno lib. 2. cæli. q. 12. Bernardo Mirandulano de Euerſione lib. 22. & 13. Syrenio lib. 3. de fato. c. 49. & aliis.) Hieronymus Cardanus, qui tamen cum Eſiobulo apud Abulenſem in Gen. c. 2. q. 17. niues adiungit, & Hieronymus Fracaſtorius, licèt in reddenda cauſa pluuiæ vehementer erret, de quo poſtea. Ex Patribus idem docuit ex ſententia D. Antonij S. Athanaſius, dum in illius vita

ſcribit,

ſcribit, dæmones prænunciare incrementum, cũ iam viderint in Æthiopia fieri pluuias; & Anaſtaſius Epiſcopus Nicænus q.23. in Scripturam & ipſe repetens dæmones, cùm viderint magnam vim imbrium fuiſſe in regione Indica (latiùs Indiæ nomen ſumpſit) prædicare in Ægypto futurum magnum Nili aſcenſum; ſi quis verò roget quot cubitorum aut digitorum ſit futurus, hæſitare, & conuinci nihil ſcire.

Hanc ſententiam, vt veriſſimam probat ipſa experientia, cùm oculatus teſtis Franciſcus Aluarez in peregrinatione Æthiopica.c.9. & 147. ſcribat, à dimidio Iunio vſque ad Septembrem ſe maximos imbres expertum, Æthiopéſque teſtatos id quotannis fieri. Quod etiam apud Bacciũ docet Ioannes Bermudes Luſitanus, qui triginta annis iuſſu Regis Æthiopum totam Africam à Nili fontibus peragrauit, & Ant. Fernãdus Soc. IESV in epiſt. quam inde ſcripſit de Abyſſinorum rebus apud Nicolaum Godignum lib.1.c.11. cùm enim dixiſſet. *Hyems hic ſub Maij finem incipiens ad initium Septembris recedit.* pauló pòſt ſubdit. *Cùm in his regionibus hyems eſt, dies ferè nullus ſine pluuia, vt hac plerumque modica, ſempérque à Meridie, nec ſine tonitru.* Idémque mihi confirmauit die 13. Ianuarij anni 1595. nobilis Æthiops, qui Sereniſſimum Ducem Ranutium Farneſium officij gratiâ Placentiæ conuenerat, & ab eodẽ Sereniſſimo humaniratis gratiâ miſſus, vt hac de re mecum ageret, teſtatus toto incrementi tẽpore mõtes principium Nili denſiſſimis nubibus contegi, quæ ſubinde reſoluuntur in pluuias. Eandem

Digitized by Google

ratio ipſa demonſtrat: Lunæ enim montes, & Cafatæ Nilíque fontes ſunt vltra Æquinoctialem ad duodecim gradus; dum igitur Sol eſt Cancro, tantundem ab illis diſtabit, atque diſtat à nobis in vere: pari igitur ratione eo tempore ibi fient pluuiæ, ſicut in vere fiunt apud nos. eſt enim ibi frigus ſufficiens ad vapores eleuatos in aëre condenſandos Sole longiſſimè poſito; vnde reſpectu fontium Nili eſt hyems, licèt non adeò frigida vti noſtra, ſed veris inſtar, diéſque breues, noctes verò longæ ſunt, quibus de cauſis remittuntur calores aëris, & frigus inualeſcit. quod etiam egregiè apud Cleomedem lib. 1. Meteor. cap. 8. docuit illis verbis Poſſidonius. *Enimuerò cùm nox æqualis ſit diei ſub Æquinoctiali & perinde refrigerãdi ſpatium ſatis amplum habeat, etiam imbres cadent, & ſpirabunt venti, vt poſſint aëra refrigerare. vnde in Æthiopia enarrantur imbres iuges per æſtatem pluere, præcipuéque in ipſo articulo.* Ex quo etiam Nilus per æſtatem inundare intelligitur.

Sed duo nobis obiicit Abulenſis in Gen. c. 26. q. 2. contra hanc de pluuis ſententiam. Primum, quòd cùm pugillus aquæ fiat ex decem pugillis aëris, neceſſe eſſet, vt magna pars aëris conuerteretur in aquam, quod non videtur veriſimile. Alterum, quia ſi Nilus augeretur à pluuiis, augerentur pariter flumina alia non longè à Nilo diſſita: at nullam omnino aquam, vel ad vnum iactum lapidis à Nilo diſtantem eo tempore augeri. non creſcit igitur Nilus ab aquis pluuiis. Verùm hæc nullam habent omnino difficultatem. Etenim quod ad primum attinet, licèt admitteremus il-
lam

Digitized by Google

lam decuplam proportionem in tranſmutatione elementorum, quam tamen exempli tantùm gratiâ attulit Ariſtoteles lib.2.de gen. tex. 37. vt ibidem docuimus, haud vllum tamen inconueniẽs ſequitur. Cùm enim ex eius ſententia Nilus augeatur ad viginti cubitos, nubes reſoluendæ in aquam exigentur ſecundùm profunditatem ducentorum cubitorum, quod ſæpiſſimè accidit etiam apud nos; & multo profundiores eſſe poſſe docet ipſa ratio. Etenim media aëris regio, in qua coguntur nubes materia pluuiæ, ſecundùm ſuperiorem ſui partem diſtat à nobis ſecundùm Vitellionem lib.10.propoſ.60. Alazenũ lib. 7. propoſ.6. Petrum Nonium lib. de Inſtrumentis Geometricis, & Clauium in 1.cap.Sphæræ quinquaginta duobus milliaribus, vt demonſtrant ex vaporibus illuminatis in Orizonte à Sole ante eius ortum, & poſt eiuſdem occaſum. Si enim Sol non diſtet longiùs ab Orizonte noſtro decem & nouem gradibus, minoréque vno, hora ſcilicet cum quadrante, videmus in extremo Orizonte à Sole vaporem aut nubem illuminari. Quare ſi diſtantiam illius vaporis à terra cum prædictis Geometris metiaris, eam quinquaginta duorum milliarium reperies. quamquam Cardanus lib.4.de Subtil.cap.de luce, voluerit eam partem mediæ regionis à nobis abeſſe 288. milliaribus, fallitur tamen, vt oſtendit Nonius: non enim quidquam cernimus in Zenith ſeu vertice noſtro tunc illuminari, vt contra experientiam & rationem (impediente ſcilicet vmbræ cono facto ab interpoſitione terræ) ſuppoſuit Cardanus, ſed

Media aëris regio quãta.

ſolùm in Orizonte. Cùm igitur infima aëris regio deſinat vbi finitur radiorum Solis reflexio, quod fit valdè prope terram, vt nubium viciniſtas oſtendit, profunditas nubium ad quinquaginta milliaria eſſe poterit; quidni igitur aquam diſtillent & pluant ad altitudinem viginti cubitorum, quantam Nili incremento tribuit Abulenſis? Sed nónne hoc idem accidere ſolet hyemali, & verno tempore in Europa, vt de Aſia taceamus, cùm augentur flumina, & egreſſa extra ripas ad multa milliaria agros inundant, vt teſtis eſt in Italia, Placentia, Mantua, Ferraria & Rodigium, teſtis in Germania inferiori Batauia cum finitimis Prouinciis, quæ ante duos annos altiùs exundante Rheno magnam paſſæ ſunt calamitatem? Quòd ſi non adeò inundent, vt facit Nilus, id eſt, & quia plura ſunt flumina, in ea autem Africæ parte (Ægypto ſcilicet) vnus tantùm Nilus qui minùs inundaret, ſi plures eius eſſent aluei, & quia loca vicina non adeò plana ſunt, vt Ægyptus, & quia minùs currunt, quàm Nilus, qui longo curſu plurima in Æthiopia minora flumina in ſe recipit. Quid? nónne videt Abulenſis eundem, imò multo difficiliorem nodum ſibi ipſi ſoluendum? Cùm enim conſtet augeri Nilum ad eam altitudinem aquarum, niſi aquæ ex aëre decidant, neceſſariò in ſpecubus & cauernis montium Nili principio augebũtur pariter à vaporibus, vel aëre intruſo & denſato primùm in ſingulares ſtillas, deinde cunctas ſimul erumpentes in tantam alluuionem (neque enim meo iudicio eò deueniet Abulenſis, vt contra omnium

Digitized by Google

omnium Philoſophorũ, & Theologorum placitum ad hoc à Deo nouam materiam creari dicat) non igitur difficultatem effugit, ſed auget, quippe cùm multo difficiliùs hic exceſſus aquarum fieri poſſit in ſpeluncis montium, quàm in multo patentiore & profundiore media aëris regione. Neque enim timendum eſt ei de aëris trãſmutatione & diminutione, cùm & ad hoc ſufficere poſſint vapores, qui copioſiſſimi ſuppetunt, vt paulo pòſt patebit; & ſi aliquid etiam aëris in aquam concreſcat, alibi augeatur ex reſolutis vaporibus actione Solis, aut aliqua alia cæterorũ elementorum tranſmutatione, iuxta doctrinam Ariſtotelis lib. 2. de generatione. Quod etiã ſpectat ad alterum Abulenſis argumentum, dicimus eum falli toto cælo, cùm ex Plinio lib. 5. cap. 8. & Geographis, idem omnino eodem tempore patiatur Niger, ingens certè flumen, quod incipiens duobus gradibus vltra Æquinoctialem, longitudinis verò 44. & 47. gradu fluit ad decimumquintum vſque gradum ab Æquinoctiali versùs Septentrionem, indéque flectens ad plagam Occidentalem ad Caput Viride plurib. oſtiis influit in pelagus Occidentale ferè è regione Heſperidum, in vndecimo, duodecimo, decimotertio & decimoquarto altitudinis ab Æquinoctiali, longitudinis autem gradibus ſexto & ſeptimo. Quare iam certum ſtatutúmque ſit, incrementum Nili æſtiuo tempore eſſe ab aquis pluuiis eo tempore in Æthiopia cadentibus.

Sed adhuc apud aliquos viros graues & eruditos difficultas eſt de proxima cauſa efficiente

harum pluuiarum. Etenim Hieronymus Fracaſtorius tr. de Nilo ſentit, huiuſmodi pluuias Solſtitio fieri ob ingentem calorem, eo quòd Sol tunc diutiùs ſuper eandem terræ partem maneat. idque videtur ſumpſiſſe ex Lucretio lib. 6. qui pluuiæ cauſam refert in ventos & calorem Solis quo liqueſcant nubes, inſtar ceræ ardore ignis. ait enim:

——nam vis venti trudit, & ipſa
Copia nimborum turba maiore coorta
Vrget, & è ſupero premit ac facit effluere imbres.
Præterea cùm rareſcunt quoque nubila ventis,
Aut diſſoluuntur Solis ſuperičta calore,
Mittunt humorem pluuium: ſtillántque quaſi igni,
Cera ſuper calido tabeſcens multa liqueſcat.

& ex Heliodoro lib. 2. Æthiop. ſcribente æſtiuo tempore, non ab Eteſiarum flatu, ſed ab ipſis circa Solſtitium æſtiuum ventis genitis nubes propelli verſùs Meridiem; donec in Zona, quæ ardore Solis torretur, colligantur, in qua illarum motus retunditur; & propter æſtus vehementiam humor congregatus & denſatus in vltimis Libyæ partibus liqueſcit in copioſas pluuias. At contrà primò, ſi res ita ſe habet, cur eadem de cauſa tunc non pluit etiam in Ægypto, quæ vel ſubiacet, vel non diſtat à Cancro? Cur item ſecundò non idem bis quotannis accidit Sole exiſtente in Æquatore, quando etiam calor eſt maior? Tertiò, quia à vehementiſſimo calore fit attractorum vaporum reſolutio, vnde ad attractionem ſufficit calor remiſſus, ad reſolutionem autem ſolùm aptus eſt intenſus. Quartò, quia in Solſti

Solſtitio Sol terram ſub Æquinoctiali, & vlterius non aſpicit radiis rectis, ſed obliquis, illiſq; dies facit breuiores, & non longiores. Quintò, argumentum Fracaſtorij, ſi quid ex præmiſſis colligere debet, concludit, pluuias fieri ſub Cancro, & in Ægypto, vbi tunc Sol terrã rectis ferit radiis, & dies ſunt longiſſimi. At pluuiæ, quæ ad hanc inundationem veniunt, non fiunt in Ægypto, alioquin omnibus patuiſſet cauſa incrementi: cùm igitur veniant vltra Æquinoctialem, ex oppoſita ratione erit oppoſitum concludendum, nempe non ex calore vehementi, ſed ex frigore hyemali, & breuitate dierum tunc fieri vltra Æquinoctialem pluuias materiam incrementi Nili. Ioſephus Acoſta in lib. de rebus noui orbis & ipſe eaſdem pluuias in ingentem calorem retulit, vultque accidere vaporibus quod videmus euenire in præpinguibus, quæ ſi admoueantur igni vehementi, illorum pinguedo liqueſcat & diffluat; ſin verò ignis moderatus ſit, non liqueſcant, ſed aſſentur. Sed hac in re viro alioquin eruditiſſimo minùs aſſentior: etſi enim ſciam alibi ſub Zona torrida æſtate maximos imbres fieri, & alicubi quotidie; hyeme verò nullos, vt videre eſt apud eundem loco cit. Americum Veſputium epiſt. 1. ſuæ nauigationis, Io. Petrum Maffeum lib. 1. hiſt. Indicæ, Ioannem Gonzalem de Mendoſſa Itinerarij c. 4. & annuas litteras Prouinciæ Mexicanæ Soc. IESV anni 1584. condenſatis per antiperiſtaſim ob Solis ardorem vaporibus eadem prorſus ratione, qua diximus æſtate aquam putealem eſſe frigidiorem, quàm

quàm hyeme ex Ariſtotele lib.1.Meteor.ſum. 3.c. 2.Lucretio lib.6.M.Tullio lib.2.de nat.Deorum, & aliis, ad quod plurimùm confert, vaporem fuiſſe præcalefactum, cùm præcalefacta citiùs refrigerentur, vt docet idem Ariſtoteles loco cit. Plinius lib. 31. c. 3. & Theophraſtus lib. 5.de cauſ. plant. c. 20. quia ex calore tenuiora fiant, ideóque magis paſſibilia: id tamen minùs accommodari poteſt pluuiis Nilum augentibus; ſed reuocandum in frigus, quod eo tempore in Æthiopia viget Sole remotiſſimè poſito. vnde vapores ibi & vicinis locis eleuati difficilè diſſolui & conſumi poſſunt à Sole, vt etiam accidere ſolet in Italia veris tempore. Quare cùm tunc in Æthiopia non ſit æſtas, ſed hyems, non in vehementem calorem, ſed in hybernum frigus conferenda eſt pluuiæ & Nili incrementi cauſa, vti ſuperiùs definiuimus.

Cur non citiùs, aut tardiùs fiant pluuiæ Nilum augentes.

Capvt XVIII.

Verum dubitabit aliquis, cur imbres Nilum augentes fiant tantùm Sole exiſtente in Cancro & Leone, non autem citiùs, aut tardiùs, cùm ſit eadem ratio Solis in Geminis & Cancro quoad diſtantiam ab Æthiopia, atque in Cancro & Leone? Reſpondemus, poſſe etiam ſæpe in vltimis gradibus Geminorum

rum fieri pluuias, cùm non omnino ſit certus ac definitus incrementi dies, vt ex D. Athanaſio, & aliis ſuperiùs diximus, & hyems ſub finem Maij incipiat ex Anton. Fernando ſuprà citato apud Godignum lib. 1. c. 11. nec ſit neceſſe initio pluuiæ Nilum creſcere: dixit enim Seneca lib. 3. nat. qq. c. 7. *Primis imbribus non augentur amnes, quia totos in ſe ſitiens terra trahit.* Poſito tamen non pluere niſi cùm Sol cæperit per Cancrum vehi, id fit, quia neceſſariò debent diſponi vapores, & conſumi reliquiæ preteriti vehementioris caloris, intendíque frigus, vt illius vi denſatis vaporibus poſſint generari pluuiæ. Sicut eadem ratione apud nos maior eſt calor Sole in Leone, quàm in Geminis, etſi vtrobique æqualiter diſtet, imò etiam in Cancro, cùm vicinior eſt; eo quòd iam penitùs conſumptum ſit frigus vernum, & calor perfectè dominetur. Itémque maius frigus poſt Solſtitium hyemale, quàm Sole in Aquario & Capricorno, quando nondum conſumptus eſt calor autumnalis. Pluuiæ autem non differuntur vlteriùs, quia iam Sol maximè diſtat ab Æthiopia, ideóque facilè eleuari poſſunt vapores, difficilè verò conſumi. Sole enim viciniore facto, vapores ob calorem auctum facilè diſgregarentur, & euaneſcerent, vti quotidiana experientia videmus actione Solis in nubibus fieri.

lib. 2. c. 2.

Vnde

Digitized by Google

Vndenam ſuppetant in Æthiopia vapores imbrium materia.

Capvt XIX.

SEd quomodo,inquies,poteſt Sol vapores materiam pluuiæ attrahere ex ſiccis intra Tropicos locis,cùm apud nos æſtate non niſi raræ generentur pluuiæ, illæque non iuges? Dubitatio hæc negotium facit Olympiodoro, qui quærens quomodo ex ſententia Ariſtotelis lib. 1. Meteor. poſſint æſtate fieri vehementiſſimæ pluuiæ in Arabia, & Æthiopia, cùm nullus ibi videatur humor? reſpondet,nullos quidem vapores,aut nubes ibi aſcendere, ex quibus exprimatur pluuia, verùm Eteſias æſtate flantes ab Aquilone illuc nubes propellere. Idémque ſenſerat Democritus, Alexander Aphrodiſæus, Iamblicus,& alij de quibus c. 15. Sed huiuſmodi cauſam nos ſuperiùs improbauimus, nobiſque in ora maris Mediterranei, qua vaporibus ex Septentrione iter eſſet,degentibus apertè id falſum eſſe conſtat: quippe cùm æſtate rarò ad nos veniant Boreales venti, & ſi quando veniunt, ingentes excitent calores, quòd calidas exhalationes ex Germania, & aliis Prouinciis nobis à tergo poſitis, quaſi verrentes, eas ad nos deuehant: Meridionales autem à prandio ferè quotidie experiamur, eóſque frigidiuſculos. quare rectiùs veriúſque philoſophabitur, mea ſententia, qui æſtate

Digitized by Google

æſtate ad nos ex Ægypto aquis operta, & finitimis Prouinciis venire, quàm qui ex Septentrione eò ventis propelli vapores affirmabit.

Dicimus igitur multis in locis Æthiopiæ, & circa eam poſſe eleuari vapores, imbriúmque materiam ſuppetere, Adeſt enim ab Orietali plaga ſinus Arabicus, à Meridie, Oceanus Meridionalis vſque ad Caput Bonæ ſpei antiquis penitus ignotum, ab Occidente immenſum pelagus Atlanticum, & Æthiopicum ab Congi Regno & Angola, vſque ad Braſiliam in orbe nouo patẽs, veteribus imperuium, in ipſa Æthiopia paludes & flumina non exigua, de quibus diximus lib. 1. cap. 2. Calor verò ibi multò remiſſior eſt, quàm ſit apud nos in ęſtate Sole multo remotiore ab Æthiopibus, quàm æſtiuo tempore à nobis, diebus multo breuioribus, longioribúſque noctibus æſtum plurimùm remittentibus, atque altiſſimis montibus vmbram iacientibus longiſſimè, & ſua altitudine excedentibus reflexione radiorum Solis, qua maximè in his inferioribus calor intenditur, vt non tantùm Auerroës, & alij Philoſophi Ariſtotelis interpretes lib. 2. de cælo. ſum. 3. c. 1. ſed ipſa experientia docet, cùm æſtate, & meridie, & locis apricis intendatur aëris calor ob reflexionem radiorum Solis vehementiorem, & ex concauis ſpeculis excitetur ignis, qua de re Albertus lib. 1. Meteor. tr. 1. cap. 12. Vicomercatus lib. 1. cap. 14. & alij. Non eſt igitur difficile Soli inde eleuare vapores, non facile autem eoſdem eleuatos, aut inde, aut aliunde, & à ventis ea loca perflantibus delatos reſoluere; idq; quo-

Digitized by Google

tidie minùs. Quare v.g. ſecundo die plures vapores remanent in aëre quàm primo, cum Solis lõgè poſiti actio ſit remiſſa, & quotidie vſque ad Solſtitium longiùs abſcedat, & tertio quàm ſecundo, & ſic deinceps, vſque dum Sol vice verſa factus magis vicinus, magis ac magis eoſdem reſoluat. Ob id per dies quadraginta, aut circiter Nilus quotidie magis creſcit, præſertim quia aquæ præcedentis diei nondum penitùs defluxerunt, cùm nouæ fiunt pluuiæ, & ſic deinceps quotidie toto tempore incrementi. Accedit, quia quò magis vlteriori Æthiopiæ pluuiæ propiùs fiunt, eo etiam ſunt copioſiores, cùm ibi frigus intenſius ſit: hæ verò egent longiori tempore ad defluendum in Ægyptum. Eadem proportio ſeruatur in eius decremento. Vidit hoc idem etiam Lucanus cùm lib. 10. canit,

Nec non Oceano paſci Phœbùmque, polúmque
Credimus, hunc calidi tetigit cùm brachia Cancri,
Sol rapit; atque vnda pluſquàm quod digerat aer
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloque refundunt.

Cur autem vice verſa cùm Sol eſt in Capricorno, non fiant in Ægypto frequentes pluuiæ, cauſa eſt referenda, tum in ſolum arenoſum, de quo plura Q. Curtius lib. 4. tum in planitiem, ob quã venti vapores aliò poſſunt auertere. Vnde Herodotus lib. 2. ad ſignificandum, Ægyptum planam eſſe, eam appellauit ſupinam. Quare Ariſtoteles Sect. 26 Probl. 58. ſcripſit. *Itaque montibus magis, quàm planis pluit.* cuius cauſam reddiderat Probl. 5. quòd nubes ibi magis conſiſtant, vbi ventus vix quaſi ardua ſuperans, depellere nequeat, vt fit

in

in montibus: tum in frigus remiſſius, cùm ibi non ſint montes, vt in Æthiopia: in Africa enim, vbi ſunt montes, fiunt etiam niues, vt in Athlāte, teſte Plinio. tum in maris vicinitatem, quæ calidas exhalationes ſolet procreare, & proximas regiones temperatiores reddere.

An quo die incipiunt pluuiæ in Æthiopia, eodem deprehendatur apud Memphim incrementum?

Capvt XX.

ILLVD vnum explicandum reſtat, an eodem quo incipiunt pluuiæ die, innoteſcat etiam in inferiori Ægypto incrementum Nili; id enim expreſsè docuit Ioannes Baptiſta Ramnuſius in lib: de incremento Nili Mihi tamen omnino probatur oppoſitum. Vt enim ſuperiùs docuimus lib. 2. c. 14. ex Strabone lib. 17. & Seneca lib. 4. nat. qq. c. 2. tardiùs apud Memphim, quàm apud vrbem Elephantinam & Philas incrementum dignoſcitur. & perſpicuè id exigit ratio, cùm aquæ non poſſint in inſtanti tantum terræ ſpatium decurrere. Nec poſſit præſentem difficultatem tollere ratio illa ab Ariſtotele Sect. 23. Probl. 3. allata ad quæſtionem illam ſoluendam. Cur interdiu priùs eueniant fluctus maris, quàm venti à quibus impelluntur? Quia ſcilicet primo ſpiritus ortu pars maris impulſa ſibi continuam impellat, & illa alteram, & ſic

deinceps ob maris continuitatem. Hæc enim in quæſtione propoſita nihil iuuare poteſt, ob Cataractas, & alia impedimenta, loci decliuitatem, & aluei nondum vſque ad ſummos margines repleti amplitudinem, & multorum flexuum obliquitatem. Nec ratio vlla aſſignari poſſet, ſi id demus Nilo contingere, cur in cæteris omnibus orbis fluminibus auctis aquis pluuiis, niualibus, aut aliis quibuſcumque non idem accidat. Ad quid item prænuntiaret Dæmon, vt ſuperiùs ex D. Athanaſio, & Anaſtaſio Nicæno diximus, in Ægypto Nili incrementum, cùm iam viderit cæpiſſe in Æthiopia pluuias, ſi ibidem iam patet incrementum? Neceſſe igitur eſt, vt initium pluuiæ præcedat antequàm Nili deprehendatur incrementum. Ei autem, qui & ab initio librauit fontes aquarum, eiſque nunc legem ſuo arbitratu ponit, & pro vt libet illas ligat in nubibus ſuis, & ſuper Ægyptum, & vniuerſam terram ad hominum vtilitates effundit, benedictio, & gratiarum actio in omnem æternitatem.

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM.

A

Ægypti præcoma. lib. 1. c.7

Ægyptus credita à Nilo facta. lib.1.c.1.& 8

Ægyptus olim viginti vrbiū millibus inhabitata. lib.1.c.7

Ægyptias vaccas ob Nili aquas frequenter binum partum, & aliquando quintuplum edere. lib.1.c.6

Ægyptias mulieres aliquando quintuplum & ſeptuplum fœtum enixas. lib.1.c.6

Aëris media regio quàm profunda. lib.2.c.17

Æſculapij in fonte merſa emergunt in Phalerico. lib.1.c.2

Æthiopia duplex. lib.1. c.2

Alphæus ortus in Peloponneſo, in Arethuſam Siciliæ deſinit. lib.1 c.2

Antiperiſtaſis quomodo fiat. lib.2.c.7

Aqua decocta vtilior. lib. 1.c.2

Aquas Nili & Danubij inter gazas à Regibus Babyloniæ ad oſtentandam potentiā aſſeruatas. lib.1.c 4

Aqua pluuialis debito tempore collecta optima. lib. 1.c.6

Aqua fluuialis immeritò ab Ætio damnata. lib.1.c.6

Aqua Nili optima lib. 1. c.6.lib.2.c.16

Aqua fontana quibus alijs præſtat. lib.1.c.6

Aqua puteana quando bona. lib.1.c.6

Aqua niualis, glacialis, ſtagnina mala; & cur. lib.

lib.1.c.6

Aquas fontanas & fluuiales quæ præſtantes reddant. lib. 1.c.6

Aqua turbida quomodo citò clareſcat. lib.1.c 6

Aquam tantùm Nili Reges Ægypti, Choaſpis & Eulei Parthorum potare ſolitos. lib. 1.c.6

Aquam Nili Berenicem Aſſyriæ Reginam ſolitam bibere. lib 1 c.6

Aqua multis medentur morbis. lib.1.c.6

Aquæ quæ vinum ſapiant, & inebrient. lib. 1.c.6

Aquas aliquas infuſas vino non commiſceri. lib. 1.c.6

Aquæ potæ quæ necent. lib. 1 c.6

Aquæ quæ animantiũ colores mutent. lib 1.c 6

Aquæ quæ fœcundent animantes; & cur. lib. 1. c.6

Aquæ quæ ſteriles reddant bibentes. lib.1.c.6

Aquæ quæ abortum prohibeant; & quare. lib. 1.c.6

Aquas puteales & fontanas, & ſpecus ſubterraneos æſtate eſſe frigidiores, hyeme calidiores; & cur. lib.2.c.7

Aquæ gutta cur ſphærica. lib.2.c.11

Aquæ pars ſuperior an protrudat inferiorem? lib.2.c.11

Aqua terræ, quam lambit, ſaporem contrahit. lib. 2.c.11

Arcturi ſydus nimboſum. lib.2. c.11

Atlas vbi ſitus, & an Nili principium? lib.1 c.2

Atlas niues habet. lib. 2. c.12

Auras cur non edat Nilus. lib.1.c.3

C

Cadmus apud Græcos litterarum inuentor. lib.1.c.1

Canopus Nili ramus præcipuus. lib.1.c 1.& 4.

Canopus cur ab Ægyptiis Deus creditus, & quomodo formaretur. lib.1.c.1

Digitized by Google

Caſus Deo prouidentiam ac rerum gubernationẽ adimens confutatur. lib.2.c.4
Cauſam incrementi Nili Soli Deo cognitam cenſuit D. Ireneus. lib. 1. initio.
Chomata Nili quid. lib.1. c.3
Chomata Nili rumpentiũ pœna incendium, iurã tium autem publicatio bonorum & deportatio. lib 2.c.3
Contraria. contraria refugiunt. lib.2 c.2.
Crocodili magnitudo. lib. 1.c.7
Crocodilus inter omnes animantes ſuperiorem maxillam mouet. lib.1. c.7
Crocodilus auidè humanas expetit carnes. lib. 1. c.7
Crocodilus lacrymatur. lib. 1.c.7
Crodilus an habeat linguam. lib 1.c.7.
Crocodilus quot oua pariat. lib.1.c.7
Crocodilo Ichneumon quomodo necem afferat. lib.1.c.7
Crodili dorſum impenetrabile. lib.1.c.7
Cubitus Nili menſura in Serapidis templo poni ſolitus. lib.1.c.7

D

Diana Epheſiæ templi quis Architectus, & quod ſolum. lib. 1. c 8
Dianæ Epheſiæ templum à tota Aſia factum, idque annis 220. ibid.

E

Echini in plenilunio pinguiores. lib.2.c.12
Elementa an grauitent in locis propriis. lib 2.c.11
Elephantinæ ſitus. lib.2.c. 14
Eteſiæ quando ſpirent. lib. 2.c.13
Eteſiæ an Nilum augeãt. lib.2.c.13
Eteſiæ an ferantur vſque

Digitized by Google

in Æthiopiam.lib. 2. c.15

Euilath ſeu Chauila, vnde dicta, & vbi ſita. lib.1.c 2

F

F*Lumina capite Taurino figurata*. lib. 1. c.3

Flumina in montibus oriūtur. lib.2.c.11

Fluminis Nili magnitudo. lib.1.c.1.& 5.

Fluminis Argēti magnitudo lib.1.c.5

Fluminis Oreliani in nouo orbe fluminum omnium magnitudo maxima. lib.1.c.5

Fluminis Zairæ magnitudo mira. lib.1.c.2

Flumen vt commodè fluat, exigit ſingulis octo ſtadiis locum vno pede decliuiorem. lib 2.c.11.

*Flumina quæ ſeſe in terras condant,& rurſus emergant.*lib.1.c.2.& 3

Flumina & fontes fieri in cauernis terræ vaporibus in aquam concretis.lib. 2.c.11.

Fluminum præcipitantium ſtrepitus qualis. lib. 1. c.3

Flumina aliqua ſalem vehunt. lib.2.c.11

Fontes cur per terebrata foramina in Leonina capita figurata aquam eructant. lib.2.c.2

G

G*Anges non eſt in Sinis, vt putauit Georgius Mercator,ſed in Bengalis.* lib. 1. c.2

Ganges & Phiſon an ſit idem fluuius. lib. 1.c.2

Geon an ſit Nilus. lib. 1. c.2

Geonis nominis etymologia. lib.1.c.2

Geonis nomen analogum. lib.1.c.2

Gelu vnde fiat. lib.1.c.6

Glacies cur ſupernatet aquæ. lib.1.c.6

Gutturis vitium vnde. lib. 1.c.6.

Hippo

Digitized by Google

153

H

HIppopotamus qualis. lib.1.c.7

I

IChneumonis aſtus. lib. 1.c.7
Incrementi Nili Hieroglyphica. lib.2.c.1
Incrementum non ſolius Nili ſtatis temporibus. lib.2.c.1
Incrementum Nili in anno vnicum, quidquid aliqui ſenſerint. lib.2. c.2
Incrementũ Nili fieri initio Cancri. lib.2.c.2
Incremẽtum Nili aliquãdo tardius ſolito, aliquãdo fuiſſe nullum. lib.2. c.2
Incrementum Nili planctu in Iſidis ſacris imploratum. lib.1.c.7
Incrementum Nili in Canicula maximum. lib. 2.c.2
Incrementum Nili finitur in ingreſſu Solis in Libram. lib.2.c.2
Incremẽtum Nili inæquale. lib.2.c.3
Incrementum Nili fit ordinatè & pedetentim. lib.2.c.3
Incrementum Nili ad Ægypti fertilitatẽ quãtum eſſe debeat. lib.2. c.3
Incrementum Nili quantum ſit futurum indicia. lib.2.c.3
Incrementum Nili aliqua præſentiunt animalia. lib.2.c.2.& 3
Incrementum Nili an ſit ſolùm à diuina prouidentia, an verò etiam ſecũdas cauſas habeat? lib.2.c.4
Incrementum Nili agrorum limites confundit. lib.1.c.1
Incrementum Nili nõ fieri ab aqua fluente ex Septentrione ad opem ferendam Ægypto adnſta. lib.2.c.5
Incrementum Nili non eſſe ab Ægypti terra exſudante. lib.2.c.6

Digitized by Google

Incrementum Nili non fieri quòd tūc interiora terra frigida minùs Nili venas conſumāt. lib. 2.c.7
Incrementum Nili non fieri quòd Sol tunc aquas conſumat. lib.2.c.8
Incrementum Nili non fieri quòd aſtrorum radij aquas ſuſpendāt abſq; alia aqua. lib.2.c.9
Incrementum Nili ſitne à vaporibus Sole in Capricorno eleuatis in terra cauernis tunc in aquam fluentibus? lib.2. c.10
Incrementum Nili an ſit ob Oceano? lib.2.c.11
Incrementum Nili an ſit ab eliquatis niuibus in Aethiopia? lib. 2. c.12
Incrementū Nili an ſit ab Eteſiis Nili curſum inhibentibus? lib.2.c.13
Incrementum Nili an ſit ab arena congeſta ad eius oſtia? lib.2.c.14
Incrementum Nili an fiat ab Eteſiis propellentibus in Ethiopiam nubes ibique reſolutas? lib.2.c. 15
Incrementum Nili an ſit quòd fiat apud Antichthones hyeme? lib.2.c. 16
Incrementum Nili eſſe ab aquis pluuiis tunc in Æthiopia cadentibus. lib.2.c.17
Incrementum Nili à frigore tamquam agente cauſa prouenire, non à calore, vt Fracaſtorius, & alij putant. lib. 2.c. 17
Incrementum Nili cur nō fiat citiùs, aut tardiùs. lib.2.18
Incremento Nili vnde ſuppetat materia. lib. 2. c.19
Incrementum Nili priùs deprehendi in Æthiopia quam apud Memphim. lib.2 c.20
Influentiæ minùs Peripatetica ſunt. lib.2.c.17

L

Liber de Nilo non eſt Ariſtotelis, ſed Ariſtonis.

riſtonis. lib.2.c.15
Lunæ montes vbi ſint. lib. 1.c.2
Luna creſcens & decreſcens agit per menſem, quod Sol accedens & recedens per annum circa temporum varietates. lib.2.c.2
Luna & maris conſenſus & diſſenſus. lib.2.c.9

M

Mare cur raro congeletur. lib.1.c.6
Mare non poteſt eſſe immediatum principium fluminum. lib.2.c.11
Mare Erythraum non eſt altius terra, idémque de altis. lib.2.c.11
Maris æſtus ſententiæ diuerſa. lib.2.c.9
Maris æſtus nec vbiq; eſt, nec vbicumque aqualis, nec ſemper Lunam ſequitur. lib.2.c.9
Mare cum terra vnam cõſtituit ſphæram. lib.2. c.11
Maris ſuperficies vbique eſt in æquilibrio. lib.2. c.11
Meroës ſitus & longitudo. lib.3.c.1
Montium altitudo quæ. lib.1.c.2

N

Niger fluuius vbi ſitus, & an patiatur incrementum inſtar Nili? lib. .c.17
Nilus vnde dictus. lib. 1. c.1
Nilus quibus nominibus appellatus. lib.1.c.1
Nilus diuinis honoribus cultus. lib.1.c.1
Nilus ſeu Canopus reliquorum Deorum gentium victor quomodo creditus. lib.1.c.1
Nilus maximus fluuiorum influentiũ in mare Mediterraneum. lib.1.c.5
Nilus cur veteribus annum ſignificaret. lib.1. c.1
Nilus an ſit Paradiſi fluuius? lib.1.c.2
Nilus à quibus Euphrates

tes creditus. lib.1.c.2
Nili fluxus ab Auſtro in Septentrionem. lib. 1. c.3
Nili curſus ad 24.*ſtadiorum millia.* lib.1.c.3
Nili curſus velociſſimus. lib.1.c.3
Nili curſus ſemper conſpicuus. lib.1.c.3
Nilus an veniat ex Antichthonibus? lib.2.c.16
Nili originis cognitio à veteribus quanti facta. lib.1.init.& c.2.
Nili originem qui cenſuerint ſciri non poſſe. lib. 1.c.2
Nili origo in Regno Goyamo. lib.1.c.2
Nili originis cognitio Luſitanis adſcribẽda. lib. 1.c.2
Nilus plures inſignes fluuios vincit aquarum copia, vincitur tamen à nonnullis. lib.1.c.5
Nilus tantus fluuius aliquando exaruit. lib. 1. c.5
Nilus fertilitatis Ægypti cauſa. lib.1.c.7
Nilus cor Ægypti. lib. 1. c.7
Nili ſimulacrum quale. lib.1.c.7
Nili incrementi Hieroglyphica. lib.2.c.1
Nilus aurifer. lib. 1.c.7
Nilus arator. lib.1 c 7
Nilus ſpicifer. lib.1.c.7
Nilus à paupertate ſoluẽs. lib. 1.c.7
Niues in Atlante, & in vltima Æthiopia. lib. 2.c. 12
Niuis vſus in potu malus. lib.1.c.6
Nubes an ab Eteſiis in Æthiopiam propellantur? lib.2.c.15

O

OCeani profunditas. lib.1.c.2
Orion nimboſus. lib.2.c.1
Oſtia Nili quot, & quæ. lib.1.c.4

P

PApyri deſcriptio. lib.1. c.7

Para

Digitized by Google

Paradiſi nomine Gen. c. 2. non venit tota terra. lib.1.c 2

Paradiſi fons nõ fuit Tartarus, aut mare. lib.1. c.2

Philæ vbi ſita. lib.2. c.14

Phiſon ſiue Nilus, aut Ganges? lib.1.c.2

Pluuia aliquãdo falſa. lib. 2.c.11

Pluuiæ in Ægypto raræ. lib.2.c.14.18

Pluuiarum præſagia. lib. 2.c.3

Pluuiarum materia ſuppetit in Æthiopia. lib.2. c.18

Pluuiæ frequentiores in montibus; & cur. lib.2. c.19

Pontus cur aſſiduè fluat in mare inferius. lib.2 c.5

Pulchra difficilia. lib. 1. init.

Putei aliqui cur æſtate pleni, hyeme ſicci. lib. 2. c.7

Pyramides Ægypti quales quantiſque expenſis & labore extructa. lib. 1.c.7

Q

Qualitates intentionales primarum qualitatum nullæ. lib. 2.c.7

S

Salſedo non tantùm à mari. lib.2.c.11

Salſêdo cur non reperiatur in plantis. lib.2.c.11

Salis locus nihil aliud gignit. lib.2.c.11

Salis loca varia. lib. 2.c. 12.

Sale fabricatas domos Carrhis. lib. 2.c.11

Serendi mos in Ægypto. lib.1.c.7

Sphinges quid ſignificarēt. lib.2.c.1

Sphingis ſimulacrum omnino ingens. lib.2.c.1

Superfœtatio etiam in humana ſpecie. lib.1.c.6

T

Tartarus quid. lib.1. c.2

Tapro

Taprobana quæ. lib.1.c.2

Terræmotus natura. lib.1. c.8

Terræmotus non ſolet fieri in Ægypto. lib.1 c 8

Terræ rotunditas. lib.2.c. 16

Terræ globus quantus. lib. 1.c.2

Theodoſij præclarum reſcriptum. lib.2.c.2

Torpedinis natura. lib. 1. c.7

V

V*Accas Ægyptias quintuplum aliquando partum edere.* lib.1 c 6

Vrna aquæ Nili in templũ delata ſuperſtitio & idololatria. lib.1.c.1

Z.

Z*Aire fluuius vnde fluat & quantum pateat.* lib.1.c.2

Zonæ quot, & an torrida ſit habitabilis. lib.1.c. 2.lib.1.c.14

Zuama vnde, & quò fluat. lib.1.c.2

FINIS.

630.2
E
99950836
Digitized by Google